

**BAŞKA BİR ORGANİK TARIM MÜMKÜN MÜ?
ÇALIŞTAY NOTLARI
16 Mayıs 2011**

**TARIM EKONOMİSİ DERNEĞİ
EGE ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ TARIM
EKONOMİSİ BÖLÜMÜ
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI İZMİR ŐUBESİ**

Editör: Tayfun Özkaya

İzmir 2012

İÇİNDEKİLER

Tayfun Özkaya: Kuş Bakışı Çalıştayımız	2
Abdullah Aysu: Tarıma Şirketler Egemen Oluyor, Başka Bir Tarım Mümkün	5
Suat Yalçın: Boğaziçi Üniversitesi Tüketim Kooperatifinin Ekolojik Tarım Yaklaşımı	23
Fusun Tezcan: Zararlıların Yönetiminde Ev Yapımı İlaçların Yeri	31
Turgut Gelegen: Doğanın ve Emeğin Ekmeği	37
Berin Ertürk: Kibele Ekolojik Yaşam Kooperatifinin Uygulama ve Görüşleri	65
Mustafa Fatih Bakır, Mete Hacaloğlu: Marmariç Permakültür Deneyimi	67
Öğleden Sonraki Oturum: Tartışmalar	71
Ek 1: Tayfun Özkaya: Doğa ve İnsan Dostu Bir Tarım Sistemine Doğru	80
Ek 2: Tayfun Özkaya: Dedelerimizin Yaptığı Tarıma Geri Dönebilir miyiz?	88

KUŞ BAKIŞI ÇALIŞTAYIMIZ

Tayfun Özkaya

Yıllar önce Manisa'nın bir köyünde köylülerle kahvede konuşuyorduk. Başta çekirdeksiz kuru üzüm olmak üzere organik üretim yaptıklarını söylediler. Ben de "çok güzel, kutlarım" dediğimde, köylüler bana "*kutlayacak bir şey yok. Organik ürünümüzü satın alan şirketler fiyatları kimyasal ilaçlı ürünlerin fiyatına düşürdüler, şikâyet ettiğimizde 'biz de başka köye gideriz' diye cevap verdiler*" dediler. Organik tarımın gittiği yönle ilgili ilk uyanışım böyle oldu. Daha sonra İzmir'in bir köyünde yıllardır organik üzüm üreten köylüler, içlerinden bazılarının verim düşmesin diye gizlice kimyasal gübre attıklarını söylediler. Oysa sıra aralarına fiğ ekerek, yeşil gübre uygulandığında kimyasal gübreye hiç ihtiyaç kalmıyor ve verimin de düşmediğini biliyoruz. Organik ürün alan şirketler bu uygulamayı köylülere öğretememiş. Başka bir gün Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsünde yaptığımız bir görüşmede uzmanlar organik üretimde uygulanan marka tarım ilaçlarının konvansiyonel ilaçlardan çok daha pahalı olduğunu söylediler. Birçok tarım ilacı şirketi organik alanına da girmiş ve bu alanı boş bırakıyordu. Sorunlar bunlarla da bitmiyordu. Bir de organik sertifikaları sorunu vardı. Organik ürün sertifikası çıkartmak için epeyce bir paranın köylülerce şirketlere ödendiğini de gördük. Üstelik çoğu durumda sertifikalar organik ürün alan şirketlerin kasasında duruyordu.

Sistem, organik üretimi kısıklarak yakalamış, kendi istediği kanala sokmuş, kendi boyası ile boyamıştı. Bu alanda çalışan bazı profesyoneller için organik üretim sadece bir gelir kapısı idi. Profesyoneller ve bürokratların epeyi endüstriyel tarımdan rahatsızlık duymuyorlardı. Organik tarımı desteklediklerini ileri sürenlerin bir kesimi de yerel tohumu adeta yasa dışı hale getiren tohumculuk kanununa karşı çıkmıyorlar ve hatta destekliyorlar. Onlar için organik ürün yeni bir ihraç malı, biraz da ülkenin zengince kesimlerinin tüketeceği bir meta idi. Onlara göre endüstriyel tarım da bir yandan sürebilirdi. Bu kesimler açısından organik tarımın görevi daha çok ihracata katkıdır.

Öte yandan bazı şirketler ve zengin çiftçiler çok büyük alanlarda tek bir çeşit ürünü organik adı altında yetiştiriyor, biyoçeşitliliğe saygı göstermiyorlar. Bu tür bir tarım sistemine "**endüstriyel organik tarım**" diyebiliriz. Bu sonuçlara göre organik

tarım yaşanan ekolojik sorunlara pek bir çözüm getirmiyor. Hatta bunlara katkı yapması bile söz konusu.

Bu değerlendirmeler bu çalışmayı düzenlememiz için bizi harekete geçirdi. Doğa ve insan dostu bir tarım için neler yapmak gerekiyordu?

Çalıştayımızın ilk konuşmacısı ÇİFTÇİSEN Başkanı Abdullah Aysu köylülerin gücünü kırmak ve şirketlerin hegemonyasını sağlamak için tarım politikası ve mevzuatın kullanıldığını açıklıyor. Aysu; “**bilge köylü tarımı**” dediği tarım sistemini oluşturmak için IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların desteklediği tarım politikalarının ve ticaret anlaşmalarının kaldırılmasını öneriyor. Kısaca, gıda egemenliği dediğimiz kavramın içinde kooperatiflerin desteklenmesi, tohum yasasının iptali de var.

Boğaziçi Üniversitesi Tüketim Kooperatifinden Suat Yalçın ilginç deneyimlerini anlatıyor. Bu kooperatif doğrudan köylerden, kooperatiflerden ürün satın alıyor. Ürünlerin sertifikalı olması koşulu yok. Ancak ideal olarak kimyasal ilaçsız ve kimyasal gübresiz bir üretime yönelmeleri gerekiyor. Alandaki ilişkileri Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu kuruyor. Şu anda 74 ürüne ulaşmışlar. Üniversitedeki mağazadan ve internetten alışveriş yapılabiliyor. Kısacası kooperatif, üyeleri için temiz ve lezzetli ürünleri sağlamaya çalışıyor. Problem; bazı üyelerinin bu ürünlerin mutlaka büyük zincir marketlerindeki ucuz olmasını istemeleri. Kooperatif uyguladığı politika ile çiftçiler için adil bir fiyat ve sağlığa uygun üretim koşullarını desteklemiş oluyor. Dileğimiz bu tür kooperatiflerin çoğalması.

Fusun Tezcan tarımda kullanılan ev yapımı ilaçlardan söz ediyor. Bu ilaçların kimisi soğan, sarımsak, arap sabunu kimisi de ısırgan otu gibi ham maddeler kullanılarak yapılıyor. Tezcan bu konuda “Börtü Böcek İçin Doğa Dostu Öneriler ve Ev Yapımı İlaçlar” adlı bir kitap yazmıştı. Kitabında 33 tane ev yapımı ilaç tarifi var. Bu çalıştay notlarında da iki tanesini veriyoruz. Tezcan’ın Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsünden bir süre önce emekli olduğunu ve böcek bilimi (entomoloji) alanında doktora sahib olduğunu da ekleyelim.

Doğanın ve emeğin ekmeği başlıklı sunuşu yapan Turgut Gelegen Erdek’te bir grubun gerçekleştirdiği bir ekmek üretimi çalışmasını anlatıyor. Yerel buğday çeşitleri köylülerce tamamen tarımsal ilaçsız ve kimyasal gübresiz olarak üretiliyor. Hiç fosil yakıt ve elektrik kullanılmadan su değirmeninde bunlar öğütülüyor. Şirket mayaları kullanılmadan mayalanıyor ve odun ateşinde ekmekler pişiriliyor. Bu ekmek endüstriyel ekmeklere göre biraz daha pahalıya

elde ediliyor. Ancak daha çok insan için istihdam yaratılıyor. Daha lezzetli, besleyici bu ekmekten daha az yeniyor. Bu ekmek insanı şişmanlatmıyor ve hasta etmiyor. Kısacası ekoloji, sağlık ve sosyal açıdan mükemmel.

Berin Ertürk; 2008 yılında kurulan Kibele Ekolojik Yaşam Kooperatifinin çalışmalarını ve bakış açısını anlatıyor. Geniş alanlarda monokültüre dayalı olarak ve sertifikalı üretim yapan “organik” tarım işletmelerine olan tepkisini belirtiyor. Bu tür üretimi “endüstriyel organik tarım” şeklinde isimlendirebiliyoruz. Ertürk hibrit tohumların bile organik üretimde kullanıldığını belirtiyor ve buna karşı çıkıyor. Ertürk “organik sertifikanın pahalı olması ve gerek sertifikasyonda gerekse de verilen desteklerde toprak sahipliğinin esas alınması, bağımsız küçük çiftçileri bu sistemin dışında bırakmaktadır.” diyor.

İzmir Bayındır İlçesi Dernekli Köyü Marmariç Mahallesinde kurulu Permakültür Enstitüsünden Mustafa Fatih Bakır ve Mete Hacaloğlu kendi deneyimlerini anlatıyorlar. Dünyayı ve insanı gözetmeyen sistemlerin ve tasarımların çıkmaz yolda olduğunu belirtiyorlar. “Büyümeye ve rant oluşturmaya yönelik her şey küresel sisteme entegre olmak zorunda. Organik tarım güvensizlik sistemidir. Şehir de güvenmemeye dayanır. Üreticiyi tanımadığımız, bilmediğimiz için güvenmiyoruz.” diyorlar. “**Topluluk destekli tarım**” (community supported agriculture) yapmaya çalıştıklarını anlatıyorlar. Bu modelde kentli ve köylülerden oluşan bir grup dayanışma içinde sorunlarına çözüm arıyorlar. Bu model dünyanın birçok ülkesinde yaygınlaşıyor.

Çalıştayda katılımcılar topluluk destekli tarım ile kentli ve köylülerin birlikte dayanışma içinde, sertifikalı tarımın güvensizliğe dayalı sistemine bir alternatif getirebileceğini ileri sürdüler. Denetimi yapacak yeni sisteme “**katılımcı sertifikasyon**” denmekte. Devletin organik tarımda yaptığı desteklerin şirketlere daha çok yarar sağladığı ileri sürüldü.

İki makalemi bu çalışmaya ekledik. İlkinde ekolojik yarılma denilen kentlerin, bitkisel ve hayvansal üretimin birbirinden yaklaşık üç yüz yıllık bir süreçte koparak birçok sorunun kaynağını oluşturduğunu dikkate çekerek, doğa ve insan dostu bir tarımın sadece mümkün değil, zorunlu olduğunu da ortaya koymaya çalışıyoruz. İkincisinde tarımın onbin yıldır binlerce kuşak insanın birikimli katkıları ile ortaya çıktığını belirtiyor ve şunları ekliyoruz: Bilim ve teknoloji tarımda da son elli yıldır şirketlerin güdümüne girmiş görünüyor. Ancak katılımcı

araştırma veya katılımcı ıslah gibi yaklaşımlar doğa ve insan dostu tarım sistemlerinin gelişmesinde epeyce ufuk aııcıdır.

TARIMA ŞİRKETLER EGEMEN OLUYOR, BAŞKA BİR TARIM MÜMKÜN

**Abdullah AYSU (ifti Sendikaları Konfederasyonu Genel
Başkanı)**

Özet

Tarım bitkisel üretimle hayvansal üretimin bir arada yapıldığı bir iştir. ıktılarını birbirlerine kullanırsanız şirketlerle fazla bir ilginiz olmaz. Traktör Türkiye'ye 1950'lerde girince işler değişti. Meralar sürüldü. Çok üretim elde edildiği söylenir. Aslında meralar sürüldüğü ve kullanıldığı için üretim artışı olmuştur.

Geleneksel tarımda az ürün elde ederdik. Bu güne göre sağlıklı olurdu. Mutlu idik. Gelirimiz daha iyi idi. Traktör ile ekolojik yarılma başladı. Yem sanayi girdi. Hayvancılık merada yapılan bir iş olmaktan ıktı. Ahırda yapılır oldu. Hayvancılık ile bitkisel üretim bağı kopunca kimyasal gübre gerekti. Kimyasal gübre kullanılınca çok su gerekti. Su ile yabani otlar ıktı. Otlarda böcekler çoğaldı. İlaç atıldı. Ot için herbisit kullanıldı. Biz iftiler şirketlere para ödeyen makineler haline geldik.

Para tren, biz istasyon haline geldik. Para şirketlere gidiyor. Her 100 TL'nin 91 TL'sı bizim dışımızdakilere gidiyor. Bize 9 TL. kalıyor.

Aydınlar şirketlerden yana destek oldular. Buna modern tarım, ağdaş tarım dendi. Bunu yapanlar aydın, bilgili insanlardır dendi. Aydınlar şirket tarımına yedeklendiler.

Karşı ıkışlar organik ile etiketlendi. Biz iftiler organik tarıma cepheden karşıyız. Organik tarım yeni bir rant alanı açtı. Organik tarım rantına karşı çıkmalıyız.

Tarım Bakanlığını organik tarım sertifikası verme yetkisi yoktur. Olmalı. Neden sadece şirketler sertifika verebiliyor. İki gün dışarıdan gelip para alma yetkisini kendilerinde görebiliyorlar. Ziraat fakülteleri neden buna karşı çıkmaz?

Organik ürün tüketme bir statü oldu. Biz iftiler ısırgan otundan tarım ilacı yaparız. Kadife ieği ile böcek kovarız. Neden ziraat fakülteleri bu konulara eğilmez?

Çiftçiler mazoşist değildir. İlla karasaban istemeyiz. Niye doğa ile uyumlu teknoloji üretilmiyor. Doğa bilimdir. Bilim doğadır. Onun dışında endüstriyeldir. Doğa ile barışık olmalıyız. "**Bilge köylü**"

tarımcılığının esas alınmasını istiyoruz. Araştırmaları çiftçiler ve bilim insanları birlikte yapsın.

Giriş

“...Sene 1973. Japonya'nın başkenti Tokyo'da resmi düzeyde uluslararası bir toplantı yapılmaktadır. Bu toplantı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşmasının (GATT) 7. Turu'dur ve Tokyo Turu olarak anılacaktır. Bu toplantının birçok konu başlığı vardır. Fakat toplantının en önemli konu başlığı tarımdır. Çünkü tarımı serbest piyasa içine alma konusu da tartışmaya açılmıştır. Tarım konusu bu turda çok tartışılır. Altı yıl süren Tokyo Turunun bitiminde yani 1979 yılında tüm katılımcı ülkelerin kararıyla tarım serbest piyasa içine alınmadan dağılır. Türkiye'de bu toplantıya katılmış ve tarımın serbest piyasa içine alınmaması doğrultusunda görüş belirtmiştir...”

GATT Tokyo Turu bitmiştir. Türkiye'de Demirel Başbakan'dır. Başbakan Demirel ve Turgut Özal'lı ekibi 1980 yılında 24 Ocak Kararları diye bilinen kararları çıkarmış, uygulamaya koymuştur. Tokyo Turu'nda ret edilen tarımın serbest piyasa içine alınması 24 Ocak Kararları ile fiilen uygulamaya konulacaktır. Bu Kararların uygulamaya konulmasıyla sadece çiftçiler değil işçiler, memurlar ve gençler için hayatı cehenneme çevirecek yeni bir süreç başlamıştır. 24 Ocak Kararları ile Türkiye ekonomisinin dümeni IMF ve Dünya Bankası'na terk edilmiş, tarım sektörümüz de, serbest piyasa çarkına üç aşamalı sinsi bir planla alınmıştır.

I. Sinsi Plan: Devlet ile çiftçinin bağının koparılmasıdır.

IMF ve Dünya Bankası;

- Tarıma yapılan destekleri azaltın,
- Girdilere yapılan sübvansiyonları en aza indirin, sonra kaldırın,
- Tarımsal kredi faizlerini yükseltin,
- Tarımsal KİT'leri özelleştirin.
- Destekleme alımı yapan kuruluşları özelleştirin veya işlevsizleştirin,

Yalnız özelleştirmeler konusunda bir sorun vardır. Mevcut yasalar KİT'lerin özelleştirilmesine engeldir.

Özal bunun için önce Kamu İktisadi Teşekküllerinin (KİT) yasalarını değiştirir. KİT'leri özelleştirilebilecek duruma getirir.

Özal çiftçi ile devletin bağıını koparmak için ayrıca;

- Üç yanı denizle çevrili ülkemizin akarsu ve göllerindeki ürünlerden doğru ve iyi yararlanmamızda önemli görevler üstlenen ve daha geliştirilmesi gerekirken **Su Ürünleri Genel Müdürlüğü**'nü,
- Gıdaların kalitesini, sağlamlılığını hem test hem de kontrolünü gerçekleştiren **Gıda Kalite ve Kontrol Genel Müdürlüğü**'nü,
- Hayvanların sağlıklı yetiştirilmesi ve tüketicilerin sağlıklı hayvansal gıda tüketmesinde yararlı görev gören **Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü**'nü,
- Üretici köylüyü yeniliklerle buluşturan **Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü**'nü,
- Bitki sağlığı ve zararlılarla mücadelede etkili teknik ve bilgi desteği sunan **Zirai Mücadele ve Karantina Genel Müdürlüğü**'nü,
- Tarım topraklarının amaç dışı kullanımını engelleyen **Toprak-Su Genel Müdürlüğü**'nü kapattı.

Özal'lı ANAP Hükümetinin kapattığı bu genel müdürlüklerden boşalan yerlere **özel sektör girdi**; tarım toprakları kâr amaçlı olarak konuta ve sanayiye açıldı. İlaç ve gübre kullanımı özel sektörün “ne kadar çok satarsa o kadar çok pirim alacak olan” gezgin satıcılarının eline terk edildi. Topraklarımız ve sularımız hızla kirlenmeye başladı ve kullanılamaz hale geldi.

Özal Hükümeti ayrıca çayda, ÇAY-KUR'un (3092 sayılı 04/12/1984 tarihli Çay Kanunu¹ ile) Tütün ve alkollü içeceklerde TEKEL'in, tekel olma vasfını kaldırarak çokuluslu şirketler için kârlı günleri, çay, tütün ve üzüm üreticileri için zor günleri başlattı.

“...Yıl 1986. Punto del Este/Uruguay'da yine bir GATT toplantısı yapılmaktadır. Bu toplantıya 108 ülkenin Ticaret Bakanları katılır. GATT turlarının 8'ncisi olan bu toplantı 7 yıl sürer. Bu 8.Tur; Uruguay Turu olarak anılır. Uruguay Turunun en önemli konusu da yine tarımın serbest piyasa içine alınmasıdır. Bu kez tarımın serbest piyasa içine çekilmesinde gelişmiş ülkeler başarılı olacaktır.

¹ Resmi Gazete-19/12/1984 tarih 18610 sayı,

Toplantının cereyan ettiği dönemde/süreçte dünyada da birçok değişimler yaşanmaktadır. Turun devam ettiği süreçte (1989'da) Sovyetler Birliği dağılmaktadır. Dünya tek kutuplu bir hal almaktadır.

1992 yılında AB reforma gitmiş, kendi içinde serbest piyasadan yana net tavır belirlemiştir. Kısacası kapitalizm dünyanın tek egemeni olmuştur artık! Çokuluslu şirketler sosyal hakları budamak değil tümden kaldırmak için atağa geçmiştir. Çokuluslu şirketlerin kılıcının arkası da önü de artık kesmeye başlayacaktır.

Çokuluslu şirketler dünya ölçeğinde çiftçiliğin ortadan kaldırılması, şirketlerin tarıma egemen olmasını sağlayacak örgütlerini kurmaktadır. GATT'ın 8. Tur'unun ardından Fas'ın başkenti Marakeş'te üye devletler tekrar bir araya gelir (1994), GATT'ı sona erdirir, yerine Dünya Ticaret Örgütü'nü kurarlar. Kapitalistler artık dünya ticaretinin Anayasasını kendi çıkarlarına uygun kılacak örgütlerini kurmuşlardır.

Bunun farkına varan tek tek ülkelerin yerel çiftçi örgütleri dünya ölçeğinde örgütlenmeye başlarlar. Onlar da, La Via Campesina adıyla küresel mücadele örgütlerini 1993 yılında kurarlar.

Türkiyeli çiftçiler de Anayasal haklarını kullanarak Türkiye'de ürün bazında sendikalarını kurmak için 2000 yılında çalışmaya başlar ve 8 adet ürün bazında sendika kurar. 2008 yılında da konfederasyonlaşır. Türkiyeli çiftçilerin sendikaları 2004 yılında çiftçilerin küresel örgütü olan La Via Campesina'ya üye olmuş ve yerel örgütlenip küresel düşünmeye başlamışlardır..."

Biz dünyanın bu yeni gelişmesine paralel olarak Türkiye tarımında yapılan değişiklik ve bunun sonucu olan dönüşüme kaldığımız yerden devam edelim.

Bu kez sahneyi DYP-SHP Hükümeti almıştır!

*IMF ve Dünya Bankası'nın isteğiyle DYP-SHP Hükümeti; Et ve Balık Kurumu (EBK), Yem Sanayi (YEMSAN) ve Süt Endüstrisi Kurumu'nu (SEK) özelleştirdi. Bu kurumları alan patronlar ilk iş olarak **yem fiyatlarını arttırdılar. SEK'i alan şirketler de sütün fiyatını düşürdüler.***

Hayvan yetiştiricisi çiftçiler de, çoluk çocuklarının katığını sağladıkları, fazlasını satarak aile bütçesine katkı olsun diye beslediği hayvanlarını ellerinden çıkarmak zorunda kaldılar.

DYP-SHP, EBK, SEK ve YEM SANAYİ'ni özelleştirmeden önce 1983 yılında 83 milyon olan hayvan sayımız, şimdilerde 37 milyona geriledi. Türkiye hayvansal ürünlerde ihracatçı konumdan ithalatçı konuma getirildi, ülke ekonomisi zarara uğratıldı.

DYP-SHP Hükümetinin ardından DSP-MHP-ANAP iktidar olur.

DSP-MHP-ANAP Hükümeti, IMF ve Dünya Bankası'nın isteğiyle;

4634 sayılı Şeker Yasası'nı 04/04/2001 tarihinde çıkardı.

Çıkarılan Şeker Yasası sonrasında;

- Pancar üreticileri yaklaşık olarak 2 milyon dekar arazide artık pancar ekemiyor.
- 175 bin üretici üretim dışına çıkarıldı, artık pancar üretemiyor.
- 200 bin büyükbaş hayvanın yaş küspe ihtiyacı karşılanamıyor.
- Şeker fabrikalarında çalışan işçiler işlerinden ve aşından oluyor.
- 18 milyon ton olan şekerpancarı üretimimiz geriledi.
- Ülkemizin dolayısıyla dünyamızın ekolojik dengesi, azalan şekerpancarı üretimi oranında bozuldu. Çünkü 1 dekar şekerpancarının sağladığı oksijen 3 dekar çam ormanına eşittir.

Sadece şekerpancarı üretimine getirilen yüzde 10'luk kota bu kadar yoksulluğa ve işsizliğe neden oldu.

Yasa; şekerpancarı üreticilerini yoksullaştırdı. Fabrika işçilerini işinden etti. Besiciliği gerilettiler. Ekolojik dengenin bozulmasına neden oldu.

Tütün Yasası'nı çıkardı.²

Çıkarılan Tütün Yasası sonrasında;

---

² 9 Ocak 2002 tarihli ve 24635 sayılı resmi gazetede yayımlandı. Kanunun adı başlangıçta hayli uzundu. "Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunla ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 15 Nisan 2008 tarih ve 26848 sayılı resmi gazetede yayımlanan 5752 sayılı Kanunla "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" olarak ismi değiştirildi.

- TEKEL devre dışı bırakıldı. Tekel tütünde destekleme fiyatı ve alımı yapmaktan çıkarıldı. TEKEL'e bağlı suma fabrikaları üzüm üreticisinin üzümlerini artık almıyor.
- Yaklaşık 583 bin olan tütün üreticisi sayısı şimdilerde 100 binin altına düştü.
- 2000 yılında 234 bin hektar alanda tütün üretiliyordu. 2008 yılında tütün üretim alanları 146 bin hektara kadar geriledi. Bu miktar daha da gerileyecek.
- 2000 yılında 208 bin ton tütün üretiliyordu. 2008 yılında 60 bin ton tütün elde edildi.
- TEKEL alımda olsaydı şu an tütünün bir kilo fiyatı 30 TL'den aşağı belirlenmiyor olacaktı. Şu anda tütünün kilosu ortalamada 8 TL'ye bile ulaşmıyor.

I. **Sinsi plan** olan *üreticiler ve köylüler ile devletin bağının koparılması* başarılıdıktan sonra sıra çiftçilerin örgütleriyle bağını koparmaya gelmişti.

II. SİNSİ PLAN ÇİFTÇİLERİN ÖRGÜTLERİYLE BAĞININ KOPARILMASI

DSP-MHP ANAP Koalisyonu IMF ve Dünya Bankası'nın isteğiyle; **4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Yasası'nı**³ .01/06/2000 yılında çıkardı.

Çıkarılan Yasa ile;

- Yeniden Yapılandırma kurulları oluşturuldu. Kurullar Birlik yönetimlerinin üzerinde üst bir yetkiyle donatıldı. Kooperatif arsalarının satılması, işçilerin işine son verilmesi, entegre tesislerinin şirketlere dönüştürülmesinde Yeniden Yapılandırma Kurulları belirleyici hale getirildi.
- Kooperatiflere ait fabrikaların üç yıl içerisinde şirketlere dönüştürülmesi öngörüldü. Böylece Birlik fabrikalarının özelleştirilmesinin önü açıldı.
- Birliklerin devlet veya diğer kamu finans kurum ve kuruluşlarından herhangi bir mali destek almasına ve devlet bankalarından kredi sağlamasına engel konuldu.
- Birliklere banka kurma yasağı getirildi.

³ Resmi Gazete: sayı: 24081, yayın tarihi: 16/06/2000

2. Sinsi plan olan: üreticilerin birlikleriyle-örgütleriyle bağının koparılması bu yasa ile başarıldı. Bu kez sıra; çiftçileri çiftçilikten çıkarmaya gelmişti.

III. SİNSİ PLAN ÇİFTÇİLERİ ÇİFTÇİLİKTE ÇIKARMAK

5553 Sayılı Tohumculuk Yasası⁴ 31/10/2006 yılında çıkarıldı

Bilindiği üzere tohum, bitkisel üretimin ve gıda zincirinin ilk halkasıdır. Tarım tohumunun bulunmasıyla başlamıştır. Tohum olmazsa tarım ve gıda olmaz. Toprağa gübre (organik-kimyasal) saçmazsanız, bitkiye ve böceğe ilaç atmazsanız az da olsa bir miktar ürün alabilirsiniz. Ama toprağa tohum saçmazsanız ürün elde edemezsiniz. Bu nedenle biz üretici köylüler ve tüketiciler için tohum yaşamla eş anlamlıdır.

Şirketlerin en büyük hayali de, çiftçiyi/köylüyü kendine bağımlı kılmak için tohumu ele geçirmektir.

AKP Hükümeti, IMF-Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'nin isteğiyle, *Tohumculuk Yasası'nı çıkarttı.*

Çıkarılan Kanun ile;

- Yurt içinde sadece kayıt altına alınmış çeşitlere ait tohumlukların ticaretine izin verildi. Çiftçilerin ürettiği tohumları satmalarına engel getirildi. Sadece tohumun kendi aralarında parasız değiş tokuşuna izin verildi.
- Devlet-kamu tohum üretim alanının dışına çıkarıldı. Kamu, tohumun sertifikalandırma, ticaret ve denetimini şirketlere bıraktı.
- Şirketlerle çiftçiler arasında çıkacak olan anlaşmazlıklara da devleti değil, tohum şirketlerinin oluşturduğu Tohumcular Birliği'ni yetkili kıldı.

Yasa; çiftçilerin tohum ihtiyaçlarını sağlamaları için tek adres olarak tohum şirketlerini gösteriyor. Çiftçileri ihtiyacı olan tohumu şirketlerden karşılamaya mecbur bırakıyor. Oysa kendi ürettiği ürününden tohumunu ayırabilene çiftçi denir.

III. sinsi plan olan Tohumculuk Kanunu ile çiftçilerin çiftçilikle olan bağı koparılmış oldu.

⁴ Resmi Gazete: sayı: 26340, yayın tarihi: 08/11/2006

“...Türkiye tarımında uygulanan IMF-Dünya Bankası yaptırımları, DTÖ normlarının yanı sıra 3 Ekim 2003'ten itibaren AB'ye kesin aday üye olması nedeniyle AB Ortak Tarım Politikası (OTP) müzakereleri de eklenecektir. AB'nin Maastris kriterlerinin birinci maddesi IMF-DB'nin dediklerini yapın sonra gelin koşulu, çiftçi oranını yüzde %5'e düşürün direktifleri, Türkiyeli çiftçilerin ensesinde boza pişirmektedir. Bu yaptırımlar gıda egemenliğini çiftçilerden alıyor, çokuluslu şirketlere devrediyor.

Türkiye'deki çiftçi sendikaları Anayasal hakkı olan sendikalarını kurmuş, meşru bir biçimde hak mücadelesi veriyor, kendilerine açılan davalara karşı da hukuk mücadelesini sürdürüyor.

Bir yandan Türkiye'de hakkında dava üzerine dava açılan çiftçi sendikaları Türkiye'de sözü edilen mücadeleleri verirken 2008 yılında La Via Campesina Avrupa'un da kurucu üyesi olur. AB'deki küresel kapitalizm karşıtı olan çiftçi örgütleri ile birlikte ortak bir mücadele vermeye çalışıyor...”

Şimdiye kadar anlatmaya çalıştığımız bu şirket yanlısı dış güdümlü politikalarla çiftçilerin tasfiyesinde bir aşamaya gelindi. Çiftçiler hızla yoksullaşıyor. IMF, DB, DTÖ ve AB OTP müzakereleri büyük tarım ve gıda tekellerini, tarımda tam egemen kılmak için yaptırımlarda bulunuyor. Hükümet, kanunlar, kararnameler çıkarıyor. .

ŞİRKETLERİN TARIMDA EGEMEN OLMASI İÇİN YENİ ÇIKARILAN KANUNLAR

1. 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Yasası'nı⁵ 29/06/ 2004 tarihinde çıkarttı.

Çıkarılan Yasa;

- Birlik üyelerinin kolektif üretim yapmasını engelliyor,
- Tüm üyelerin Birliklere ortak olmasını ancak Birliklerin, üyelerinin ürettiği ürünleri işleyebilecek sanayi tesisleri kurmasını önlüyor,
- Birliklerin üreticilerin kullandıkları girdilerin (ilaç, gübre vb) iç veya dış piyasadan toptan alıp üreticilere dağıtmasını engelliyor,

⁵ Resmi Gazete: sayı:25514, yayın tarihi: 06/07/2004

- Üretici - tüketici ilişkisini kurup aracıları ortadan kaldırmayı sağlayamıyor,
- Çiftçiler adına tek tek olmak kaydıyla sözleşme imzalayabilmesini, ancak tüm üyeleri adına sözleşme imzalamasını yasaklıyor.
- Birliklerin gelirlerinden üyelerine pay dağıtılması engelliyor,
- Ayrıca Birliklere, tarımla ilgili olan ve onaylanmış uluslararası sözleşmeleri aynen kabul etme ve gereğini yapma zorunluluğu getiriyor.

Yasa; üreticilerin birliğini tesis edici değil, adeta dağıtma maksatlı çıkarılmış bir yasa gibi.

2. 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yasası 10/02/2005 tarihinde çıkartıldı.

Lisanslı Depoculuk Yasası ABD'den örnek alınmış bir yasadır. Ancak doğru kopyalanmamıştır. ABD'de uygulanması farklıdır. Türkiye'de çıkarılan yasa farklıdır.

Şöyle ki;⁶

ABD'de Lisanslı Depoculuk Kurumu: Çiftçinin/tarım şirketlerinin sorununu çözmeye ve çiftçiye kazandırmaya kurguludur. Çünkü sıfır faize yakın kredi destekli, depo kirası yok.

AKP Hükümeti'nin çıkardığı Lisanslı Depoculuk Yasası: Çiftçinin sorununu çözmeye değil, şirketlere kazandırmaya kurguludur. Çünkü ürüne karşılık çiftçiye ucuz kredi desteği yok. Depo kirası var. Bu yasa depolarda ürünlerini bekletme gücüne sahip toprak ağaları ile şirketlere yararlı. Küçük ve orta ölçekli çiftçilerin zararına bir yasa.

3- 5262 Sayılı Organik Tarım Yasası'nı⁷ 01/12/2004 tarihinde çıkartmış; organik tarım sertifikasını verme yetkisini devlet kuruluşlarına değil, para karşılığı ve de çoğunluğu yabancı olan şirketlere vermiştir. Oysa Tarım Bakanlığı, 81 ilde İl Tarım Müdürlüğü ve bütün ilçelerde İlçe Tarım Müdürlüğü adı altında örgütlenmiş yaygın bir yapıya sahip, on binin üzerinde eleman çalıştırmaktadır.

⁶ Resmi Gazete: sayı:25730, yayın tarihi: 17/02/05

⁷ Resmi Gazete: sayı:25659, yayın tarihi: 03/12/2004

4- 5363 Tarım Sigortası Yasası'nı⁸ 14/06/2005 tarihinde çıkartmış; mevzuatı çiftçileri değil, sigorta şirketlerini gözetecek, daha da zenginleştirecek şekilde düzenlemiştir.

5- 5488 Sayılı Tarım Kanunu'nu⁹ 18/04/2006 tarihinde çıkartmış; çiftçilere Gayri Safi Milli Hasıla'nın yüzde 1'in altında destekleme yapılmayacağını kanun maddesi haline getirmiş. Daha ilk yılda kendi çıkarttığı kanunu uygulamamış, çiftçilere verilen destekler her yıl yüzde 1'in altında kalmıştır.

6- Ziraat Odaları Kanunu çıkartmış; Ziraat Odalarına üyelik aidatlarını arttırma yetkisi gibi "ufak tefek", "ağza bir parmak bal" misali denilecek kazanımlar sağlamıştır. AKP Hükümetinin çiftçiler aleyhine, şirketlerin lehine çıkardığı yasaların yapılması sürecinde Oda'nın sesiz kalmasını çiftçiler bu Yasa ile Odaya sağlanan "bir parmak bala" yormaktadır. Ziraat Odaları Kanunu, çiftçiler ile Ziraat Odasının zaten sıcak olmayan ilişkilerinin daha fazla soğumasına neden olmuştur.

7- 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'nu¹⁰ 03/07/2005 tarihinde çıkartmış; Birinci sınıf tarım arazisi üzerine izinsiz kurulduğu için mahkeme tarafından kapatılmış olan Cargill'in fabrikasına af getirmiş, yeniden açılmasını sağlamıştır.

8- Hal Yasası çıkartıldı (5957 sayılı kanun, 26 Mart 2010 tarih ve 27533 sayılı Resmi Gazetede yayınlandı)

Çıkarılan eski hal yasası da yeni hal yasası da çiftçileri üretimden pazara kadar uzanan sürece egemen kılmıyor. Tersine çiftçilerin bin bir güçlüğüle yetiştirdiği ürünlerine bir tür yok pahasına el konulmasıdır. Harcadıkları emeğin karşılığını alamadan ürünlerini alan tüccarlar aynı ürünleri 4–5 bazen altı katı fiyatla tüketicilere satabilmektedir. Yani düzenlemeler çiftçilerin ürettiği ürünlerin katma değerini arttırmıyor. Aracılara kazandırıyor.

Yeni Yasa ile belediyelere halleri devretme yetkisi verildi. Yani belediyeler isterlerse halleri özelleştirilebilecek. Hallerin özelleştirilmesi halinde şirketler, ürünün fiyatını malını satmaya getiren üretici/çiftçi değil, satın alacak olan halin sahibi şirket belirleyecek. Hem de tek başına! Belediyelere haftada bir gün sadece üretici köylülerin ürünlerini getirip satabilecekleri pazaryeri sağlamasını öngörüyor. Buna da belediyeler zorunlu tutulmuyor.

⁸ Resmi Gazete: sayı: 25852, yayın tarihi: 21/06/2005

⁹ Resmi Gazete: sayı: 26149, yayın tarihi: 25/04/2006

¹⁰ Resmi Gazete: sayı 25880, yayın tarihi: 219/07/2005

Yani üretimden pazarlamaya kadar olan zincire şirketleri sahip kılıyor. Bundan sonra bildik araçlardan çok büyük tarım ve gıda şirketleri daha da egemen olacak. Pazarlarda köylülere yüzde 20 tezgah yeri verecek. Yani köylüler istedikleri gibi ürünlerini özgür bir biçimde tüketiciyle buluşturma hakkı kısıtlı olarak tanınıyor. Uygulama adil değil. Bağımlılığı daha da pekiştiren, üretici köylünün sırtından sömürüyü katmerleştiren bir yasal düzenlemedir. Kısacası çiftçiler daha fazla sömürülecektir.

9-Ulusal Biyogüvenlik Yasası çıkarıldı¹¹

Şirketlerin isteği ile Ulusal Biyogüvenlik Yasası çıkarıldı. Oysa Ulusal Biyogüvenlik Yasası doğa için Anayasa niteliğinde olan bir yasadır. Tohumculuk Kanunu ise doğanın anayasasına uygun bir kanun olarak çıkarılması gereken bir kanundu. Ancak şirketlerin bastırmasıyla Türkiye’de önce Tohumculuk Kanunu çıkarıldı ardından Ulusal Biyogüvenlik Yasasını çıkartıldı.

Çıkarılan Ulusal Biyogüvenlik Yasası ile hayvan besleme amaçlı GDO’lu yem ithalatına izin verildi. Hayvan yemi olarak kullanılacak olan taneli yemlerin örneğin GDO’lu mısırın çiftçiler tarafından tohum olarak kullanılmasını engellemek zordur. Hayvanların yeminde kullanılan GDO’lu tohumların hepsini çiğneyemeyeceği için bir kısmının gübrelerle birlikte toprakla buluşma riski vardır. Ayrıca çocuk maması hariç GDO’lu ürünlerle gıda üretmek serbest bırakıldı.

10- Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Tarım Bakanlığı ismi değiştirildi, görev alanları yeniden tanımlandı.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilat Yasası çıkarıldı. Bu yasa ile de Köy İşleri ifadesi bakanlık isminden çıkarıldı, yerine “Gıda” ve “Hayvancılık” kelimesi konuldu.

Bitkisel üretim ile hayvan yetiştiriciliğinin bir arada yapıldığı işin adı olan *tarımdan* ısrarla hayvancılık ayırarak, bakanlık kelimesine eklenmesi tarımın şirketleştirilmesinden başka bir şey değildir. Çünkü bitkisel üretim ile hayvan yetiştiriciliğinin bir arada yapılabilmesi, çıktılarının birbirine kullanılabilmesini sağlayacağından, çiftçileri üretim girdilerinde şirketlere bağımlıktan kurtarır. Bitkisel üretim ile hayvancılığın birbirinden ayrılması şirketleri temin edici olarak devreye

¹¹ 18.3.2010 tarihinde çıkan biyogüvenlik yasası, resmi Gazete’nin 26.3.2010 tarih ve 27533 sayısında yayınlandı.

sokar. Çiftçi ve doğa birlikte şirketler tarafından acımasız bir sömürüye tabi tutulur. Gıdanın besin değeri düşer, ayrıca sağlıksız üretim girdileriyle elde edilecek olan gıdalar sağlıksız olacağından, İnsan sağlığı risk altına girer.

Bir başka olumsuzluk da şudur: Mevcut bakanlığın görev ve yetki alanında olan fakat uzun yıllardan bu yana zaten fiili olarak yapılmayan; -daha doğrusu IMF ve Dünya Bankası tarafından kendisine yaptırılmayan- tarımsal yayım, eğiticilik, öğreticilik ve öncülük ile üretim ve denetim gibi alanları özelleştirmeye açılıyor. Bakanlık sadece gıda konusunda şirketlerin ithalat ve ihracat işlerini yürütmede/denetlemede ve kolaylaştırmada görevlendiriliyor.

Desteklemeler değiştiriliyor, Havza Bazlı Modele geçiliyor

Tarımımızda 2010 yılından itibaren “Havza Bazlı Üretim ve Destekleme Modeli”ne geçildi. Bu modelde Türkiye iklim, topografya ve toprak verileri dikkate alınarak 30 havzaya bölünmektedir. Ekolojik olarak benzer bölgelerden oluşan bu havzalarda küçük ve orta çiftçilerin tasfiye edilmesi öngörülmüştür.

Türkiye çiftçisinin asıl sorunu maliyetlerin yüksek olmasına neden olan girdi fiyatlarının yüksekliğidir. Modelde girdiler (gübre, tohum, ilaç, su, mazot) sübvansede edilecek denmiyor. Girdilerdeki vergileri kaldırmıyor, düşürmüyor.

Model, belli ölçekteki tarlanın ve belli sayıdaki hayvanın altında tarla ve hayvana sahip olan çiftçilere destek verilmemesini öngörüyor. Yani model, şirketlere ve büyük toprak sahiplerine desteklerin aktarılması için hazırlanmış, bilimsel verilerle de cilalanmış, bir mevzuat düzenlemesinden başka bir şey değildir.

Ayrıca, AKP, Tarım ve Gıdada Şirketlerinin Egemenliği Pekiştirmek için bir dizi yasa tasarısı hazırlamış durumda!

Bunlar;

1- Çay Kanunu Tasarısı

Doğu Karadeniz Bölgesi insanı çaya tutunarak yaşamını sürdürür. Toprağı ise çayın köklerine tutunur, heyelan olup akmaz. Yaş Çay Yaprağının alıcısı, işleyicisi ve pazarlamasının önemli bölümü devlete bağlı ÇAY-KURUMU (ÇAY-KUR) tarafından yapılmaktadır. Bu özelliği ile ÇAY-KUR çay piyasasını düzenleyen bir kurumdur.

ÇAY-KUR, fabrikalarında çalışan işçiler için iş, yaş çay yaprağı alıcısı olarak da çay üreticileri çiftçiler için iş ve aş kapısıdır.

Hazırlanan Çay Kanunu tasarısı ile ÇAY-KUR işlevsiz bırakılarak ortadan kaldırılmak isteniyor. Meydan çokuluslu çay şirketlerine terk edilmek isteniyor. Ayrıca çay yetiştiricilerinin çiftçiliğe devam edebilmesi için de yeni kölecilik koşullarında sözleşmeli üreticilik yapma koşulu getiriliyor.

2- Köy Kanunu Tasarısı

Köy kanununa “geri çağırma” gibi demokratik bir yaklaşım getirilmiş. Ancak birçok konuda karar yetkisi köy meclisinin ama son sözü söyleyen kaymakam, vali ya da İçişleri Bakanlığı.

Yasa taslağı Türkiye Köyler Birliği kurulmasını öngörüyor. Anlaşıldığı kadarıyla Birlik, merkezi idarenin karşısında muhtarların bir temsil platformu olarak kurulmuş. Ancak temsil düzeyi son derece düşük 500 köyden bir temsilci katılabiliyor.

Yasada üretici birlikleri, kooperatifler, sendika ve diğer gönüllü kuruluşlar gibi yerel örgütlenme kapasitesini arttırıcı taraflar yok sayılmış. Ayrıca bu yasa taslağı meclisten geçtikten sonra nüfusu 250’den aşağı olan yerlerde köy kurulamayacak.

Yasa taslağı köyü köy yapan orman, mera, yaylak, kışlak, çayır, harman yeri gibi alanların elden çıkarılmasını sağlamaya yönelik.

Tasarının 42. maddesinin 5. fıkrasında köy yerleşim planının belirlediği yerleşim alanı içinde kalan *devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler, Hazinesin mülkiyetinde olup kamu hizmetine tahsis edilmemiş taşınmazlar, vasfını kaybetmiş orman ve meralar ile köyün ihtiyaç duymadığı yaylak, kışlak, çayır, harman yeri ve benzeri ortak kullanım alanları* köy yerleşim plânının onayı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybediyor. Bu yerler valilikçe köy tüzel kişiliği adına tapuya tescil ediliyor. Aynı maddenin 6. fıkrasına göre ise bu alanlar plana göre en çok 2000 m2 olarak köy nüfusuna kayıtlı kişilere satılabilmekte. Alınan para köy tüzel kişiliği ve il özel idaresi arasında paylaşılıyor.

Kanun ile;

1. Medeni kanuna göre devletin hüküm ve tasarrufu altında olan (yani bütün sahipsiz yerler, sular ile kayalar, tepeler, dağlar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar) özel mülkiyete konu olamaz. Kanunla bu alanların özel kişilerin kullanımına tahsisinin yolu açılmış oluyor.

2. İkincisi orman vasfını kaybetmiş yerlerin yani “2B” alanları olarak bilinen yerlerin de yine aynı şekilde kişilere satışı mümkün hale geliyor. 2B alanları ile ilgili kararlar hem orman köylüleri için, hem de planlama açısından bu alanların doğal alan olmaktan çıkarılıyor. Dolayısıyla kentsel kullanıma açılmanın yolu açılıyor. Bu daha çok arsa vurguncularının işine yarayacak.

3. Köyün kullanmadığı yaylak, kışlak çayır, harman yeri ve benzeri ortak kullanım alanlarının planla bu vasıflarını kaybetmeleri ve gerektiğinde satılabilmeleri öngörülüyor. Buraların elden çıkması/çıkarılması zaten gerileyen hayvancılığa yeni bir darbe demektir. Hayvanlar doğal besin yerine iyiden iyiye yapay besinlerle beslenmeye başlayacak. Tersine bu alanların korunması ve kullanılması özendirilmeli. Köyün köy olma, köylünün üretime devam edebilmesi açısından ortak alanların köylüde kalması hayati bir önem taşımaktadır.

Bu taslak mera, yaylak, kışlak gibi alanları sadece kullanılıp kullanılmamaları olarak değerlendiriyor. Paragöz bir yaklaşım getiriyor. Islahına yönelik çare üretmiyor. Ayrıca üretim için gerekli doğal-ekolojik değerler, biyo-çeşitlilik bakımından korunması gerekir. Kısacası bu kanun taslağı ile köydeki tarım topraklarına kent toprağı gibi değer biçen bu yaklaşım getiriliyor, yanlıştır!

3- Bitki Koruma ve Biyoçeşitlilik Yasa Tasarısı

Doğal SİT alanlarına yapılan HES'ler için açılan davalar sonucunda birçoğu hakkında durdurma kararları alındı. Doğal SİT alanlarında yapımı durdurulan HES'lerin yapımına devam etmek ve bu alanlardaki biyoçeşitliliğin de şirketlere devir edilmesi amacıyla Bitki Koruma ve Biyoçeşitlilik Yasası Tasarısı hazırlanmış Meclis gündemine getirilmiştir.

Söz konusu Tasarı ile SİT alanlarında HES yapılması Bakanlığın yetkisine terk ediliyor. Bu konularla ilgili 20 kişiden oluşan bir kurul oluşturuluyor. Kurul üyelerinin 14'ü Bakanlık bürokratlarından, 4'ü devlet tarafından belirlenen akademisyenlerden 2'si devlet

tarafından belirlenen STK'lardan oluşturulacak. Kararlar salt çoğunlukla alınıp uygulamaya konulacak.

EKOLOJİK DÖNGÜ ENGELLENİYOR, AKARSULAR ÇEVRESİNDEKİ TOPRAKLAR ŞİRKETLERE!

Türkiye'de yapımı tamamlanmış 172 adet hidroelektrik santral (HES) var. 148 HES'in inşaatı devam ediyor. Yapılacak 2380 HES var. Bunların dışında 4000'nün üzerinde mikro HES yapılacak. Mikro HES'lerle bu sayı 6000'leri aşacak. Bu rakamlar yaklaşımakta olan büyük felaketin habercisi.

Ülkenin enerjiye ihtiyacı var diye bu santraller kuruluyor. Bu gerekçe gerçek değil. Çünkü kurulacak 2700'ün üzerindeki HES Türkiye elektriğinin ancak %2,5'üğünü karşılayabilecek. Esas itibarıyla şirketler bu projelerle suya sahip olacak çiftçilere ve herkese satacaklar. Eğer isterlerse çevresindeki toprakları devlet şirketler için istimlak edecek. Yani sudan sonra çevresindeki sulara da şirketler sahip kılınacak!

Enerji elde etmek için sular borular ve tünellerin içerisine alınınca toprak ve su ile verimliliğin artmasını sağlayan börtü böcek ve yaban hayatın suyla olan ilişkisi kesilecek. Suya erişemeyen yaban hayat göç edeceğinden tarımın ve doğanın bağı koparılmış olacak.

Ovada yılda iki ürün alan çiftçi, su boruya hapsedilince iki yılda bir ürün alacak. Düşen yağmur miktarı azalacak, verimlilik azalacak. Ekolojik denge bozulacak. Doğa ve köylüler yoksullaşacak!

ŞİRKETLERİN LEHİNE YÖNETMELİKLER ÇIKARILYOR!

Kanunların yetişmediği yerlerde yönetmeliklerle şirketlere ön açıcılık yapılıyor. Toprak Mahsulleri Ofisi Hububat Alım Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği bu konuda en çarpıcı örnektir.

Toprak Mahsulleri Ofisi Hububat Alım Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği

AKP Hükümeti, küçük çiftçilerin ürünlerini TMO'ya satmalarına çıkardığı yönetmeliklerle engel oluyor. Ürünlerini piyasada satmaya zorluyor. Hububat Alım Satış Alım Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği'ne göre ekmeçlik buğday, arpa, çavdar, tritikale, yulaf ve mısır için asgari alım miktarı, 2009'dan başlayıp 2018 yılına kadar kademelendiriliyor.

2010 yılında 3 ton, 2011 yılında 5 ton, 2012 yılında 10 ton, 2013 yılında 15 ton, 2014 yılında 25 ton, 2015 yılında 40 ton, 2016 yılında 60 ton, 2017–2018 yılında 80 tondan daha az ekmeklik buğday, arpa, çavdar, tritikale, yulaf ve mısır üreten üretici ürününü TMO'ya satamayacaktır.

Makarnalık buğdayda asgari miktar;

2009 – 2011 dönemi için 3 ton, 2012 yılı için 5 ton, 2013 yılı ve sonrası için 10 ton'dan aşağı üreten üreticinin makarnalık buğdayı TMO tarafından alınmayacaktır.

Toprak Mahsulleri Ofisi Çeltik Alım ve Çeltik/Pirinç Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği de, Hububat Yönetmeliği'nin benzeridir.

Çeltik Alım ve Çeltik/Pirinç Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği'ne göre, kooperatif ve üretici birliklerinin TMO'ya satabilecekleri asgari çeltik miktarı: 2009 – 2012 dönemi için 3 ton, 2012 – 2014 dönemi için 5 ton, 2014 – 2016 döneminde 10 ton, 2016 – 2017 döneminde 15 ton, 2017 sonrası dönem için 20 tondan aşağı çeltik üreten çiftçinin çeltiğini TMO satın almayacaktır.

Bu yönetmeliğe göre, daha az miktarlarda çeltik üretebilen üretici TMO'ya ürününü satamayacaktır.

1980'den bu yana hükümet olan siyasi partilerin hepsinin IMF, Dünya Bankası, Avrupa Birlikçi politikaları sonucunda şu an Türkiye'de **“Her 50 Saniyede Bir, Bir Çiftçi Tasfiye Ediliyor!”**

Başka bir tarım mümkün. Öneriler:

- IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve AB-Ortak Tarım Politikası güdümlü tarım politikaları terk edilsin. Çitçilerin, köylülerin ve tarım örgütlerinin katılımıyla bağımsız, demokratik ve sosyal bir tarım programı oluşturulsun.
- Tarımda destekler gelişmiş ülkelerin destek seviyesine, yani yıllık 11,3 milyar Avro'ya çıkarılsın.
- Tarımsal ürünlerin fiyatı maliyetlerin üzerinden belirlensin. Ürün fiyatları, maliyet+kâr+insanca yaşam payı eklenerek belirlensin.
- Üretimden pazarlamaya kadar uzanan zinciri oluşturacak olan ve çiftçilerin ve köylülerin yönetimlerini demokratik olarak belirleyebilecekleri Kooperatifleşmelerinin önü açılsın. Bu

doğrultuda Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri'nin yasası yeniden düzenlensin.

- Çiftçilerin ve köylülerin kendi bağımsız örgütlenmelerini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılsın. İmzalanan uluslararası sözleşmelere ve Anayasa'ya dayanarak kurulmuş olan üretici sendikaları için iç hukuk düzenlemeleri yapılsın.
- Her şeyi üreten çiftçilere, sıra tohuma gelince “üretemezsin, üretirsen satamazsın” diyen Tohumculuk Yasası derhal geri çekilsin.
- Doğa koşulları karşısında çiftçileri çaresizlikten kurtaracak tarım sigortaları, çiftçiler lehine tekrar düzenlenerek çıkarılsın.
- Çiftçiler ve köylüler eksiksiz sosyal güvenceye kavuşturulsun.
- Köylü kadınların krediye, eğitime ve her türlü evrensel haklarına erişmesine engel olan mevzuat değiştirilsin.
- Gıda egemenliği ve güvencesinin garantisi olan küçük aile tarımının korunması sağlansın.
- Çiftçiler olarak ülkemizde üretebildiğimiz ürünlerin ithaline hükümetler izin vermesin.
- Gümrük vergileri hasat zamanının hemen öncesinden indirilmesin ve bu dönemlerde ithalat izni verilmesin. İthalatı serbest bırakan ve böylelikle ürün fiyatlarını düşüren, “kurnazlığı kendinden menkul” politikalar terk edilsin.
- Tarımın olmazsa olmazlarının baş sıralarında yer alan arazi sulaması için bütçeden yeterli ödenek ayrılsın. Ülkemizde on yıl içinde sulanabilir arazilerin hepsinin sulanabilir duruma getirilmesi için plan yapılsın ve uygulansın.
- Doğru bir su yönetim politikası uygulansın ve suyun ekonomik kullanılması ve adil paylaşılması yasalarla güvence altına alınsın. Ayrıca bu konuda teknik altyapı sağlansın, eğitim ve ekonomik destek verilsin.
- Çiftçinin kendi tohumunu üretebilmesi için yasal değişiklik yapılsın. Kendi tohumunu üreten çiftçilere teşvik amacıyla teknik bilgi ve ekonomik destek yapılsın.
- Tohum çeşitlerinin korunması sağlansın.
- Tohum ve gen bankaları kamunun elinden çıkartılsın.

- Yerel tohumların korunma ve geliştirilmesi için önlemler alınsın.
- Yerel tohumlarla üretim yapan çiftçiler özel olarak desteklensin. Bu konuda planlı çalışmalar başlatılsın.
- Toprağı, suyu kirleten, insan sağlığı için risk oluşturan ve küresel ısınmaya katkı koyduğu belirlenen kimyasal ilaca, kimyasal gübreye dayalı üretim tarzı terk edilsin. Bilgiğe, ıslaha dayalı, doğayla dost, sürdürülebilir tarım tarzına yani -endüstriyel olmayan- “Bilge köylü tarımı” tarzına dönmek için merkezi devlet politikaları kararı alınsın ve uygulansın.

SORULAR

Adil Sağ: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinde Prof. Dr. Osman Tosun devirerek değil yırtarak işleyen bir pulluk geliştirmişti. Kara saban neden yaygın değil?

Abdullah Aysu: Toprağı işlememek, sadece toprakla tohumu buluşturmak en doğrusu. Yakın zamana kadar tarımda alet makine kullanımını belirleyen şey devlet politikaları ve eğitim kurumlarının yönlendirmeleri idi. Şimdilerde ise eğitim kurumları, alet makine üreten şirketler hangi alet ve makinenin kullanılacağını belirlemekte etkili olmaktadır. Organik tarım ıskellik değil, bilgeliktir. Doğayla barışık, uyumlu olan teknolojiler ile birlikte organik tarım yapılmalıdır.

Mustafa Kaymakçı: merkez-çevre ülkeleri çelişmesine ne diyorsunuz?

Gamze Saner: İyi tarım uygulamaları hakkında düşüncemiz.

Hüseyin Çakıcı: Biz çiftçi olarak organik tarımdan büyük beklenti içindeyiz.

Abdullah Aysu: Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin hepsi giderek çok uluslu şirketlerin hegemonyasına giriyor. Ayrım giderek azalıyor. TRIPS, GATT, tarım anlaşmaları baskın oluyor. GATTS 1. maddesi şöyle: “şirketlerin yapabileceği hiçbir şeyi devlet yapmayacak”. Ayrıca DTÖ için atılan imza ve kapsamı dikkate alınmalıdır.

1980’e kadar Tarım Bakanlığımızın yaptığı şeyi yani yayımcılığın adı aslında iyi tarımdır. Bunlar zaten bütün genel müdürlüklerin kapatılmadan önce yaptıkları işlerdir. Abartılacak bir şey değil.

Üretimden pazarlamaya çiftçilerin ve yarı üreticilerin (bilinçli tüketicilerin) etkili olduğu sistem bilge köylü tarımıdır. Bu resmi bir devlet politikası olmalı.

Var olan duruma karşı çıkmak için Via Campesina'ya sendikalarımız üye oldu. Via Campesina DTÖ konferanslarının basılması gibi etkinliklerde bulunmakta ve Brezilya Topraksızlar Hareketi gibi örgütlenmeleri içinde bulunmaktadır. Çiftçi Sendikası fiilen Via Campesina'ya üyedir ve kurucularındandır. 19 üye kuruluşuna katkıda bulunmuştur. 122 ülke üyesi vardır.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ TÜKETİM KOOPERATİFİNİN EKOLOJİK TARIM YAKLAŞIMI

SUAT YALÇIN (Boğaziçi Üniversitesi Tüketim Kooperatifi)

- Bizler Boğaziçi Üniversitesinde 2009 yılında yaklaşık 11–12 kişilik bir grupla Kooperatif kuruluşu ile ilgili hem kendi aramızda, hem de Çiftçi Sen ile görüşmelere başladık. Daha sonra 4 Akademik, 3 İdari Personel 7 kurucu ile Boğaziçi Mensupları Tüketim Kooperatifini kurduk.
- Son yıllarda, tükettiğimiz gıdanın içeriği, lezzeti, üretim ve dağıtımının çevreye ve toplumun geneline etkileri hakkındaki kaygılarımız giderek artıyor. Tüketiciler olarak, tarladan soframıza ulaşan gıdanın, yaşamın temeli olan toprak, gen ve su kaynaklarımızı ne şekillerde etkilediğini pek az biliyoruz.
- Gıda ve tohum üretimi yapan şirketlerle kimya şirketleri, üretimden satışa zinciri ele geçirmek için atağa geçmiş durumda.
- Kullanılan kimyasallar nedeniyle gıdalarda ilaç artıkları birikiyor. Gıdalar sağlık yerine zehir saçıyor.
- Köylülere ait arazileri şirketler ele geçirmeye çalışıyor. Toprakları ele geçiren şirketler mono kültür üretime geçiyor. Mono kültüre geçildikçe kimyasal kullanımı daha da artıyor. Yerelde üretim yapan üreticiler ithal edilen gıda ürünleri karşısında rekabet edemiyor. İthal edilen ürünler hem sağlıksız, hem besin değeri bakımından oldukça zayıf.
- Son yıllarda hayatın her yönünde tek tipleşen bir yaşam biçimi oluşuyor.
- Bütün bu yukarıda bahsettiğimiz kaygılar ve tek tipleşen bir hayatta nasıl bir alternatif yaratabiliriz diye baktık ve böyle bir organizasyon yapmaya karar verdik.

- Kooperatifin bize küçük paralarla ve kolektif çalışma anlayışıyla büyük bir sinerji sağlayacağına inanıyorduk.

Neden Kooperatif?

- Kooperatiflerin amacı; ortaklarını aracı tüccara ve sanayiciye karşı korumak, bu aracılardan cebine gidecek olan kârı, ortaklarının cebinde tutma çabasıdır.
- Kooperatifler; sermayelerin, payların birliği değildir. Kooperatiflerde üye kooperatiften yaptığı alış veriş oranında pay alır. Bir ortak kooperatiften fazla pay almak istiyorsa kooperatiften daha fazla alış veriş yapmalıdır.
- Kooperatifte kararları, ortaklar alır ve ortaklar yönetir. Üyeler, kooperatiflerin faaliyetlerinde eşit derecede sorumludur. Kooperatifte herkesin eşit oyu vardır. Yani, her üyenin bir oyu vardır.
- Kooperatifte üye (birey) her şeydir; belirleyendir, yönetendir; her **üyenin üyesi olduğu kooperatifi yönetme hakkı vardır.**

Organizasyonu nasıl oluşturduk?

- Bu organizasyonun bir ayağı çiftçiler olacaktı (Çiftçi Sen)
- Diğer ayak ise tüketiciler olacaktı. (Eğitim Sen)
- Bizler Tüketiciler olarak bir Tüketim kooperatifi kuracaktık.
- Çiftçi Sen ise üreticiler olarak bir üretici kooperatifi kuracaktı
- Tüketiciler olarak Boğaziçi Mensupları Tüketim Kooperatifini 2009 yılı sonunda kurduk.
- Kibele Ekolojik Yaşam ve Çevre Kooperatifi de üreticiler tarafından bu organizasyon için yönlendirildi.

Neden Çiftçi Sen?

- Türkiye'de şu anda küçük çiftçinin örgütlendiği en önemli kuruluştur.
- Via Campesina'nın (Uluslararası Köylü Hareketi) üyesi
- Çiftçi Sen Tüzüğü 4–5–6 ve 7. maddelerinde şöyle der:
- **4.** Doğal kaynakların ve çevrenin korunması, onlara saygı duyulması ve dikkatli kullanımını kollamak ve bununla beraber

sürdürülebilir bir sosyal kalkınma modeline ulaşmak için doğal çevrenin savunulması ve korunması için çaba gösterir. Bu nedenle Endüstriyel tarımı değil çevre ve doğayla dost geleneksel organik köylü tarımı savunmak,

- **5.** Tarımsal üretim için gerekli olan suyu ve su kaynakları ve su yollarının kullanımını yaşamsal bir hak olarak görür. Suyun metalaştırılmasına karşı çıkmak ve bunun için mücadele etmek,
- **6.** Genetiği değiştirilmiş tohum yerine yerel tohum kullanımını teşvik etmek ve savunmak,
- **7.** Tarımın olmazsa olmazı olan suyun ticarete konu edilmesine karşı mücadele etmek,

Via Campesina

- 1993'te kurulmuş olan ve bugün Asya, Afrika, Amerika ve Avrupa'nın 56 ülkesinde üyeleri olan bu örgüt, kendisini, "*köylülerin, küçük ve orta üreticilerin, topraksızların, kırsal kadın ve gençlerin, tarım işçilerinin uluslararası hareketi*" olarak tanımlıyor.
- Köylü tarımını neoliberalizmin, büyük ve uluslararası sermayenin saldırılarına karşı korumayı hedefliyor; ülkelerin gıda bağımsızlığının ve **tarım** emekçilerinin toprak mülkiyetine, girdilere, yeterli kamu hizmetine kavuşmalarının mücadelesini üstleniyor.

2006 yılında yapılan toplantıdan sonra yazılan bildirden bir paragraf okumak gerekirse Via Campesina şöyle diyor.

- . "*Ekonomik gelişme sadece küçük bir azınlığa yarar getiriyor. Köylü tarımı yok ediliyor. Köylüler umutsuzluk ve yoksulluk nedeniyle intiharlara sürükleniyor; ailelerini, köylerini terk ediyorlar. Artık, tarımsal araziler kır insanlarına ait değil. Dün sahip oldukları topraklarda ucuz emekçi olarak çalışıyorlar veya kentlere kaçıyor; yine de açlıktan kurtulamıyorlar*"
- Çiftçi Sen Üreticiler yönünden bizim referans aldığımız ve aynı zamanda kooperatifimiz için tarımsal alanda sanki bir kontrolör gibi hareket ediyor.

- Bu arada Eğitim Sen'den söz edecek olursak Üniversitemizde yaklaşık 2000 civarında bir çalışmamız var ve Eğitim Sen 600 civarında bir üye ile örgütlü durumda.
- Bizler Üniversitede Kooperatifi kurarken başlangıç olarak 100 üye hedefi ile başladık.
- Bir iki ay içinde 100 kişilik hedefe ulaştık.
- 2010 yılında yaptığımız Genel Kurulda bu hedefi 150 kişiye çıkardık.
- Halen 115 üyemiz var.
- 30 Mayıs'ta yapacağımız Genel Kurulda üyelikleri Mezunlarımıza ve öncelikle Yüksek lisans öğrencilerinden başlayarak öğrencilerimize açacağız.
- Şu anda 3 kişilik bir Yönetim Kurulumuz var
- Suat Yalçın (Ziraat Mühendisi, Şube Müdürü)
- Doç. Dr. Ali Kerem Saysel (Çevre Bilimleri)
- Doç. Dr. Begüm Özkaynak (Ekonomi Bölümü)

Şu anda çalıştığımız Kooperatif ve Dernekler

1)Kibele Ekolojik Yaşam Kooperatifi

Merkezi İstanbul'da bulunan üyeleri Türkiye'nin değişik yerlerinde çiftçilik yapan bir kooperatif (Kars'tan Çanakkale'ye kadar geniş bir bölgeden ürünleri getiriyorlar)

2) Karaburun Kadınları Agroturizm Üretim Kooperatifi

- Karaburun'daki bu kooperatifte kadınlar reçel üretimi, pansiyonculuk ve doğal ürün satışı (kekik, erişte, doğal sabun ve karanfil kolye) yapıyorlar
- Karaburun'dan şu anda sadece birkaç tane ev yapımı reçel getiriyoruz.

3) Vakıflı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

- Hatay Samandağ'ın da bulunan bir köy ve biz şu anda bu kooperatifin kadınlar kolunun ürettiği bir takım ürünleri (reçeller, meyve şurupları ve nar ekşisi vb) kooperatifimize getiriyoruz.

4)Sındı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

- Muğla Datça'da bir köy kooperatifi, zeytin, zeytinyağı, badem, bal ve bunlarla ilgili bir takım ürünler üretiyorlar.
- Şu anda köyde bu kooperatif 400 dönüm bir arazi üzerinde organik üretim yapmaktadır.

5)Karapürçek Kadın Derneği

- Balıkesir Susurlukta küçük bir belde Karapürçek. Burada kurulmuş olan Kadın Derneği tarafından üretilen tarhana, erişte, salça gibi bir takım ürünler üretiliyorlar. Bizim kendilerinden ürün getirmemiz çok olumlu bir şekilde geri dönüş sağladı, Belediye ile birlikte işbirliği yaparak organik tarıma geçmek üzere bir iş birliği başlattılar. Aynı zamanda kendilerine bu üretimlerini yapmaları için Güney Kalkınma ajansından hibe aldılar.
- Kooperatifin çalışma biçimi: Yaptığımız çalışma aylık siparişler şeklinde olmakta
- Ayın ilk on günü üreticilerle görüşüp ürünler konusunda mutabık kalıyoruz, ikinci on günde üyelerimize siparişe açıyoruz ve gelen siparişleri topluyoruz, son 10 günlük dilimde ise siparişleri üyelerimize dağıtıyoruz.
- Başlangıçta 13 ürünle başlamıştık, şu anda 74 ürünümüz var ve bunun giderek daha da çoğalmasını istiyoruz.
- Başlangıçta sipariş sistemini üyelerimizden oluşan bir mail sistemi içinde çözmeye çalışıyorduk, daha sonra bir web sitesi oluşturduk bu web sitesi üzerinden alış veriş yapılıyor.
- Web adresimiz : **www.bukoop.org**
- Bizler gelen ürünlerde sertifikalı organik ürün zorunluluğu aramıyoruz.
- Bizler için en önemli kriterlerden biri üreticinin küçük çiftçi olması
- Yetiştirdiği ürünlerde mümkün olduğu kadar yerli tohum kullanıyor olması
- Çiftçinin mümkün olduğu kadar ilaç ve inorganik gübreden kaçarak temiz üretime yönelmek için çaba göstermesi
- Ülkemizin yerel kendine has ürünlerinin yaşatılmasına yardımcı olmak istiyoruz.
- Küçük çiftçiye destek vererek önümüzdeki dönemde mümkün olduğu kadar temiz üretim yapmaya teşvik etmek istiyoruz.

- 2010 yılı içerisinde başladığımız bu sistemde profesyonel çalışmamız yok, sistemi kooperatif gönüllüleri ayakta tutmaya çalışıyor.
- Bazı ürünler üreticilerden paketlenerek geliyor, bazılarını ise biz kendimiz paketliyoruz.
- Şu anda kooperatifimizde 115 üyemiz var, normal olarak her ay ancak yarısı kadar yani 40- 50 kişi sipariş veriyor.

Neden Organik Sertifikası aramıyoruz?

1) Bir kere herhangi bir çiftçinin organik sertifika alabilmesi için gelen yetkilinin bir günlük ücreti 250 Euro, gelişi, gidişi 2 gün iki gün de bunun bürokratik işlemleri yani küçük bir çiftçiye her seferinde 1000 Euro'ya mal olan bir kontrol sistemi var. Bu küçük bir çiftçinin kaldırabileceği bir yük değil

2) Türkiye'de tamamen Medeni kanundan kaynaklanan bir olay var. Baba öldüğü zaman, geride kalan mirasçılarının fazla olması ve toprakların nesiller boyu bölünerek devam etmesi ve birçok yerde bu tapu meseleleri yüzünden sertifika alınamıyor, kiralamak da çok maliyetli olduğu için bu şekilde küçük çiftçi üretime başlayamıyor.

3) Şöyle önemli bir husus var, her yörenin kendine has ürünleri var ve bunlar o yörede son derece sağlıklı bir şekilde üretiliyor fakat o tohumlara organik sertifika verilmiyor. Örneğin bize Erzincan'dan gelen bir kuru fasulye var ve o yöreye ait, ya da Elazığ Ağın ilçesinde o bölgeye ait dutlar var ve bu sadece o bölgeye has, yapılan dut pekmezi, tam da o yerel tat veya Karaburun'da kadınların ürettiği Karabaş otu reçeli, ya da Karapürçek'te üretilen kazayağı otu turşusu, Kars'ta üretilen kavlıca bulguru gibi. Bu örnekler çoğaltılabilir, Bütün bunlara bu sertifikasyon sistemiyle cevap verilemez diye düşünüyorum.

4) Bütün bunların ticaret ötesi bir anlamı olduğunu düşünüyorum. Bu ülkenin var olan kültürünü de yaşatabilme telaşındır da aslında.

Sorunlarımız

- Şu anda web sitemiz tam bizim yapmak istediğimiz biçimde tasarlanmış değil, şu anda daha çok sanal bir market havasında ve bu da bizi yansıtmıyor.

- Kooperatifimizde Şu anda daha çok dayanıklı yiyecekler üzerine çalışıyoruz, yaş sebze ve meyve konusunda tereddtteyiz.
- Üretici kooperatiflerimiz gereken organizasyonu tam anlamı ile karŐılayamıyorlar. (rneğin etiket meselesi)
- Kooperatifte gönüllülük meselesini tam anlamıyla oturtamadık
- yelerimizin mevcut alışveriş anlayıŐlarını ve konformizmi kıramıyoruz. Buranın tıpkı bir market ya da bakkal gibi çalışmasını istiyorlar.
- Fiyatları büyük marketlerle kıyaslıyorlar,
- Aldıkları rnleri marketlerden aldıkları ürünlerle kıyaslıyorlar.
- Yeni bir dünya için mevcuda itiraz etmemiz gerekir. Var olanı aynen kabul ettiğimiz takdirde hiçbir Şeyi deĐiŐtremeyiz.
- Bu deneyin baŐarılması kk iftye yitirilen üretim ahlakını geri kazandıracak. Yarı reticileri de sağlıklı, adil ve besin bakımından zengin gıdayla yeniden buluŐturacak.
- Uzun yıllardır ağız tadımız deĐiŐti. Bu da bir dayatma. Yeni bir dünya için mevcuda itiraz etmeliyiz. Bu deney tüketicie ve reticie bir üretim ahlakı veriyor.
- Bu projenin başarılı olması Türkiye’de bir Şeyleri deĐiŐtirmek için çok önemli, bu deneyim örnek teŐkil edecektir.

SORULAR

Soru: Ne tür ürünler tedarik ediliyor? Aylık satış miktarı nedir?

Cevap: zeytinyağı, baklagil, zeytin, pirinç, bitki ayı ve toplamda 4000 Euro, aylık 400 Euro kooperatife kalan paradır.

Soru Boğaziçi niversitesi yemekhanesinde bu ürünlerden faydalanıyor mu?

Cevap: Üniversitenin organik kantini var, orası bu ürünleri alıyor.

Füsun Tezcan: rnlerin izlenebilirliği var mı?

Cevap: O bölgedeki temsilciler, ÇİFTÇİSEN sorumluları denetim yapıyorlar.

Murat Yercan: Kadrolu eleman istihdam edilmesi ve dkknda değil de eve teslim ile bir kişinin creti çıkarılır.

Cevap: Şu anda 1 kişi 100 TL ücret alabilmekte, mezunlar derneğine geçilince daha fazla çalıŐana ihtiyaç duyulacak, fakat Şu anda bu konular neler yapabileceğimizden çok önümüzü görmeye çalışıyoruz.

Fatih Özden: BaŐlangıçla Şu anda kurgu farkı var mı?

Cevap: İŞ pratiğe geçince bazı sorunlar ve işler 3-4 kişinin üstüne kalıyor bu en önemli sorunumuz, ama gelinen aşama çok iyi.

Ece Salalı: 115 üyeden, 40 -50 tanesi sipariş veriyor bu yetersiz değil mi?

Cevap: Evet, bu yetersiz.

Ece Salalı: Yerel ürünler kişilerin ağız tadına uygun değil mi?

Cevap: Biraz unutulmuş lezzetler, eski tatların unutulması söz konusu

Ece Salalı: Fiyatlarınız nasıl?

Cevap: organik kente geliyor bu üretim kente gelince pahalılaŐıyor. Üreticiler bize indirim yapıyor. Birçok yere göre daha uygun fiyatlarımız var.

Ece Salalı: Sağlıklı tüketim önceliği var mı?

Cevap: Geçim derdi daha fazla aslında. Fiyatlarda ucuz vermeye çalışma derdi yok pahalıcı olunma da yok. Adil bir fiyat konulmalı. Bazı ürünlerin pahalı olmasının nedeni vardır. Örneğin fabrika bulguru ve ev bulguru arasında fark vardır. Telefon faturalarına verilen bedel yerine sağlıklı beslenme yapılmalı, ama tüketiciler ürünlerin organik olduğundan Őüpheleniyor.

Hüseyin Serdar: Kooperatifin yeni tedarikçilere ihtiyaçı var mı?

Cevap: Bizde tek kriter Çifçisen'in o üreticiye onay vermesidir.

ZARARLILARIN YÖNETİMİNDE EV YAPIMI İLAÇLARIN YERİ

**Dr. Füsun Tezcan (Bornova Zirai Mücadele Araştırma
Enstitüsü'den emekli)**

e.posta: tezfusun@yahoo.com ve bortu.bocek2011@gmail.com

GİRİŞ

Tarımın başlangıcının günümüzden 10–12 bin yıl öncesine dayandığı bilinmektedir. Yüzyıllar boyunca yavaş olarak ilerleyen tarımsal gelişmeler, özellikle yirminci yüzyılın başlarında kimya sanayindeki ilerlemelerle hızlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda çok zehirli nitelikteki tarım ilaçlarının bulunuşu, bu ilaçların yaygın ve bilinçsiz kullanımını da beraberinde getirmiştir. Bu durum, başta çevre kirliliği olmak üzere, doğal dengenin bozulması, önemsiz zararlıların önem kazanması ve ekonomik sorunlar gibi pek çok olumsuzluğa yol açmıştır.

Günümüzde bu sorunların azaltılabilmesi ve çözümü için bazı hastalık ve zararlıların önceden tahmini ve erken uyarısı, entegre zararlı yönetimi, entegre ürün yönetimi, iyi tarım uygulamaları gibi çeşitli yaklaşımlar geliştirilmeye başlamış ve uygulamaya koyulmuştur.

Son dönemde ekolojik tarım veya organik tarım olarak bilinen üretim şekli üzerinde de durulmaya başlanmış ve bu yaklaşımın yasal dayanağını belirleyen yönetmelikler çıkarılarak, zararlıların

yönetiminde organik kökenli bazı maddelerin kullanımına izin verilmiş ve bunlardan bir kısmı ticari olarak üretilmeye başlanmıştır.

Bu makalede, zararlıların yönetiminde ticari olarak üretilen organik kökenli bazı ilaçlarla, üreticilerin evlerinde çeşitli maddeler veya bitkilerle hazırlayabilecekleri ev yapımı ilaçların tarımsal süreçte kullanımına dikkat çekilmesi ve ruhsatlı ilaçlarla çeşitli yönlerden karşılaştırılması amaçlanmıştır.

ZARARLILARIN YÖNETİMİ

Tarımsal üretim sistemlerinin tümünde, herhangi bir kültür bitkisindeki bitki koruma sorunlarının bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerekir. Bunun için o kültür bitkisindeki bitki koruma sorunlarının tanımlanması, biyotik ve abiyotik faktörlerin belli aralıklarla izlenmesi, koruyucu ve iyileştirici önlemlerin yerinde ve zamanında alınarak, üretimin gerçekleştirilmesi hedeflenir. Bu süreçte ilaç kullanımı, başvurulması gereken en son yöntem olmalıdır. İlaçların belirlenmesinde ve seçiminde, kullanılan ilaçların hedef olmayan canlılara zehirlilikleri, yararlı organizmalara etkileri, yer altı suyuna karışabilirlikleri gibi konular göz önüne alınmalıdır. Organik tarımda da zararlıların yönetiminde tüm önlemler alındıktan sonra, ancak gerekli görüldüğünde ilaca başvurulmalıdır.

ORGANİK TARIMDA BİTKİLERİN KORUNMASI İÇİN İZİN VERİLEN BİTKİSEL VE HAYVANSAL KÖKENLİ MADDELER

Organik tarım sürecinde bitkilerin korunması amacıyla kullanılacak maddelere ancak belirli sınırlar içinde yer verilmektedir. Yıllar içinde bazı küçük değişiklikler olmakla birlikte en son 18 Ağustos 2010 tarihinde yayınlanan “**Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik**” kapsamında yer alan bitki koruma amaçlı maddelerden uygun görülenler zararlı yönetiminde kullanılabilir (Anonymous, 2010).

Bunlar içinde bitkisel ve hayvansal kökenli maddeler ağırlıklı olarak yer almaktadır. ***Azadirachta indica*** (neem ağacı)’dan ekstrakte edilmiş azadirachtin, balmumu, jelâtin, hidrolize proteinler, lesitin, nane yağı, çam yağı, kimyon yağı gibi bitki yağları, ***Chrysanthemum cinerariaefolium***’dan ekstrakte edilmiş piretrinler, ***Quassia amara***’dan ekstrakte edilmiş quassia, ***Derris*** spp., ***Lonchocarpus*** spp. ve ***Terphrosia*** spp.’den ekstrakte edilmiş rotenone bunların başlıcalarıdır.

Ayrıca zararlı ve hastalıkların yönetiminde bakteri, virus ve funguslardan bazı mikroorganizmalar, genetik olarak modifiye edilmemiş olmak koşuluyla kullanılabilir.

Mikroorganizmalarla üretilen maddeler arasında ise spinosad etkili maddeli insektisit, sadece kilit parasitlere olan riskleri ve dayanıklılığın gelişme riskini en aza indirecek önlemler alındığında kullanılır ve genetik olarak modifiye edilmemiş ürünleri kapsamalıdır.

Tuzaklarda ve /veya yayıcılarda kullanılan maddeler ise çeşitlilik gösterir. Bunlardan diamonyum fosfat, çekici olarak tuzaklarda kullanılırken, feromonlar çekici ve eşeyssel davranışları bozucu olarak tuzak ve yayıcılarda kullanılmaktadır.

Piretroid grubu insektisitlerden sadece deltamethrin veya lambdacyhalothrin özel çekicilerle birlikte Zeytinsineği (*Bactrocera oleae*) ve Akdeniz meyvesineği (*Ceratitis capitata*)'ne karşı tuzaklarda kullanılmaktadır.

Organik tarımda, yetiştirilen bitkiler arasında demir (III) ortofosfat, yüzeye dağıtılarak mollussisit olarak uygulanabilir.

Organik tarımda geleneksel kullanımdan gelen maddeler arasında yağ asidi potasyum tuzu yani yumuşak sabun insektisit; kireç sülfür yani kalsiyum polisülfid fungusit, insektisit ve akarisit; parafin yağları insektisit ve akarisit; mineral yağlar insektisit ve fungusit olarak sadece meyve ağaçları, asmalar, zeytin ağaçları ve muz gibi tropikal bitkilerde kullanılır. Ayrıca kuartz kumu uzaklaştırıcı; kükürt ise fungusit, akarisit ve uzaklaştırıcı olarak kullanılmaktadır.

EV YAPIMI İLAÇLAR

Çeşitli bitkilerin yaprak, kök, yumru gibi kısımları; arap sabunu, sıvı sabun gibi temizlik ürünleri; tuz, kükürt gibi bazı maddeler tarım alanları, bahçe veya yaşama yerlerinde karşılaşılabilecek zararlı etmenlerin uzaklaştırılması veya etkisiz hale getirilmesi amacıyla geçmişten beri kullanılmaktadır. Bunlardan sarımsak-acı biber karışımı, soğanlı sarımsaklı acı biber karışımı, soğanlı acı biber karışımı, naneli soğanlı acı biber karışımı, acı kırmızı biber, ısırgan otu, arap sabunu-alkol karışımı, tuzlu su gibi çeşitli karışımlar günümüzde de başarıyla kullanılmaktadır (Tezcan, 2011). Bunlardan bazıları Ek 1'de örnek olarak verilmiştir.

Ev yapımı ilaçlar doğal yollarla elde edilse de, çeşitli bitkilerdeki deneme sonuçları ve yan etkileriyle ilgili yeterli veri olmaması yüzünden kullanımında dikkat edilmesi gereken bazı konular olduğu unutulmamalıdır. Ev yapımı ilaçlar:

- Öncelikle ilaçlama yapılacak alanın küçük bir kısmına veya bitkinin birkaç yaprağına uygulanır. Herhangi bir yan etki görülüyorsa ertesi gün diğer bitkiler de ilaçlanabilir.
- Bu ilaçlar doğada çabuk ayrıştığı için, uygulamalar gerekli olduğunda tekrarlanmalıdır.
- Birden fazla zararlı olduğunda, zararlıları birlikte etkileyen ilaçlar öncelikle tercih edilmelidir.
- İlaçların çoğu değme etkili olduğundan hedefe ulaşması gerekir. Özellikle emici zararlılar için ilaçlama yapıldığında, yaprak altlarına ilacın ulaşmasına dikkat edilir.
- İlacı hedefine ulaştırabilecek en uygun ilaçlama aleti kullanılmalıdır.
- Bazı zararlı böcek ve akarlar yetiştirme alanının bir veya birkaç kısmında görülür. Bu durumda sadece o kısımlar ilaçlanmalıdır.
- Yağmurlu ve rüzgârlı havalarda ilaç uygulaması yapılmamalıdır.
- Genel olarak sabah erken saatlerde uygulama yapılması tercih edilmelidir.

Ev yapımı ilaçların organik tarımda ruhsatlı ilaçlara göre avantajlı ve dezavantajlı yönlerine değinmekte de yarar bulunmaktadır.

Ev yapımı ilaçların avantajları ele alındığında öncelikle ekonomik olmaları dikkat çekmektedir. Örneğin organik tarımda çeşitli zararlılara karşı 100 litre suya 200-500 ml dozlarda ruhsatlandırılan azadirachtin etkili maddeli ilacın maliyeti 42-75 TL arasındadır. Oysa evde hazırlanabilecek 100 litre suya 3 kg arap sabunu karışımı yaklaşık 10 TL maliyete sahipken, aynı miktar suya üreticinin bahçesinden toplayarak hazırlayabileceği ısırgan otu karışımı için para ödemesine gerek kalmayacaktır. Görüldüğü gibi kullanılan maddeye göre değişmekle birlikte maliyetin 1/4-1/8 oranında azalabilmesi ya da tamamen sıfıra inmesi mümkündür. Ev yapımı

ilaçların diğer avantajları arasında ise, genellikle kolay ulaşılabilirliği ve çeşitli bitkilerden hazırlananlarının iyi bir üretim planlamasıyla üreticinin kendi bahçesinden veya tarlasından çok düşük bir maliyetle elde edebileceği sayılabilir.

Ev yapımı ilaçların dezavantajları arasında ruhsatlandırılmalarıyla ilgili standart bulunmaması, her kullanımdan sonra yeniden ilaç hazırlamayı gerektirebilmesi, ilaç dozunu ayarlamamanın bazen zor olabilmesi, zararlıya uygun olanının seçilmesinde bilgi birikimi gerektirmesi ve geniş alanlarda kaplama ilaçlama yapılması durumunda fazla miktarda ilaç hazırlama zorluklarının olabileceği belirtilebilir. Ancak bu son durum kişinin bakış açısına göre değişir.

SONUÇ

Ev yapımı ilaçlar ekonomik olmaları, kolay ulaşılabilirliği, birden çok zararlıda kullanılabilirliği bakımından organik tarımda da zararlıların yönetiminde önemli bir seçenek olarak tercih edilebilirler. Ancak bu konudaki çalışmaların artırılarak, yeni maddelerin, farklı karışımların ve oranların, farklı kültür bitkilerinde, farklı etmenlerde araştırılarak üreticiye ve teknik elemana doğru bilgilerin ulaştırılması gereklidir. Bu açıdan bakıldığında ev yapımı ilaçlar kullanımlarında dikkat edilecek noktalara uyularak gerek organik tarımda geniş alanlarda, gerekse ev bahçelerinde ve yaşama yerlerinde ekonomik bir seçenek olarak kullanılabilir. Organik tarımda kullanılması durumunda yönetmeliğe uygun olanların öncelikle tercih edilmesi gerekmektedir. Bu noktada, **Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik**'in mevcut gelişmeler ışığında gözden geçirilerek, gereksinimleri karşılayacak şekilde gerekli düzenlemelerin yapılması uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

Anonim, 2010. Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik. Resmi Gazete, 18 Ağustos 2010, Sayı: 27676, 57 s.

Tezcan, F., 2011. Börtü Böcek İçin Doğa Dostu Öneriler ve Ev Yapımı İlaçlar. İzmir, 160 s. (bortu.bocek2011@gmail.com).

Ek 1. “Börtü Böcek İçin Doğa Dostu Öneriler ve Ev Yapımı İlaçlar”

Kitabından İlaç Örnekleri

Sarımsak-acı biber karışımı

- Dört diş sarımsak dövülerek ezilir,
- Üzerine iki çay kaşığı sıvı yağ eklenir, karıştırılır.
- Daha sonra bir çay kaşığı acı toz biber eklenir ve tekrar karıştırılır.
- Bir litre su bu karışıma yavaşça karıştırılarak dökülür.
- Bu şekilde kapalı bir kaptaki bir gün bekletilir.
- Tülbentten süzülerek dört litre suyla karıştırılarak uygulama yapılır.
- Uygulama alanı büyükse, aynı oranlarda daha fazla ilaç hazırlanır.
- Bu ilaç;
  - Beyaz sinekler,
  - yaprak bitleri,
  - kırmızı örümcekler,
  - kelebek larvaları,
  - salyangoz ve sümüklüböcekleri bahçeden **uzaklaştırır**.
  - Süs bitkileri ve sebzelerde kullanılır.

Arap sabunu – alkol karışımı

- 30 gram arap sabunu, 15 mililitre ispirto veya aynı miktar yarı yarıya sulandırılmış beyaz alkol ile iyice karıştırılır.
- Bu karışım bir litre suyla yeniden karıştırılır.
- Karışım;
  - yaprakbitleri,
  - kırmızıörümcekler,
  - tripsler,
  - unlubitler,
  - yaprakpireleri,
  - beyazsinekler ve
  - bazı kelebek larvalarına püskürtülerek kullanılır.

Hamamböceği yemi

- Bir ölçü borikasit ve
- Dokuz ölçü toz şeker karıştırılır.

- Bu karışım hamamböceği yemi olarak kullanılır.

Soru: Hazırlanan preparatların dozları ve etkisi bölgeden bölgeye göre değişir mi?

Cevap; Özellikle bitkilerden hazırlanan ilaçlarda, bitkinin türü, çeşidi ve toplanma zamanı gibi faktörler etkili olabilir. Burada zararlının türünü de gözden uzak tutmamak gerekir. O bakımdan hazırlanan ilaçların öncelikle bitkinin veya ilaçlama yapılacak alanın küçük bir kısmına uygulanıp, sonucu görüldükten sonra, sonraki gün ilaçlama yapmak daha uygun olur.

DOĞANIN VE EMEĞİN EKMEĞİ TURGUT GELEGEN (BAŞKA BİR GIDA MÜMKÜN GİRİŞİMİ)

ÖZET

Şu anda organik tarım sermayeden yanadır. Ben Yeşil ve sol çalışma grubunun üyesiyim. Başka bir gıda mümkün grubunun üyesiyim.

	Doğanın ve emeğin ekmeği	Sermayenin ve sanayin ekmeği
Buğday çeşidi	yerli	ithal
Öğütme	Su değirmeni	Un fabrikası
Mayalama	Ekşi hamur	Hazır maya
pişirme	Odun fırınında	Elektrikli fırında
Beyazlatıcı kimyasal	yok	var
Kabartıcı kimyasal	yok	var
antimikrobiyal	yok	var
kabızlık	yok	var
Şeker hastalığı gelişimi	yok	var
tüketim	az	çok

Sanayi ekmeğinde vitamin %90'larda düşüyor. Pişirme kolaylığı için kepeği alınıyor. Fırınların unu 90 kuruş, biz su değirmeninden 1,5 TL'ye alıyoruz. Günde su değirmeni sadece 100 kg öğütebiliyor. Sanayi ekmeği undan- ekmeğe 2 saatte bitiyor. Bizim ekmeğimizde ekşi maya kullanılıyor. İlk mayalanmadan 4–5 saat sonra tekrar un, sonra nohut mayası katılıyor. Düşük sıcaklıkta 1,5 saatte pişiyor. Diğeri 10 dakikada. Bizim ekmeğin toplam 14 saat tutuyor. Bir kilo ekmeği 4 TL'ye satıyoruz. Sanayi ekmeği 300 gram 50 kuruş. Bizimkisi 1,8 misli pahalı. Ancak bizim ekmeği iki dilimden fazla yiyemiyorsunuz. Obezliğe karşı çok iyi. Haftada 200 ekmeğin yapıyoruz. Erdek'te Eğitimciler Kooperatifi var. Bu kooperatif ekmeği alıyor.

Editörün Notları:

1. Ekim 2011'de Turgut Gelegen'den ekmeğin üretimindeki gelişmelerle ilgili bilgi aldık. Gelegen "2011 yılı yaz başından, yani turizm sezonu başlangıcından beri fırıncımızın getirdiği problemlerden dolayı ekmeğin üretimimiz sekteye uğramış bulunmaktadır. Önümüzdeki aylarda seçeneklerimizi değerlendireceğiz. Bu arada, yine başka bir gıda mümkün girişimi içerisinde şarap üretimine kalkıştık ve belli bir aşamaya geldik." dedi.

Şubat 2012'de ise Gelegen "daha önce haftada 200 olan ekmeğin sayısını 100'e düşürdük. 25–30 dekar yerli buğday üretimimiz gerçekleşti. Gruba ait bir su değirmeni inşa etmeye çalışıyoruz" dedi.

2. Turgut Gelegen'in konuşmasının kısa özetine ek olarak gruplarının diğer bir üyesi Kadir Dadan'ın çeşitli zamanlarda internetten arkadaşlarına gönderdiği açıklama ve mektupların eklenmesinin yararlı olacağını düşündük. Aşağıda bu mektupları göreceksiniz.

***

Yeşil ve Sol Çalışma Grubu olarak başlattığımız yerel, yerli ve doğal buğday tarımı ile ilgili girişimimizi GDO'ya Hayır Platformu içerisinde paylaşmamız sonucu, gelen sorular, öneriler ve katkılar hakkında derli toplu bir bilgilendirme yapmak gereği ortaya çıktı. Bu bilgilendirmeyi hazırlamak beklediğimizden uzun sürdü. Çünkü gelen öneriler ve yürütülen temaslarda ortaya çıkan düşünceler öylesine teşvik ediciydi ki, girişim kapsamında sürekli değişiklikler yapmak zorunda kaldık. Hali hazırda da, sınırları net olarak çizilmiş bir girişimden bahsedemeyiz. Katılan herkesin değişimin bir parçası olduğu bir süreç ile karşı karşıyayız. Adeta bir halk üniversitesinin

öğretiminden geçiyoruz. Dileğimiz, bu metne ve sonrasındaki gelişmelere bu çerçevede bakmanız, öneri ve eleştirilerinizi paylaşmaktan çekinmemenizdir. Yeşil ve Sol Çalışma grubu olarak, gelişmeleri sürece katılmak isteyenlerle paylaşmaya devam edeceğiz.

Öncelikle belirtmek gerekiyor ki bu girişimin başkalarıyla paylaşılması, gerek tarım ile ilgili son yirmi beş yıl içerisinde gelişen süreçleri daha iyi kavramak açısından olsun, gerek duyarlı kişi ve gruplar arasındaki bağların zayıflığının farkına varmak açısından olsun, gerekse kırsal alan hakkındaki büyük tabloyu görmek açısından olsun, son derece ufuk açıcı oldu.

Paşalimanı adası, bütün olan bitenin küçük bir örneğini oluşturuyor ve bizler, süreci dönüştürmek açısından bu ölçekte iyi bir başlangıç yapabiliriz diye düşünüyoruz. Ada hakkında <http://pasalimaniadasi.com.tr/> sitesinden genel bilgi edinebilirsiniz ya da sıkça yapıldığı gibi Google Earth'den adaya göz atabilirsiniz. Ama ayrıntıları ancak gelip yerinde izleyebilirsiniz. Bunu özellikle bu süreci haber yapmak isteyenlere tavsiye ederim. En azından bir zamanlar tahıl ambarı niteliğinde olan ve şimdi biri yıkık, biri konut halindeki iki yel değirmeninin bulunduğu adanın, üretkenlik anlamında dibe vuran ekonomisinin fotoğrafı çekilmiş olur. Yıkık şaraphaneninin büyüklüğü de sizlere geçmiş hakkında bir fikir verebilir.

Şimdi paylaşım sırasında yöneltile sorulara biraz açıklık getirelim. Ekolojik duyarlılığımızın ötesinde neden böyle bir girişim başlatıyoruz, neden buğday tarımı ve neden Paşalimanı adası?

Bu soruların yanıtı hem oldukça basit; elimizde şimdiye kadar kendi ölçeğinde bir şeyler yapmaya çalışmış insanların bizlerle paylaştığı ve bizim de başkalarıyla paylaşarak çoğaltabileceğimiz yerli buğday tohumu var, bu tohumu değerlendirebileceğimiz uzun zamandır ekilmemiş tarlalara sahip ekolojik açıdan uygun bir alan var ve bizler ekmeğimizi kendi tahıl üretimimizden elde etmek istiyoruz.

Hem de oldukça karışık; politik olarak düşüncemiz bu ve fikrimiz ile zikrimizin bir olduğunu göstermek istiyoruz.

Gerek GDO'ya Hayır Platformu içerisinde olsun, gerekse genel olarak ekoloji hareketi içerisinde olsun, yerel birlikteliklerin önemine işaret ediyoruz ve her yerel grubun kendi önceliklerine ve sorumluluklarına göre hareket etmesinin doğru olduğunu savunuyoruz.

Bu anlamda kırsal alanda yaşayanlar olarak, ekolojik tarım uygulamalarını bizim öncelik ve sorumluluğumuz olarak görüyoruz. Kentlerde yaşayanlar da doğal olarak tüketici örgütlenmesini öncelik ve sorumlulukları olarak görebilirler. Ve birlikte hareket ederek kendi tercihlerimize dayalı bir üretim ve tüketim birlikteliğini kurabiliriz.

Bu girişim için şu bir aylık süre içerisinde yaşadığım diyaloglar, bana bolca çocukluk anılarımı hatırlattı. Annemin köyündeki evlerini, oradaki kuru günebakan sapsarıyla işletilen fırını, fırın etrafında sosyalleşen çocukluğumu, ekmeğin kokusunu, tereyağı sürülüp tuz biber ekilen dilimleri ve daha birçok şey. Bu da benim kişisel “neden”imdir.

Yeşil ve Sol Çalışma Grubu olarak, bu girişim genişlemese de, kendi ölçeğimizde bu tarımı ve ekmek üretimini destekleyecek finansmanı sağlayabilecek güce sahibiz. Ancak bu gücün genel anlamda Türkiye ve dünya tarımı üzerinde tek başına bir anlamı olmadığını göreceğimize kadar da bilinçliyiz.

Önemli olan bu gücü, aynı ekolojik ve sosyal duyarlılığa sahip başka yerel güçlerle birleştirip, ülkenin ve dünyanın geleceği hakkında karar süreçlerine etki edecek bir güce kavuşturmadır. Bu çerçevede üretici ve tüketicilerin yer alacağı yerel oluşumların bir araya gelerek bir ağ oluşturmasını öneriyoruz. Bu ağ, kimsenin tekelinde olmadığı gibi bizim tekelimizde de olmayacak. Paylaşarak genişleyecek, üretmekle çoğalacak bir ağ.

Anadolu'nun toplumsal farklılıklarının da temelinde yatan iklim ve coğrafi farklılıkları, her yerde üretimi yapılabilecek bir buğday çeşidini benimsemediği gibi, her yerde uygulanmak üzere idealize edilmiş politik düşünceleri de benimsemiyor. Bu anlamda her kentsel alan, bölgesindeki kırsal alan ile doğrudan temaslar kurarak bu yerel oluşumları ortaya çıkarabilir ve geliştirebilir diye öngörüyoruz. Bu öngörünün doğal sonucu olarak, onların bize göre kültürel ve sosyal yönden farklı olacaklarını da baştan kabul ediyoruz.

Biz Yeşil ve Sol Çalışma Grubunun işlevini bir örnek oluşturmak ve gerektiğinde “arabanın tekeri yuvarlanana kadar” diğer girişimleri desteklemek ile sınırlı görüyoruz. Bu çerçevede dayanışma ilkemiz çerçevesinde farklı yerleşimlerdeki grup üyelerinin kendi yerel girişimlerini oluşturmalarını teşvik edeceğiz.

Örneğimizde yirmi bin nüfuslu Erdek ilçe merkezi ile beş yüz nüfuslu Paşalimanı adası arasında ekmek üretimi ve tüketimine dayanan yerel düzeyde bir kır-kent birlikteliğinin kurulması planlanıyor. Aynı şekilde, herhangi bir kentsel yerleşim, hemen etrafındaki kır ile ekmek çerçevesinde bir birlikteliği başlatabilir düşüncesindeyiz.

Şu anda Erdek'te ekmek üretimi tamamen kapitalistlerin elinde ve endüstriyel bir biçimde gerçekleştiriliyor. Kişi başına günlük 250 gram ve 50 kuruş üzerinden hesaplandığında Erdek çapında günlük 5 ton ve 10 bin TL, yıllık 1825 ton ve 3 milyon 650 bin TL'lik bir tüketim hacminin, olabildiğince ekolojik ve demokratik üretim süreçleri ile karşılanmasını hedefliyoruz.

Tabii ki işin sağlıklı beslenme boyutu da var ki, ekmek tüketiminin miktarının azaltılmasını ve niteliğinin artırılmasını içeriyor. Bu şekilde dört kişilik bir aile için tüketimin yıllık 365 kilodan, 200 kiloya düşürülmesini öngörüyoruz.

Bu girişimin bir hobi faaliyetinin ötesine geçebilmesi için, katılanların maliyet açısından en azından önceki süreçten daha fazla bir yük ile karşı karşıya kalmamaları gerekiyor. Bu nedenle 100 aile için yaklaşık 75 bin TL'lik bir tüketim hacmini, ekolojik ve demokratik üretimle karşılayacak bir örgütlenme gerçekleştirmemiz gerekiyor.

Bu para, şu anda market sahiplerinden petrol şirketlerine, un fabrikatörlerinden elektrik şirketlerine, toprak ağasından tohum, ilaç ve gübre şirketlerine, sermayedarların ceplerine giderken, çok azı üreticinin eline geçiyor. Amacımız, bu paranın olabildiğince çiftçinin, köylünün, kadınların, kooperatifin elinde ve Paşalimanı adasında kalması, gelirin daha adil dağılımı.

Öte yandan büyük tarlalarda, yoğun ilaç ve gübre kullanarak, tamamen mekanize biçimde buğday üretimine dayanan endüstriyel tarım yerine, küçük tarlarda, ilaç ve gübre kullanmadan, gerektiği kadar mekanize bir buğday üretimine dayanan ekolojik tarımı destekleyerek, kırsal alanda istihdama da destek olunacak. Keza ekmek olana kadar, yoğun enerji tüketen taşıma, öğütme ve pişirme işlemleri de, yerel ölçekte ve yenilenebilir kaynaklardan gerçekleştirilerek, petrole ve merkezi enerji sistemlerine bağımlılık ortadan kaldırılacak.

Arzumuz, benzer yerel birlikteliklerin olabilecek tüm yerleşimler ve onların kırsallarında hayata geçirilmesi. Büyük kentlerde

yaşayanların ise bölgesel olarak birliktelikler kurması gerekecektir. Yine de örneğin Bakırköy ile Silivri - Çatalca kırsalı arasında da bu birliktelikler kurulabilir. Hatta örneğin Çatalca'daki Nesin Vakfının yerleşkesi bu birlikteliği kolaylaştırabilir. Terkos gölü su toplama havzası olduğu için ilaçsız ve gübresiz tarım açısından da özel bir konuma sahip.

Kaldı ki, bu tarımın ve beraberindeki hayvancılığın genişlemesi ile birlikte, bir sonraki ekonomik girişim olarak, rüzgâr ve biyogaz öncelikli olmak üzere, küçük, yerli ve yerel yenilenebilir enerji üretimini ekolojik tarımın birbirini desteklemesini savunuyoruz.

Yine örnek olarak Paşalimanı adasının buğday öğütmek için gereksinim duyacağı enerji üretimini, tüm adalılarının ortak olduğu bir kooperatif tarafından, birbiriyle bağlantılandırılmış rüzgâr ve biyogaz santrali ile sağlanmasını hedefliyoruz.

Benzer bir girişim diğer örnek olarak Çatalca için, hatta bütün Marmara bölgesi kırsalı için de söz konusu olabilir. Hedefimiz elektrik gitmedik köy kalmayacak anlayışından, elektrik üretilmedik köy kalmayacak anlayışına geçilmesi.

Bu aynı zamanda, kentleşme-metropolleşme sürecini tersine çevirmeye yönelik olarak, kırsal alanda ekolojik ve sosyal gelişme için, olabilecek son ürüne kadar kırsalda üretim ve yerinde üretim-yerinde tüketim anlayışımızın gereksinim duyacağı yerel enerji temini için bir zorunluluktur.

Açarsak, tarlaya buğday ekiminden son ürün ekmeğe kadar bütün işlemler köyde gerçekleştirilecekse, ya da domates salçaya, sebzeler konserveye, meyveler reçellere köyde dönüştürülecekse, doğal olarak köyde daha fazla enerji gereksinimi olacaktır.

Keza, ekmeklerin pişirileceği tuğla fırınların gereksinim duyacağı yakıtın da, budamadan arta kalan kuru zeytin dalları ve günebakan saplarından elde edilmesi planlanıyor.

Tüm bu ekonomik faaliyetlerin ötesinde, yerel düzeyde kurulacak ekonomik birlikteliklerin, küresel kapitalist sisteme ve sistemin merkezlerine olan bağımlılığı azaltacağını, emeğin kapitalist ve endüstriyel tutsaklıktan kurtularak kendini özgür ve ekolojik biçimde yeniden örgütleyeceğini, kendine yeter hale gelen birey ve toplumun ortaya çıkışı ile, ancak bu şekilde, şu sıralar üzerine açılımlar yapılan

demokrasinin gelişebileceğini savunuyoruz. Bu da bir nevi bizim demokratik açılımımızdır.

Politikaya şimdilik son vererek girişimin ayrıntılarına geçecek olursak, enerji kapsamı dışarıda tutulmak koşuluyla girişimin bugüne kadar ortaya çıkan tablosu aşağıdadır.

Girişime katılmak ya da süreç hakkında sürekli haberdar olmak isteyen dostların, bizimle iletişime geçmelerini diliyoruz.

Kadir Dadan

dadankadir@yahoo.com

BAŞKA BİR GIDA MÜMKÜN GİRİŞİMİ

Amaçlar:

- 1- Anadolu'nun buğday açısından gen çeşitliliğini doğal süreci içerisinde korumak
- 2- Yerli tohumlar kullanılarak elde edilen un ile tam buğday ekmeği ve gıdalar üretmek
- 3- Tarımda ekolojik uygulamaları yaygınlaştırmak
- 4- Kırsal alanda üretimi son ürün düzeyine yükselterek ve araçları ortadan kaldırarak, çiftçi ve köylünün ekonomik girdilerini artırmak

Hedef:

Üreticilerin ve tüketicilerin, birlikte ya da tek başlarına eklenilebileceği bir ağ kurmak

Yöntem:

Anadolu'nun kendini yenileyen yerli tohumlarını ekerek, kimyasal ilaç ve yapay gübre kullanmadan doğal yöntemlerle buğday tarımı yapmak ve elde edilen mahsulü yenilenebilir enerji kullanarak tam buğday unu olacak şekilde öğütüp, biyokütle enerjisi kullanımıyla tuğla fırınlarda ekmek ve gıda üreterek, semt pazarında tüketiciye ulaştırmak.

Eylem Planı:

Birinci yıl, deneme ekimleri yapılarak tohumun nitelikleri, verimi ve araziye uygunluğu kayda alınacak, elde edilen mahsulün bir bölümü katılımcılara aktararak gıda niteliğinin grup açısından benimsenip benimsenmediği tespit edilecek. Paşalimanı adasında her köyde bir tuğla fırın çalışır hale getirilecek, sapsızlarından fırın yakıtı,

başlarından tohum ve hayvan yemi elde etmek üzere sınırlı bir bölgeye ayçiçeği ekimi yapılacaktır. Atıl vaziyetteki Kooperatif faaliyete geçirilerek, köylü ekmeği, kuskus, erişte, mantı üretimi için çalışma başlatılacaktır.

İkinci yıl, genişleyen ağ ve bir önceki yıldan elde edilen tohumlar ile Erdek çapında örgütlenecek 100 ailenin ekmeğe gereksinimi için buğday ekimi genişletilecektir. Bu sırada Paşalimanı adasında yeniden bir yel değirmeninin faaliyete geçmesi için girişimlerde bulunulacaktır.

Üçüncü yıl gelişmelere göre şekillendirilecektir.

Bilgiler ve Yapılacak İşler:

- 1- Biga'dan alınacak tohumlar, Paşalimanı adası ve Ocaklar Beldesi'nde uzun zamandır kullanılmayan tarlalara, ekim makineleri ve kısmen serpmeye ile ekilecek. Beş yıldır Biga'da aynı bölgeye ekim nedeniyle verim düşüklüğü var. Bu yüzden farklı bölgelere ekilecek. Tohum ayırma işlemi teknik destek ile gerçekleştirilecektir.
- 2- Tohumlar yerel halk tarafından sarıbaşak ve akova olarak adlandırılıyor. Morfolojik açıdan sarıbaşak olarak adlandırılan durum, akova olarak adlandırılan ise ekmeğe buğday tohumu özellikleri gösteriyor. Endüstriyel olarak ekilmiyorlar, geçimlik olarak ekiliyorlar. Tohumların niteliği ve tür çeşitliliği üzerine ilgili kuruluşlardan teknik destek alacağız.
- 3- Her hangi bir kimyasal ilaç ve yapay gübre kullanılmadan üretim yapılacaktır.
- 4- Hasat, Paşalimanı adasında biçerdöverle, diğer yerlerde geleneksel yöntemlerle yapılacaktır.
- 5- Paşalimanı Adasından elde edilen mahsul, gelecek yılın tohumluğu ayrıldıktan sonra, dileyene değirmende öğütülüp un olarak, dileyene ise ekmeğe haline getirilerek, yaşadığı yerde girişim üyelerine teslim edilecektir.
- 6- Ocaklar Beldesi'ndeki ekimler ayrıştırılarak tohumluk olarak gelecek seneye devredilecektir.
- 7- İlk yıl ekim için şimdiye kadar 100 kilo buğday tohumu bulunabildi. Bu tohumların 5-6 dönümlük bir alana ekilmesiyle 400-500 kilo mahsul alınması bekleniyor. 200 kilosu un ya da ekmeğe haline getirilip girişimcilere dağıtılacaktır. Kalanı gelecek yılın tohumluğu olacaktır. Ekim ayı sonuna kadar daha fazla tohum bulunabilirse, ekim alanı genişletilecektir.

- 8- Girişime katılım sürekli açık olacak. İlk yılın masrafları, mahsul sonunda tahsil edilmek üzere, yerel destek unsuru olarak Yeşil ve Sol Erdek grubunca karşılanacak. Yılsonundaki (Temmuz 2010) mahsul, katılımcı sayısına bölünerek paylaşılacak. Bu yılın masrafları için ürün tesliminde kilo başına 10 TL katkı alınacak.
- 9- Ondan sonraki yılların katkılarının ne kadar olacağı, yapılacak masraf dökümleri sonucunda, üreticilerin önerileri ve girişim üyelerinin onaylarına göre belirlenecek. Tıpkı, ne ekileceğine, ne kadar ekileceğine, nereye ekileceğine birlikte karar verileceği gibi.

Mektup – 1

Merhaba

Başka Bir Gıda Mümkün Girişimi'ni başlattığımız ekim ayından beri yaklaşık üç ay geçti. Bu ilk mektupla beraber, gelişmeleri sizlerle düzenli olarak paylaşacağız. Sizler de, gerek mektuplarda ifade edilen görüşlere ilişkin, gerekse sizlerin deneyim ve görüşlerinize ilişkin geri dönüşlerle girişimimizi zenginleştirebilirsiniz.

Tohumlarımızı ektik

Bu üç ay içerisinde zamanımızın büyük bölümünü buğday tohumlarımızın ayrıştırılmasına, incelenmesine, ekiminin planlanmasına ve ekilmesine ayırdık.

Sonuçta, Paşalimanı adasında yaklaşık beş dönümlük, Ocaklar'da ise yaklaşık bir dönümlük tarlalara ekimi gerçekleştirdik. Bunların yanı sıra zeytinlikler arasında boş bulduğumuz birkaç uygun alana da ayırabildiğimiz kadar altı farklı tohum grubunu da, morfolojisini daha iyi tanımlayabilmek için öbek öbek ektik. Şimdilerde boyları bir karışa yaklaştı.

Süreci yönetmek için önce tanımlamak gerekli

Böylelikle, tohumdan ekmeğe olan yolculuğu başlatmış olduk. Bu elbette uzun bir yolculuk ve bu sırada bizler ne yapabiliriz diye düşündük. Süreci yönetebilmek için onu tanımlamanın gerektiğine karar verdik. Bu tanımlamayı yapabilmek için de bölgede çiftçisinden fırıncısına kadar bir dizi görüşme yaptık. Süreci iki bölüme ayırarak yönetmenin uygun olduğu kanısına vardık ve buluşma noktasını da buğdayın öğütülmesi olarak belirledik. Böylelikle süreci hem üretici yönünden baştan ortaya doğru, hem de tüketici yönünden sondan ortaya doğru örgütlemek mümkün olacak. Şüphesiz en çok zorlanacağımız aşama ise buğdayı un haline getireceğimiz öğütme aşaması olacak.

Sürecimiz şu basamaklardan oluşuyor;

- 1- Tohumun temini
- 2- Tarlanın ve ekicinin kararlaştırılması ve tarlanın ekime hazır hale getirilmesi
- 3- Ekim
- 4- Tarlanın Bakımı ve Gözetimi
- 5- Hasat
- 6- Mahsul Koruma ve Tohum Saklama
- 7- Öğütme
- 8- Fırının belirlenmesi ya da inşa edilmesi
- 9- Un Ulaştırma ve Koruma
- 10-Maya Temini ve Saklama
- 11-Yakıt Temini ve Depolama
- 12-Piştirme
- 13-Tüketiciye Sunma ve Ulaştırma

Şu anda göremediğimiz bazı ayrıntılar ve buna bağlı basamaklar söz konusu olabilir. Bunları süreç içerisinde tartışmaya devam edeceğiz.

Burada 1'den başlayıp 6'yla birlikte sonlanan süreç, kaçınılmaz olarak kırsalda çiftçi dostlarımızla yürüteceğimiz bir süreç. Bizler Paşalimanı ve Ocaklar'da 7'den 12'ye (köyde yaşayan tüketiciler için 13'e) kadar olan süreci de kırsal alanda üretici ve esnaf ile yürüteceğiz. Kentsel ve özellikle metropol alanda yaşayanlar için de süreçleri örgütlemek mümkün. Bunun için oralardaki süreçlerin nasıl yürüdüğüne ilişkin bir taban çalışması yürütülmesi gerekli. Bu taban çalışmasının nasıl yapılacağına ilişkin şu ana kadar yaşadığımız deneyimler yol gösterici olabilir.

Neler yaptık? Neler yaşadık?

Öncelikle Paşalimanı ve Ocaklar'daki fırıncılarla konuşarak şu anda nasıl bir üretim gerçekleştirdiklerini anlamaya, bunu nasıl dönüştürebileceğimizi tartışmaya çalıştık. Burada elbette pakmayasız, kabartıcısız, koruyucusuz, ekşitme maya ile ekmek talebimiz bir çerçeve oluşturdu. Bu tartışmayı yürüttükçe nasıl bir ekonomi içerisinde olduğumuzu ve bunu dönüştürmek için nasıl zorluklarla baş etmemiz gerektiğini daha iyi anlamaya başladık. Basitçe tanımlamak gerekirse endüstriyel ve sermayeye dayalı bir ekmek üretimimiz var. Daha hızlı ve daha fazla üretim, böylece daha fazla kâr, temel amaç. Bu yüzden çabuk mayalama için pak maya ve kabartıcılar, çabuk piştirme için yüksek sıcaklık, yoğun maya içerdiği için dayanıklılığı

artırmak üzere koruyucular kullanılıyor. Tüketicinin sıcak ve taze ekmek talebi de, bu üretim biçimini teşvik ediyor.

Önce talebi ortaklaştırmak

Bizler, öncelikle talebimizi değiştirerek soğuk ve bayatlayabilen bir ekmek tercihini ortaya koyduk. Mayanın bir önceki hamurdan ekşitme yöntemi ile elde edilmesini, pakmaya, kabartıcı ve koruyucu kullanılmamasını, daha düşük sıcaklıkta daha uzun süre fırında bırakılarak pişirilmesini talep ettik.

Sonra bu talebin peşinden koşmak

Bu talebimizi, Ocaklar ve Paşalimanı'ndaki fırıncı arkadaşlara ilettik ve bizlere numunelik onar tane ekmek yapmalarını istedik. Ocaklar'daki fırıncı arkadaşımız, ek olarak bize un olarak, tam buğday unu ile yapmayı önerdi. Seve seve kabul ettik.

Sorunlardan yılmamak

Başlangıçta Ocaklar'da tam pişmeme sorunu yaşadık. Sonraları bu sorun giderildi. Paşalimanında ise kullanılan unun kalitesi ve mayanın tam oturmaması nedeniyle hala sorun yaşıyoruz. Sizler de aynı uygulamayı talep ederseniz, benzer sorunlarla karşılaşabilirsiniz. Biraz sabır ve tekrar ile sorunlar aşılabilir.

Halk üniversitesinin programında fırıncılık

Her fırının ustasından kaynaklanan sorunları oluşacağını öngörebiliyoruz. Çünkü talep ettiğimiz üretim biçimi, hem neredeyse unutulacak bir üretim biçimi, hem de mayalama süresi uzun olduğu ve hamurun dinlendirilmesi gerektiği için şu andaki üretim hatlarının dışında uğraşlar gerektiriyor. Örneğin fırıncı ustası, şu anda gece yarısı işe başlayıp üç-dört saatte ekmekleri hazırlayıp, üç-dört saatte de pişirirken, bizim istediğimiz üretim için akşam üstü saat 4-5 sırasında mayalamaya başlayıp, 4-5 saat sonra hamuru yoğurup, 12 saat sonra ekmek yapıp pişirmesi gerekiyor ki, tek usta için bunun karşılığı hiç uyumamak. Bizim ustamız da eski fırıncılara sorduğunda mayalama için ayrı bir ustanın çalıştığını öğrenmiş. Bu tabii ekstra bir maliyet.

Açıkçası fırıncı ve ustası ile samimi bir ilişkimiz olmasa, bizim istediğimiz biçimde üretim için ikna olmaları neredeyse imkânsız idi.

Bütün bunlardan çıkardığımız sonuç, Yeşil ve Sol Buluşma kapsamında yazın yapmayı planladığımız halk üniversitesi etkinliğinde bir bölümü fırıncılık mesleğine ayırmak.

Şimdiden 40 aileye ulaştık

Geldiğimiz durum itibarıyla şu anda Ocaklar'da haftada bir kez 40 aile için tam buğday unundan ekmek yapılır hale gelindi. Bu 40

ailenin büyük çoğunluğu Ocaklar'dan, birkaç aile ise Erdek'ten. Grup içerisinde doktor ve ziraat mühendislerinin bulunmasının talebin genişlemesinde mutlak bir etkisi vardır ancak ekmeği yiyenin yine talepte bulunduğunu dikkate alacak olursak, doğru yolda olduğumuzu düşünüyoruz. Ağız tadı değişimi şimdilik sorun yaratmadı.

Dayanımcı bir ortaklaşma

Öte yandan ekmek üretimine ilişkin bir grup oluşturmamız, dayanışma duygularımızı ve olaylara dayanımcı bakışla yaklaşımımızı da geliştirdi. Şöyle ki, hep aklımızdan geçirdiğimiz ama bir türlü başaramadığımız işçi direnişlerine destek vermeyi, olaylara ekolojik bir ruh da katarak, Ankara'da Tek-Gıda İş üyesi tekel işçilerinin direnişine bir fırın dolusu ekmek ve bir koli zeytin göndererek gerçekleştirebildik.

Erdek'te bundan sonraki süreç

Bu aşamada Erdek'te girişimin tanıtılacağı bir toplantı için yeterince deneyim sahibi olduğumuza kanaat getirdik. Önce 30 Aralık için kararlaştırdığımız tarihi yılbaşı hazırlıkları nedeniyle 9 Ocak olarak değiştirdik. Bu toplantıyla Erdek'teki tüketici duyarlılığını ve ekmek ekonomisini daha iyi tanıyacağız.

Bandırma ve Dutlimanı çalışmaları

Ocaklar, Paşalimanı ve Erdek'te bu çalışmaları yürütürken, diğer taraftan bir termik santral kurulması tehdidi ile karşı karşıya olan Bandırma ve Bandırma'ya yedi kilometre uzaklıktaki Dutlimanı köyünde de nabız tutma çalışmaları yürüttük. Bu çalışmalar bir yandan bizim termik santral karşıtı duruşumuzu zenginleştirirken, öte yandan yöre halkının duruşunu da güçlendiriyor. Bu arada buğday üretiminin terk edilmesinin, ada olmasından kaynaklanan nedenlerle sadece Paşalimanı'na özgü olmadığını da daha iyi anlamış olduk. Gerçi buğday üretiminde ülke çapındaki rakamlar bu terk edilmeyi açıkça ortaya koyuyor. Ancak bunu çiftçinin ağzından dinlemek ve bizim çözümümüzü onlara anlatmak ve tepkisini ölçmek, yöreden yöreye değişiklik gösterebilir diye düşünüyorduk. İlk izlenimlerimiz yanıtların ekimin boyutu hariç hemen hemen aynı olduğu yönünde. Burada üç-beş değil elli-yüz dönümden bahsediliyor.

Boşalmış köyde fırın çok, ekmek yapacak yok

Dutlimanı köyü, Bandırma'nın hemen dibinde diyebileceğimiz bir uzaklıkta olmasına karşın, hâkim rüzgârlar yılın hemen tamamında Bandırma'ya doğru estiği için, Bandırma sanayisinin kirletici etkisinden uzak kalmış. Köy bilenler için feribotla Bandırma'ya gelinirken rüzgârgüllerinin hemen altındaki sahil şeridinde kalıyor. 100 kişilik köy

halkının büyük bölümü yaşlı, sadece 4–5 genç erişkin çift var. Bunlardan muhtar olan ve kardeşi ile görüşmelerimiz oldu. Yaşlıların da katıldığı köydeki sohbette, ilk önce köyde ekmek yapımı konusunu açtık ve bir klasik haline gelen “sizin istediğinizi bu köyde yapacak kimse yok” yanıtı ile karşılaştık. Oysa ki köyde derme çatma da olsa en azından 10 tane 6–7 ekmeklik toprak fırınlardan vardı. Yaşlılar, gençleri ekmek yapmak için ikna edemediklerini söylüyorlar.

Hayvanlar için buğday ekimi

Hal böyle olunca dönümlerce buğday ekiminin, ekmek için değil hayvanlar için yapıldığını öğrenmemiz şaşırtıcı olmuyor. Yanlış okumadınız, köyde yalnızca bir kişinin satış amaçlı buğday ekıyor. Diğerleri, ürettikleri buğdayın bir kısmını fabrikaya verip kendilerine un alırken, büyük bir kısmını ise hayvanlarına yem olarak veriyor. Buradan anlıyoruz ki, arpa ve yem fiyatları buğday fiyatlarının üzerine çıkmış ama ihracata dayalı ekonomi nedeniyle buğday 45 kuruş civarında kalmış.

Sen bana parayı bul, ben sana 100 dönüm öyle arazi bulurum!

Bu sefer yerli tohumla, ilaçsız, gübresiz buğday üretimi meselesini açıyoruz. İlk yanıt “burada verim olmaz, gübre şart”. Diyoruz ki “biz ilaç şirketlerine para vermek istemiyoruz, gübre şirketlerine para vermek istemiyoruz. Biz çiftçiye para kazandırmanın derindeyiz.”. Sonra Paşalimanı’nda çıkardığımız hesabı çıkarıyoruz. Dönüm başı icar fiyatı 40 TL, birinci sürüm 30 TL, ikinci sürüm ve ekim 30 TL, hasat 50 TL, toplam dönüm başına 150 TL. Diyoruz ki, “siz gübreye, ilaçlı tohumla, ilaca para veriyorsunuz, dönüm başına elinize geçen 50 TL olmuyor. Biz size verelim 50 TL, bizim istediğimiz şekilde ekin, biçin.”. Yüzler değişmeye başlıyor. Diyoruz ki “yalnız ilaç gübre kalıntısı olmaması için uzun süredir ekilmedik yer olacak, var mı böyle arazi?”. Diyorlar “sen bana parayı bul, ben sana 100 dönüm öyle arazi bulurum”. Daha sonra muhtar ile görüşüyoruz. Nadastaki tarlaların Ocak ayında sürülmesi gerektiğini hatırlatıp “tekrar köyümüze bekliyoruz” diyor.

Tohum derdine düştük

Gerek Dutlimanı’ndaki, gerekse Paşalimanı’ndaki çiftçi temaslarımız, sandığımızın aksine ekim yapılacak tarla bulmakta sorun yaşamayacağımız yönünde. Ancak yeterince tohum bulmak gerçekten büyük bir sorun. Yalova’da Kasım ayında düzenlenen Tohum Ağı toplantısında tanıştığımız İlhan Koçulu, Kars’tan bize bir miktar tohum gönderecek. Elimizdeki tohumdan elde edeceğimiz mahsulü büyük ölçüde tohumluk olarak ayıracağız. Ancak elimizdeki

tohumun büyük bölümü makarna-bulgurluk buğday olduğundan, 100 ailenin ekmeğini yerel üretimle karşılama hedefimize ulaşmamız birkaç yılı alacak.

Harekette bereket vardır

Bu sorunu aşmak için Güney Marmara’da köy köy dolaşarak bir yandan tohum bulmaya, diğer yandan değirmen araştırmaya çalışacağız. Bu kapsamda Balıkesir’in Erdek, Bandırma, Gönen, Manyas, Balya, Susurluk ve Merkez, Çanakkale’nin Biga, Çan, Lapseki, Yenice ve Bayramiç, Bursa’nın Karacabey ve Mustafakemalpaşa ilçelerini belirli bir program dâhilinde Ekim ayına kadar dolaşacağız. Bu çalışmada fırınlar, ekmekler ve diğer tahıl kökenli gıdalar konusunda bir envanter çalışması yürüteceğiz.

Teknik destek arama çalışmaları sürüyor

Bir yandan uygulama deneyimlerini incelemeye devam ederken, diğer yandan da teknik desteğimizi artırmak için uğraşlarımız devam ediyor. Bu amaçla bir yandan kuruluş aşamasındaki tohum ağı çalışmalarına katılırken, diğer yandan da akademisyenler ve bürokrasi ile temaslarımızı sürdürmekteyiz. Bu konulardaki gelişmeleri de yakında sizlerle paylaşacağız.

Söylemin billurlaştırılması

Saha ve teknik destek çalışmalarının yanı sıra, söylemin daha iyi anlaşılmasına ve politik bir dil içermesine ilişkin çalışmalarımız da sürüyor. Birçok kişi politikanın güncel örneklerini dikkate alarak bu konuda çekinceler öne sürse de, konunun bir tercih sorunu olduğunu ve bu tercihin de ancak politikası yapılarak yaygınlaşabileceğini düşünüyoruz.

Doğanın ve emeğin ekmeği

Genel olarak olumsuz ifadeler yerine olumlu ifadelerin kullanılması ilkesini dikkate alarak, ekmeğimize “doğanın ve emeğin ekmeği” adını koyduk. Bu ad etrafında amacımızı daha iyi anlatabileceğimizi düşünüyoruz. Yaygın olarak satılan ekmeği de “sanayinin ve sermayenin ekmeği” olarak tanımladık. Ayrıntısını kampanya çalışmaları sırasında kararlaştıracacağız.

Başka yerlerde nasıl bir katkı olabilir?

İlk metnimizde dile getirdiğimiz gibi, herkesin kendi yerinde(mahallesinde, ilçesinde, ilinde, bölgesinde) bir şeyler yapabileceğine inanıyoruz. Bunun için yapılacak ilk şey şüphesiz ki, monitörden, televizyondan başını kaldırarak dışarıya, etrafına bakmak. Mahallenizde mutlaka duyarlı birkaç kişi ile karşılaşacaksınız. Fırıncılarla, ustalarla konuşarak diyalogu

geliştirmek ve nasıl bir üretim içerisinde olduklarını kavramak bir başka yapılacak iş. Semt pazarlarına çıkmak, köy ekmeği yapan-satanlarla temas kurmak bir diğeri. Bölgenizdeki köyleri gezmek, kendi ayırdığı tohum ile tarım yapanları araştırmak da bir diğeri. Kendinizi hazır hissettiğinizde bu adımları atacağınızdan şüphemiz yok. Belki de zaten atmışsınızdır. Daha çekingenseniz en azından bir müddet daha bizi izlemeye devam edin)

Mektubumuzu internetten indirdiğimiz tam buğday ununun hikmetine ilişkin bir yazı ile sonlandırıyoruz. Bir daha ki aya başka bir mektup ile görüşmek üzere.

Kadir Dadan

Başka Bir Gıda Mümkün Girişimi

Mektup – 2

Sevgili Dostlar Merhaba,

Başka Bir Gıda Mümkün Girişimi'nin bir başka mektubuyla yeniden birlikteyiz. İlk mektubumuza gösterdiğiniz ilgi, yapabileceklerimiz hakkında bizi hem daha çok ümitlendirdi, hem de cesaretlendirdi. Bir yandan yeni fikirler, yeni ilişkiler şekillenirken, diğer yandan uygulamalarımız artık haftalık sıradan işler haline gelmeye başladı. Hayatı değiştirebilmenin, yüzleri gülümsetebilmenin verdiği mutluluk, hiçbir bireysel başarıda yoktur sanırım.

Artık her hafta “doğanın ve emeğin ekmeği”ni” üretebiliyoruz

Geçtiğimiz ay içerisinde deneme üretimlerine başladığımız tam buğday unundan elde ettiğimiz “doğanın ve emeğin Ekmeği”ni”, her Cuma günü yaklaşık 60 tane üretebiliyoruz. Gelecek haftadan itibaren bu sayı 100'ü geçecek. Şimdiye kadar bir tadan, bir daha istiyor. Ve artık ilk önceleri un fabrikalarından temin ettiğimiz un, artık Gönen'in Gaybular Köyündeki 50 yıllık su değirmeninde öğütülerek geliyor. Şimdilik öğüttüğümüz buğdaylar yerli melez tohumlardan, ilaç ve gübre kullanılarak elde ediliyor. Yeterince temiz mahsul elde edebildiğimizde, süreci geliştireceğiz.

Tam buğday unu meselesi

Gıda konusunda ekolojik duyarlılığın artmasını takiben yaygınlaşan tam buğday unu üretiminin ne şekilde olduğuna ilişkin ayrı bir çalışma yapılması gerektiğini ilk mektup sonrası gelen sorulardan çıkardık. Fırıncımızın aracılığıyla ulaştığımız fabrika müdürü, kendilerinin üretim aşamalarında herhangi bir katkı olmaksızın sadece öğütme yaptıklarını ve doğal köy unu olarak niteledikleri unun, süreçten bazı eleklerin çıkartılarak ince kepekli

olarak elde edildiğini bildirdi. Daha sonra Bursa'da BESAŞ bünyesinde kullanılan unun da benzer şekilde elde edildiğini ancak içerisinde uzun süre kullanımı sağlamak için katkı maddeleri olduğunu öğrendik.

Tahlil olmadan net konuşmak olanaksız

Bu tablodan çıkan sonuç, sürecini tam olarak kontrol etmedikçe, hangi un olursa olsun, tahlil yaptırmadan katkı maddesi olup olmadığını anlamamız olanaksızdı. Biz de hem daha önce kullandığımız bu “doğal köy unu”nu, hem de şimdi kullanmakta olduğumuz su değirmeni ununu tahlil ettirerek içerik analizi yaptırmaya ve kirletici artıkları ile katkı maddelerinin yanı sıra, besleyici değer açısından da ne yediğimizi anlamaya çalışacağız. Şimdilik tüketicilere uyarımız, ekmeklerin üzerinde tam buğday ekmeği yazsa bile içinde “ekmek katkı maddesi” olup olmadığına bakmanız.

Endüstrileşme tümörü – sadece değirmenciye hizmet eden değirmen

Buğdaydan ekmeğe üretim süreçlerinin en kritiğinin öğütme olduğuna geçen mektupta değinmiştik. Çünkü en fazla endüstrileşen süreç öğütmeydi. Bu öyle bir endüstrileşme ki, bırakın kentleri ve kentlileri, köyler ve köylüleri de içerisine almış durumda. Bunu en iyi göreceğiniz yerlerden biri, Gönen'e bağlı Gaybular Köyü. Heyecanla koşturduğumuz köyde, köy tüzel kişiliğine ait çalışan su değirmenini gördüğümüzde, ilk aklımıza gelen köydeki buğday üretiminin burada una dönüşeceği ve köyün ekmeğini kente bağımlı olmadan kendisinin üretebileceğiydi. Ancak karşımıza çıkan tablo gerçekten şaşırtıcı oldu. Değirmenin varlığına rağmen, köyün büyük bölümü ununu fabrikadan/tüccardan alıyordu. Çünkü fabrika unu, değirmen ununa göre çok daha ucuzdu. Peki, o zaman niye buğday üretiliyordu? Yanıt ilk mektupta Dutlimanı köyünde karşımıza çıkan yanıt ile aynıydı: hayvanlar için.

Değirmen ise daha çok mısır ve diğer tahılların öğütülmesinde kullanılıyordu. Buğday öğütülmesi, büyük çoğunlukla değirmencinin eşi Suriye hanımın Gönen pazarında satmak üzere pişireceği ekmeklerin unu için yapılıyordu.

Yine tohum bulamadık

Gaybular köyünde değirmeni gördüğümüzde aklımıza gelen ikinci şey, yerli tohum bulabileceğimizdi. Değirmenin, kendi üretimini yapan kişilere süreçlerini tamamlamak üzere bir olanak sağladığı açıktı. Çünkü fabrikalar çıktılarını standartlaştırmak için buğdayları birbirine karıştırıyor ve size özel bir üretim gerçekleştiriyordu. Birkaç

sıra dışı(inanç nedeniyle) ve başka köylerde yaşayan örnekler dışında ne yazık ki, kendi tohumunu eken kişilere yine rastlamadık. Genel olarak Gönen Tarım işletmesinde üretilen ve Gönen98 isimli ekmeklik buğday çeşidinin tarımının yapıldığını gördük. Bizi en çok üzen ise ithal beyaz ekmeklik buğday mahsullerinin Gaybular köyündeki su değirmenine kadar girmesi oldu. Değirmenci Süleyman Güven, bunların İsrail tohumundan üretildiğini söylese de, Bursa'da Uludağ Üniversitesi Ziraat Mühendisliği Fakültesindeki Prof. Dr. Köksal Yağdı ile temaslarımız sırasındaki değerlendirmelerde, bunun bir isim yakıştırmasından kaynaklandığını, buğday tohumlarında yerli işletmelerin henüz ağırlıklarını sürdürdüğünü, ancak bahsi geçen buğdayların giderek pazar payını büyüten İtalyan ortaklı şirketlerin olabileceği kanısına vardık.

Tohumda yerli melezlere yönelme

Köksal Yağdı ile görüşmede ortaya çıkan tohumla ilgili diğer konu, "doğanın ve emeğin ekmeği"nin yaygınlık kazanabilmesi için, nispeten yüksek verimli yerli melezleme örneklerinin organik gübresiz ve ilaçsız üretimlerinin yaygınlaştırılması üzerinde durulmasının gerektiğinin tespitiydi. Girişim içerisindeki ziraat mühendisi arkadaşların da dile getirdikleri bu konuyu, tohumların ilaçlanmadan elde edilmesi ile aşmayı düşünüyoruz. Çünkü işletmelerle ilk temaslarımızda tohumları ancak ilaçlı olarak alabileceğimiz ifade edilmişti. Fakülte ilaçsız tohum konusunda bizlere seçenek sunacak.

Fırın / Şirket	Gr	Fiyat - TL	İçindekiler	Raf Ömrü	Fırın Tipi	Sermaye/Emek – Doğa/Sanayi
Ocaklar Gülmüş Fırını	1200	4,00 *2,80 Fırın fiyatı *1,20 Destek	Su değirmeninde öğütülmüş tam buğday unu, ekşi hamur, nohut mayası, tuz, içme suyu	7 gün	Odun fırını	Emek yoğun, kısmi doğa korumalı
BESAŞ	400	0,75	Tam buğday unu, içme suyu, ekşi hamur, maya, yemeklik tuz, Ekmek katkı maddesi(Şeker(sakaroz), emulgator(E472e-	4 gün	Doğal Gazlı otomatik	Kamusal Sermaye yoğun, doğa korumasız

			bitkisel), enzim (fungal alfa amilaz), antioksidan(E300), Gluten			
KİPA	400	1,09	Buğday unu(%83), su, susam(%7), çörekotu, hidrojene bitkisel yağ, ekmekek mayası, tuz, ekmekek katkı maddesi(Stabilizatör, kalsiyum karbonat, trikalsifosfat, soya unu, emulgatormono ... (son bölümü kesilmiş)	3 gün	Endüstriyel	Kapitalist Sermaye Yoğun, doğa korumasız
UNO	500	1,90 marketine göre değişkenlik gösterebiliyor)	Tam buğday unu, içme suyu, buğday ezmesi, maya, glüten, çavdar eksisi, ince kepek, tuz, soya unu, karabuğday tanesi, topaklanmayı önleyici (kalsiyum karbonat), dekstroz, emülgatör (gliserollerin diasetil tartarik ve yağ asit esterleri), antioksidan (askorbik asit), koruyucu (kalsiyum propiyonat), vitaminler (tiamin mononitrat (B1), riboflavin (B2), niasin, B6, folik asit, B12), mineraller (kalsiyum, çinko, demir).	4 gün	Endüstriyel	Kapitalist Sermaye Yoğun, doğa korumasız

* Su Değirmeninde ürettirdiğimiz unun fiyatı, fabrika ununun nerede ise iki katına denk geliyor. Aradaki farkı katılımcılar olarak destekliyoruz.

Belediyenin devasa tesisi

Yeşil ve Sol Kış Buluşması için Bursa'ya kadar gitmişken, çok büyük bir pazarı kontrol eden Büyükşehir belediyesinin şirketi BESAŞ'ın Mudanya yolu üzerindeki devasa tesisini de ziyaret ettik. Bursa fırıncılarının yakın zamandaki büyük zarar ve iflaslarının da müsebbibi olan ve doğalgaz ile çalışan bu tesis, büyük ölçüde mekanize olarak el değmeden üretim gerçekleştiriyor. Üretim sürecinin başındaki gıda mühendisi, hijyen ve standardizasyon konusundaki başarılarını öğünerek anlatıyor ve bizim de bu konularda diyecek sözümüz yok. Ancak tesisin gerek teknoloji gerekse yakıt konusundaki dışa bağımlılığı düşündürücü boyutta. Öte yandan hammadde/malzeme alımında ihale şartları en ucuza yönelmeyi gerektiriyor. Bu da özellikle un konusunda kimyasalların işin içine girmesini, doğanın ve çiftçinin sömürsünün en üst noktaya çıkmasını kaçınılmaz hale getiriyor.

Üç ekme üç süreç

Yeşil ve Sol Kış Buluşmasında, masanın üzerine üç farklı süreçten gelen ancak hepsi tam buğday ekmeği olarak nitelendirilen üç ekmeği koyduk. Birincisi bizim “doğanın ve emeğin ekmeği” olarak adlandırdığımız Ocaklar Gülmüş Fırınında ürettirdiğimiz ekmeği, ikincisi BESAŞ, üçüncüsü ise bir hipermarket zinciri (Kipa) tarafından üretilen ekmeğlerdi. Aşağıdaki tabloda ekmeğlerin özelliklerini bir arada görebilirsiniz. İnternet'ten UNO'nun bilgilerini de aktardım.

Fiyat karşılaştırılabilir, ya içindekiler?

Karşılaştırma yaptığınızda ucuzluk açısından BESAŞ ekmeği ön plana çıkıyor. Ama içerisindekilere ve üretim biçimine baktığınızda “doğanın ve emeğin ekmeği” ağır basıyor. Başlangıçtan beri daha az tüketilecek bir ekmeği peşinde koştuğumuzu belirtiyorduk. Gerçekten de bir oturuşta bir ekmeği 10 kişi bitiremiyoruz. Herkese iki dilim ekmeği yetiyor, doyurucu oluyor. Diğer tam buğday unu ekmeğlerinde de bizimkisi kadar olmasa da benzer bir etki söz konusu. Ama gerek lezzet, gerekse doyum açısından onlarla bile ciddi bir fark var.

Maliyetimizi düşürebilir miyiz?

Buna rağmen, “daha geniş bir tüketim hacmi sağlayabilmek için acaba maliyetleri düşürebilir miyiz?” diyerek bir çalışma yürütüyoruz. Görünen o ki, bu son derece zor. Olası taşıma fırsatlarını lehimize çevirebilsek bile, zaten yüksek verimi olmayan yerli cinslerle, emeğin

tam karşılığını vererek üretim yaptığımızda bu rakamların altına inmek olanaksız görünüyor. Yine de “doğanın ve emeğin ekmeği”ne ilişkin bir ekonomi yaratmak için çaba sarf edeceğiz. Çünkü politik olarak bu üretim tarzının desteklenmesi için uğraş verebilmek için bile, bu ekonominin bir parça işliyor olması gerekli.

“Doğanın ve emeğin Ekmeği”ne” erişim

Bir ölçüde bu ekonomi yaratma sevdamız kapsamında, bir ölçüde de artık daha yüksek sesle ifade edilen “biz de isteriz” taleplerine yanıt üretebilmek için çareler arıyoruz. İlk aklımıza gelen, duyarlı kişilerin düzenli olarak bir araya geldiği mekân ya da toplantıları kullanmak. Haftanın belirli bir günü bir araya gelen kişilere topluca ekmeğe gönderebiliriz. Ayrıca, eğer talep ederseniz değirmen unu temini için aracı olabiliriz. Böylece sizler de kendi ekmeğinizi kendiniz yapma fırsatını yakalamış olursunuz.

Artık hafiften yaygınlaşmaya başlayalım

Daha güzeli ve bizim asıl arzumuz, önceden de belirttiğimiz üzere, girişimin yaygınlaşması, kent ile kırsal arasında yerel ekonomiyi destekleyecek bir birliktelik oluşturulması. Bu amaçla öncelikle yaşanan yerde “doğanın ve emeğin ekmeği”ne yönelik en az 20-25 ekmeçlik bir talebin örgütlenmesi hedeflenmeli diye düşünüyoruz. Bu talebi yöneltmek için bir kırsal alan ilişkisi gerekli olacak. Bu konudaki önceliğin var olan çalışır haldeki su değirmenlerinin bulunduğu köylerde olması gerekir. Biz de kısa bir internet turu sonrası çalışan su değirmenlerinin çok azalmalarına rağmen henüz yok olmadıklarını görebildik. Elbette somut olarak onlarla temas kurmak gerekiyor.

Değirmen üstü çiçek

Bu mektuba ilaveten çalışır halde oldukları ifade edilen değirmenlerin yerlerine ilişkin bir liste bulacaksınız. Eğer bu yerler size yakın ise, lütfen gidip bir ziyaret gerçekleştiriniz ve edindiğiniz bilgileri bizlerle paylaşınız. Yada sizlerin haberdar olduğu değirmenleri bizlere iletirseniz daha fazla kişinin onlarla buluşmasını sağlayabiliriz.

Girişimin 2010 planı

Bursa'daki Yeşil ve Sol Çalışma Grubu Kış buluşmasında girişimin 2010 yılında yapacağı çalışmalar da masaya yatırıldı ve yine ekte bulacağınız taslak kabul edildi. Bu planın uygulanabilmesi için gerekli mali koşulların temini için, bu yıl “gıda” başlığında Mayıs ayında Erdek/Ocaklar'da yapılacak Yeşil ve Sol Bahar Buluşması'na kadar bir çalışma yürüteceğiz.

Yeni bir mektuba kadar

Son bir ay içerisinde olanlar kabaca bu kadar. İlgilenen dostları bahar ile birlikte aramızda görmekten memnunluk duyacağımızı tekrar hatırlatıyor, saygılar sunuyorum.

Kadir Dadan

BAŞKA BİR GIDA MÜMKÜN 2010 STRATEJİ & EYLEM PLANI

Geliştirilmesi Öngörülen Birikimler ve Hedefler

1- Buğday Tarımı

- a. Tohum çeşitliliğinin geliştirilmesi (her bir bölgede, birden fazla çeşit)
- b. Tohum temininin yaygınlaştırılması (her bölgede en az iki deneyim ile elbirliği)
- c. Tohum konusunda uzmanlıklarla iletişim (Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü ve Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü)
- d. Tohum konusunda akademisyenlerle iletişim
- e. Doğal gübre uygulamaları hakkında araştırma (en az iki deneyim elde etme)
- f. Doğal ilaç uygulamaları hakkında araştırma (en az iki deneyim elde etme)
- g. Yerli tohum ekim alanlarının tespiti
- h. Yerli melezlerin kimyasal ilaçsız ve inorganik gübresiz üretiminin geliştirilmesi (şimdilik Güney Marmara ile sınırlı)

2- Değirmencilik

- a. Çalışan değirmenlerin tespiti ve duyurulması (her bölgede en az iki değirmen)
- b. Sağlam ve onarılabilir ancak çalışmayan değirmenlerin tespiti ve değerlendirilmesi (olanaklar ölçüsünde, fırsat doğdukça)
- c. Değirmencilik konusunda ustalarla temas ve elbirliği (en az iki usta)
- d. İşletim maliyetleri konusunda bilgilenme ve farkındalık

3- Fırıncılık & Köy Ekmeği

- a. Doğal yöntemlerle maya temini ve üretimi konusunda deneyim araştırmaları
- b. Pak maya, kabartıcı, koruyucu kullanmadan ekmek üreten fırınların tespiti ve teşviki
- c. Köy ekmeği üretimi ve satışı yapılan yerlerin ve pazarların tespiti

4- Tüketim Örgütlenmesi

- a. Mahalle düzeyinde 7–10 kişilik kolektif birliktelikler oluşturulması (en az 10)
- b. Dağıtım ağı konusunda kullanılabilir olası fırsatların tespit edilmesi (toplantı, ortak mekân, var olan örgütlenmeler)

Üretim & Tüketim - Kaynak Oluşturma & Paylaşım

1- Tohumluk Hasat & Alım

- a. Girişim olarak üretilecek tohum (Paşalimanı Adası ve Ocaklar: 500 Kg)
- b. Girişim olarak ortaklaşa temin edilecek tohum (Çeşitli bölgelerden, bir kısmı yerli melez olabilir 2300 Kg)
- c. Bağış olarak alınacak tohum (Biga: 200 Kg)

2- Unluk Buğday Temini

- a. Girişim olarak üretilecek (..... Kg)
- b. Girişim olarak ortaklaşa temin edilecek buğday (1500 Kg)

3- Bulgurluk Buğday Temini

- a. Girişim olarak üretilecek (..... Kg)
- b. Girişim olarak ortaklaşa temin edilecek buğday (100 Kg)

4- Tarla Temini

- a. Paşalimanı Adası / Erdek – 50 dönüm
- b. Dutlimanı / Bandırma – 25 dönüm
- c. Gaybular / Gönen – 50 dönüm
- d. Diğer Yerler – 25 dönüm

5- Emek Temini

- a. Girişim olarak ortaklaşa hasat – Paşalimanı ve Ocaklar
- b. Girişim olarak ortaklaşa tohum ayırımı - Paşalimanı ve Ocaklar

Yayın & İletişim

1- Web Sitesi

- a. İnteraktif bir web sitesi kurulması (Mart 2010)

2- İletişim listesi

- a. İletişim listesinin duyurularak kişilerin davet edilmesi (yıl sonunda 500 kişilik bir liste)

3- Yıllık

- a. Yapılanların, son durumun ve belgelerin derli toplu sunulduğu bir yıllık hazırlanması (Aralık 2010)

4- Mektup

- a. Her ay bir mektup hazırlanarak paylaşılacak

Mali Konular

- 1- Genel masrafların paylaşılması (web, yayınlar vs) (girişim üyeleri tarafından paylaşılarak)
- 2- Üretimin paylaşılması
  - a. Buğday tarımı için (bir kısmı tohumluk olarak ayrılmak üzere)
  - b. Un üretimi için
  - c. Ekmek üretimi için
  - d. Dağıtım için
- 3- Dayanışmacı faaliyetler

Mektup 3

Bahara merhaba derken

Son mektubumuzun üzerinden bir ay geçti. Nispeten daha kısa bir mektupla tekrar birlikteyiz. Bol yağışlı ve hayli soğuk bir kışı geride bırakırken, buğdaylarımız üzerlerindeki karın erimesinin ardından bellerini doğrulttu. Girişimimize Kars'tan gönderilen buğdayların bir kısmını da geç ekimlik olarak deneme amacıyla küçük bir alana ektik. Umutla başakların baş vereceği günleri bekliyoruz.

Doğanın ve emeğin ekmeği yaygınlaşıyor

Gönen Gaybular köyündeki su değirmeninden elde ettiğimiz unlarla, ekşi hamur ve nohut mayası kullanarak, Ocaklar'daki Gülmüş Odun fırınına ürettirdiğimiz "doğanın ve emeğin ekmeği" giderek daha fazla talep buluyor. Kokusu, lezzeti, doyuruculuğu gerçekten tatmin edici olan ekmeğimizi, Ocaklar'ın yanı sıra Erdek ve Bandırma'da da elden dağıttık. Ve artık talep 150'ye yaklaştığı için, Cuma ve Pazar olmak üzere haftanın iki günü ekmek yaptırıyoruz.

İstanbul'a da ekmek gönderdik

İkinci mektubumuzla birlikte İstanbul'dan da ekmek talepleri geldi ve sınırlı sayıda oralara da gönderdik. Birkaç gün gecikmeyle ellerine ulaşmasına rağmen, oradaki dostlar da beğenilerini bildirdiler.

Değişim, dönüşüm başladı

Ekmeğimiz, köyde hanımların günlerinde konuşulmaya başladı ve biz de öngördüğümüz dönüşümün etkilerini hissetmeye başladık. Öyle ki fırıncımız, hafta sonu normal ekmek satışlarının düştüğünden yakınıyor. Başlangıçta bizlere koyduğumuz ekmek fiyatının (1200 gram – 4 TL) yüksek olduğunu, bu fiyatlara talep bulamayacağını söylerken, şimdi emeğinin karşılığının ancak bu fiyatlarla alınabileceğinin farkına varmış durumda. Üstelik zaman geçtikçe,

talebin kalıcılığını gördükçe, o da bu fiyatlara satış yapabileceğine ikna oldu.

Yılda 10 ton una doğru

Bugün itibariyle girişim aracılığıyla örgütlenen tüketim hacmi yıllık 6 ton un (yaklaşık 7 ton buğday)a ulaştı. Girişimin yaygınlaşmaya devam edeceğini ve yaz sezonunda artacak talebi de hesaba kattığımızda, 2010 yılı için en az 10 ton una gereksinim duyacağımızı hesaplıyoruz. Gönen'deki fazla büyük olmayan bir değirmen için, bunun karşılığı 150 işgünü demek. Eğer şimdi yaptığı gibi fazla mesai yaparsa 100 işgünü.

Fazla gecikmeden bir değirmen

Başlangıçta söylediğimizde bir fantezi gibi gelen Paşalimanı Adasına yel değirmeni yapma önerisi, artık o olmazsa olmaz durumuna geldi. Ancak bir sorunumuz var. Yel değirmeni yapacak usta bulamıyoruz. Bu konuda sizlerden destek istiyoruz. Bildiğiniz tanıdığınız bir yel değirmeni ustası varsa, bize bildirirseniz seviniriz. Her olasılığa karşı, Ocaklar'a 9 km uzaklıktaki Turan Köyünde bir su değirmeni inşasını da programımıza aldık.

Yeni değirmen bildirimleri

İkinci mektubumuzla birlikte yayınladığımız Türkiye'deki çalışan değirmen listesine birkaç dostumuz eklemelerde bulundular. Bu geri bildirim için kendilerine teşekkür ediyoruz. Umarız bu değirmenlerin etrafında da, benzer girişimler yaşama geçirilir/geçirilmiştir. Değirmen listesini yenilerin katılımıyla ekte bulabilirsiniz.

Tüketim Kooperatifinde ekmek satışı gündemde

Talebin yaygınlaşması dağıtım sorunlarını da beraberinde getiriyor. Şirketlere ve piyasaya hizmet edecek bir dağıtım tercihinden sürekli olarak uzak durmaya çalışıyoruz. Bu çerçevede bölgemizdeki emekçilerin bir örgütlülüğü olan eğitim-koop tüketim kooperatifinin mağazalarında, "doğanın ve emeğin ekmeği"nin satışı konusunda girişimlerde bulunuyoruz. Bu girişimler olumlu sonuçlansa bile kendi dağıtım ağıımızı muhafaza edeceğiz.

Tutsak tercihlerimiz özgürlüğüne kavuşuyor

Geldiğimiz nokta itibariyle, girişimimizin, tercihlerimizi tutsak eden sermayenin ve sanayinin devasa duvarından ilk taşı sökerek, özgür emek ve özgür doğa birlikteliğinin temelini koyduğunu düşünüyoruz. Dileğimiz bu sürecin genişleyerek devam etmesi ve geleceğimizi kendi özgür tercihlerimizle kuracağımız günlere uzanması.

22-23 Mayıs'ta Gıda'yı Ocaklar'da tartışalım

Her yıl Ocaklar'da düzenlenen Yeşil ve Sol Bahar Buluşmasının bu yıl ki teması "Gıda". Ve biz girişimimize ilgi duyan herkesi Ocaklar'da misafir etmekten mutluluk duyacağımızı bildirmek isteriz.

Yeni bir mektupta görüşene kadar hoşça kalın.

Kadir Dadan

Başka Bir Gıda Mümkün Girişimi – Ocaklar/Erdek/Balıkesir

Çalışır Haldeki Değirmen Listesi

Değirmen Tipi	İl Merkezi	İlçe Merkezi	Köy/Mahalle	İlgili Kişi
Su	Adıyaman	Gerger	Gündoğmuş	
Su	Antalya	Akseki	Gümüşdamla	Veysel Kul
Su	Antalya	Kalkan	İslamlar	Hamdi Sarıkaya
Su	Antalya	Kalkan	İslamlar	Hasan Saner
Su	Artvin	Arhavi	Dülgerli	Kadem Fitoz
Su	Artvin	Murgul		Mevlüt Demirci
Su	Balıkesir	Balya	Kadıköy	
Su	Balıkesir	Dursunbey	Kavacık-Suçıktı	Halil Ayar – 535 678 24 85
Su	Balıkesir	Gönen	Gaybular	Süleyman Güven – 266 782 10 63
Su	Balıkesir	İvrindi	Ayaklı	
Su	Balıkesir	İvrindi	Evciler	
Su	Balıkesir	Manyas	Değirmen Boğazı	Muhammed Çolak – 266 824 42 58 / 536 513 95 17
Su	Balıkesir	Manyas	Erecek	
Su	Balıkesir	Merkez	Kurtdere	
Su	Balıkesir	Savaştepe	Akpınar	
Su	Bartın	Ulus	Kumluca Beldesi	Ömer - Hasan Çetin
Su	Bursa	Gemlik	Haydariye	

Su	Bursa	İznik	Kırıntı	Mahmut Acar – 224 768 11 37
Su	Çanakkale	Çan	Kocayayla	
Su	Çanakkale	Biga	Çömlekçi	
Su	Diyarbakır	Hani	Aynkebir	
Su	Eskişehir	Mihalıççık	Gürleyik	Bahattin (değirmen ustası)
Su	Giresun	Alurca	Subaşı	Mustaf – Kadem Tütüncü
Su	Kars	Akyaka	İncedere	İlhan Koçulu ile irtibat kurulabilir
Su	Kars	Arpaçay	Küçükçatma	Erdem Kaya
Su	Kütahya	Emet		Memduh Ekici
Su	Muğla	Datça	Ilıcasu	Restore edilmiş
Su	Muş	Varto	İskender	Cendi Eren
Su	Osmaniye	Kadirli	Göztaş	
Su	Osmaniye	Sumbas	Gaffarlı	
Su	Rize	Ardeşen	Gündoğan	
Su	Sakarya	Taraklı	Mahdumlar	Harun Gündüz(Muhtar)
Su	Samsun	Çarşamba	Kirazlık	Restore edilmiş
Su	Sivas	Suşehri	Camili	Alim Aklan
Su	Şırnak	İkizce		..... Koçer
Su	Trabzon	Şalpazarı	Geyikli	Muhammed Bektaş
Su	Trabzon	Görele	Zıva	Şükrü
Su	Zonguldak	Muslu Beldesi	Emirler	Güler – Ramazan Seçer
Su (çarklı)	Konya	Beyşehir	Adaköy Beldesi	Onarım gerektiriyor
Yel	Balıkesir	Merkez	Şamlı Karaköy /	Hayrettin Usta - Çalışmıyor

Yel	Muğla	Bodrum	Yalıkavak	Müze
Elektrikli	Çanakkale	Biga	Akyaprak	
Değirmen Ustaları				
Su	Eskişehir	Mihalıççık	Gürleyik	Bahattin
Su- Elektrikli	Kocaeli	Kandıra	Akçabeyli	Yaşar Sağgöl
Su-elektrikli	Artvin	Arhavi	Dülgerli	Kadem Fitoz

Mektup - 4

Merhabalar,

Bugün 6 Mayıs, yani hıdrellez. İki ay aradan sonra Başka Bir Gıda Mümkün Girişimi'nin dördüncü mektubu ile karşınızdayız. Mahsulünüzün bol, gönlünüzün ferah olması dileğiyle...

Kadir Dadan

Doğa'nın zorlu koşulları ile yüzleşme

Son iki ay, iklim koşulları ve doğanın uyanışı ile birlikte buğdaylarımız için zorlu koşullar getirdi. Yoğun yağışlar nedeniyle tarlamızdaki su düzeyi uzun süre yüksek kalınca, herhangi bir kimyasal kullanmadığımız için, aşırı bir ot artışı ile karşı karşıya kaldık. Ayrıca yaklaşık bir hafta süren filizkırın fırtınası, bir kısım buğdaylarımızı yatırdı. Buğdaylarımızın kimisi zayıf, kimisi birkaç dişlik olsa da, kardeşlenmesi iyi ve her şeye rağmen başaklarımız boy verdi. Umutla başaklanmanın tamamlanmasını bekliyoruz.

Ekmeğimiz beğeniliyor, geliştiriliyor

Doğanın ve emeğin ekmeğinin tanıtımını yapmasak da, kurduğumuz dağıtım ağı iyi işliyor ve haftalık 150 civarında ekmek üretmeye devam ediyoruz. Üretimi Perşembe ve Pazar olarak iki güne bölerek gerçekleştiriyoruz. Bu arada deneme amaçlı Balıkesir'in Dursunbey Suçıktı Değirmeninden de un temin ettik. Gaybular'a göre daha ticari bir işletme niteliği taşıyan bu değirmenin unundan farklı bir ekmek ortaya çıktı. İki farklı unu birlikte kullanarak ve onda bir oranında yine su değirmeninde öğütülmüş çavdar unu ilave ederek de denemeler yapıyoruz. Her biri farklı bir tat veriyor.

Yeniden bir köy fırını

Girişimimize başından beri destek olan Gülmüş Odunlu Ekmek Fırını'nın yaz aylarında artacak yoğunluğunu ve Girişimin bağımsız uygulamalarının gerçekleştirilebilmesini ön görerek, 25 ekmeklik bir

köy fırını inşa etmeyi daha yakın bir tarihe alıyoruz. Bu ay içerisinde bunu gerçekleştireceğiz.

Değirmen arayışlarımız sürüyor

Ocaklar Beldesine yakın bir değirmen kurmak için çabalarımız devam ediyor. Kapıdağ yarım adasının Tekirdağ'a bakan kıyılarındaki Ormanlı köyünde uzun yıllardır çalışmayan kısmen yıkık bir değirmeni tekrar hayata döndürmek üzerinde duruyoruz. Keza Erdek'te de benzer bir yıkık değirmen var. Bir başka seçenek olarak da, Belde'ye içme suyu sağlama amaçlı küçük bendin hemen çıkışına yeni bir değirmen inşası söz konusu. Bunlardan hangisini hayata geçireceğimize, Eskişehir'in Mihalıççık İlçesi Gürleyik köyünden gelecek olan su değirmeni ustamız Bahattin Coşkun ile birlikte karar vereceğiz. Paşalimanı Adasına yel değirmeni kurulması projemizi ise ayrıntılandırmaya çalışıyoruz.

Tohumdan Fideye

Şimdiye kadar girişim kapsamında ele alınmasa da, Tohum Ağı çalışmalarında sürdürdüğümüz yerli ve doğal sebze tohumlarının üretilmesi çalışmalarımız da devam ediyor. Beş altı yıldır bireysel ölçekte yürüttüğümüz yetiştirme çalışmaları, bölge köylerinden paylaşım yoluyla elde edilen tohumlar ile zenginleşti. Beldemiz İlköğretim Okulu'nun da uygulama bahçeleri ile katıldığı sebze tarımı uygulamaları, geleceğimiz olan çocuklarımızın bilinçlenmesine de yardımcı oluyor. Bu özellikle hedeflediğimiz toplumsal dönüşümün gerçekleşebilmesi için önemli bir adım oldu.

Süt ve Et

Yine şimdiye kadar kapsamımızda olmamakla birlikte gelecekte girmeyi düşündüğümüz süt ve et üretimini de daha yakın bir tarihte gerçekleştirmek için çaba içerisinde olacağız. Yani doğanın ve emeğin sütü ve eti de yakında.

Ekolojik Restorasyon & Permakültür Kursu Ocaklar'da

Girişimimiz ile doğrudan ilgili olmamakla birlikte, onun anlayışına ciddi destek olmasını beklediğimiz Ekolojik Restorasyon & Permakültür Kursu, 14–22 Ağustos tarihlerinde Ocaklar'da gerçekleştirilecek, Şili'den Agustín Sapulveda ve şu anda ABD'de yaşayan Emet Değirmenci'nin eğitmen olarak katılacakları kurs, daha çok uygulamaya yönelik olarak gerçekleştirilecek. Kurs sırasında tüketilecek sebzelerimizi de kurs alanında yetiştirmek için tohumlarımızı ektik, gelecek hafta fidelerimizi toprakla buluşturacağız. Bu kursa katılmak isteyenler girişimimiz aracılığıyla irtibata geçebilirler.

Yeşil ve Sol Buluşma, Gıda başlığıyla gerçekleşiyor

Her yıl Mayıs ayında Ocaklar'da gerçekleştirilmekte olan Yeşil ve Sol Bahar Buluşması, bu yıl 19–23 Mayıs tarihlerinde yapılacak. Gıda başlığında geziler ve toplantıların yapılacağı buluşmada, Başka Bir Gıda Mümkün Girişimi de tüm yönleriyle masa üstünde olacak. Bu buluşmada sizleri de aramızda görmekten büyük mutluluk duyacağız. Ayrıntılara www.yesilvesol.org adresinden erişebilirsiniz.

KİBELE EKOLOJİK YAŞAM KOOPERATİFİNİN UYGULAMA VE GÖRÜŞLERİ

BERİN ERTÜRK (Kibele Organik Yaşam Kooperatifi)

Kibele Ekolojik Yaşam Kooperatifi 2008 yılında bir “çevre, kültür ve işletme kooperatifi” olarak resmen kuruldu. Bir hayli uzun bir kuruluş dönemi yaşadık. Yıllarca süren toplantılarda, bir yandan üreticiler olarak yaşadığımız ekonomik sıkıntılara çözüm aranırken, bir yandan da bizi bir araya getiren ilkeleri enine boyuna tartıştık. Sonunda en uygun örgütlenme biçiminin kooperatif olacağı ve bu örgütlenmede bizi bir araya getiren ilkelerin tüzüğümüzde yer alması kararlaştırıldı.

Standart kooperatiflere uymayan yapısı nedeniyle Kibele'nin hukuksal kimlik kazanması uzun ve zahmetli bir süreç oldu. Bu arada ikisi dışında ilkelerimiz tüzükte yer aldı. Kuruluş tüzüğünde yer alamayan bu iki ilke şunlardır: “Ekolojik ürünlerin üretilmesi, işlenmesi ve pazarlanmasında adil ticaret ilkelerine uygun davranılması...” ve “Türkiye'nin ekolojik tarım standartlarını oluşturmak ve geliştirmek.” Bu iki ilke bizi “sertifikalı organik tarım”dan ayıran önemli noktalardan ikisidir.

Uzun tartışmalar sonucu netleşen Kibele ilkeleri şunlardır:

Temiz, dengeli ve sağlıklı bir çevrede yaşamının temel bir hak olduğu unutulmamalı, tarımsal faaliyet doğal çevreye sağlıklı bir faaliyet olarak sürdürülmelidir. Oysa geniş alanlarda mono kültüre dayalı üretim yapan endüstriyel tarım işletmeleri organik sertifikalı olabilmektedir.

Yerel bitki ve hayvan çeşitlerimiz biyolojik zenginliğimizdir. Kibele yerel çeşitlerin korunmasını ve değerlendirilmesini amaçlar, bunun için tohum bankaları oluşturur, bitki ve hayvan ıslah çabalarını

destekler. Gıda olarak ve lezzetçe üstün yerel çeşitlerimizin değerli bilinmeli, tüketiciye anlatılmalıdır.

Canlılar genetik malzeme değildir, patentlenemez. Genetik olarak değiştirilmiş olmasa da hibrit tohumlar patentli tohumlardır. Kibele, GDO'lu tohumlar gibi hibrit, genetik müdahale ile elde edilmiş ve patentli her türlü tohumun kullanılmasına karşıdır. Organik tarım böyle bir kısıtlama getirmemekte, hatta hibrit tohumlar “organik sertifikalı” olabilmektedir.

Türkiye'de ekolojik yapısı bozulmamış bölgeler giderek azalmakla birlikte hala varlığını sürdürmektedir. Bu bölgelerde temiz yöntemlerle üretim yapan küçük çiftçilerin ürünleri değerlendirilmeli, bilinçli ekolojik tarıma kazandırılmalıdır. Organik sertifikanın pahalı olması ve gerek sertifikasyonda gerek de verilen desteklerde toprak sahipliğinin esas alınması bağımsız küçük çiftçileri bu sistemin dışında bırakmaktadır.

Geleneksel besin işleme yöntemlerinin gıda sanayi ile piyasalarda rekabet etmesi zordur. Üstelik geleneksel gıdalar kanunlarla yasaklanmakta, pazara çıkmaları engellenmektedir. Oysa bu yöntemlerin ardında tecrübe, emek ve binlerce yıllık bilgi birikimi yatmaktadır. Geleneksel gıda üretiminin sürmesi için mücadele verilmelidir. Artık market raflarında bol bol yer alan her türlü gereksiz yiyeceğin pek çoğunun bir de “organik sertifikalı” versiyonu bulunmaktadır.

Temiz geleneksel üretime sahip çıkmak ancak bunun ardında yatan bilgi birikimine sahip çıkmakla mümkün olabilir. Hızla yok olmakta olan bu bilgi kayıt altına alınmalı, bilge köylü tarımı canlandırılmalıdır.

Organik tarım kuralları, Kibele'nin amaç edindiği ilkeler açısından yeterli değildir. Bu kurallar; biyolojik çeşitliliğin korunması, adil ticaret, hayvan refahı gibi konuları içermemektedir. Doğal, doğa dostu tarım yöntemleri tanımlanmadığı gibi, yer yer organik tarımın kurallarına uygun bulunmamaktadır. Özellikle hayvancılıkta bunun örneklerini görmekteyiz.

Dünyada ve Türkiye'de organik tarım giderek endüstriyelleşmekte, piyasa kurallarına göre üretim yapan, para kazanmaktan başka düşüncesi olmayan şirketler organik tarımı karlı bir yatırım alanı olarak görerek sertifika almaktadırlar. Amaç bu olunca, hedef “müşteriler” de üst gelir grupları olarak belirlenmekte, organik ürünler “lüks tüketim malları” haline getirilmektedir. Organik

tarım bir görüş açısı, bir yaşam biçimi olmaktan uzaklaşmış, bir “sektör” haline getirilmiştir.

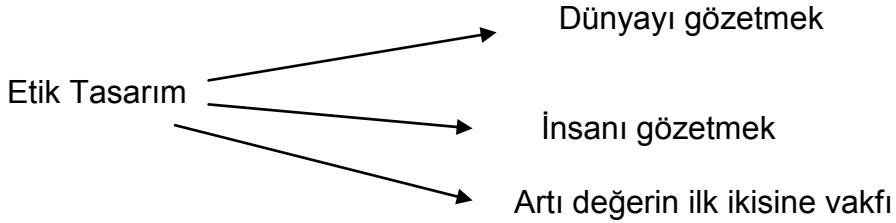
Tüm bu olumsuz gelişmeler nedeniyle “organik” kelimesini kullanmaktan kaçınıyor, kendimizi “ekolojik üretim yapan çiftçiler” olarak tanımlıyoruz. Kuruluş tüzüğümüzden çıkarılmış olsa da, bu ilkeler ışığında Türkiye'nin ekolojik tarım standartlarını oluşturmayı ve geliştirmeyi misyonumuz olarak görüyoruz.

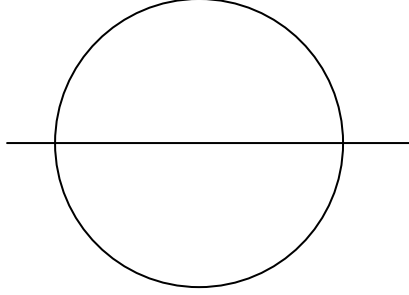
Uygun Aksoy:: Organik tarım yönetmeliği sadece bazı normları ortaya koyuyor. Yönetmelik sadece kırmızı çizgiyi çizer. Organik tarımda en az üç yıl geçiş süresi kısıtlaması var. Hollanda yönetmeliğinde münavebe zorunluluğu vardır.

MARMARIÇ PERMAKÜLTÜR DENEYİMİ

MUSTAFA FATİH BAKIR, METE HACALOĞLU (Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği)

Mustafa Fatih Bakır: 2009 da Marmariç Permakültür araştırma enstitüsünü kurduk. 1999 da İstanbul’da bir araya gelen arkadaş topluluğuyduk. 2004’de Marmariç’e iki kişi yerleştik. 2008 de Avusturalya’ya permakültür eğitimi için gittik .Permakültürün kurucusu Bill Mollison’un bir sözü vardır: Sorun çözümün ta kendisidir. Örneğin Kuzey Amerika’da bir yıl kestane ağaçlarının hepsi yok oldu. Ağaçlar sağlıksız olduğu için ölüyorlar. Vücutta ateşin çıkması sorun ama insanı da iyi ediyor.

Görünür yapılar: Hayvan,
bitki sistemleri
"Arz ucu"

Görünmez yapılar:
ekonomi, hukuk, tüzel
varlıklar, tasarım
"Talep ucu"

İstediğimiz kadar iyi üretelim, talep edecek kişi olmazsa iş yürümez.

Mete Hacaloğlu: Endüstri mühendisiyim. 20 yıldır çiftçilik yapıyorum. Öncelikle başka bir algı ve zihniyet mümkün mü sorusunu sormak lazım. Büyümeye ve rant oluşturmaya yönelik her şey küresel sisteme entegre olmak zorunda. Organik tarım güvensizlik sistemidir. Şehir de güvenmemeye dayanır. Üreticiyi tanımadığımız, bilmediğimiz için güvenmiyoruz..

- **Toplum Destekli Tarım (TDT) (Community Supported Agriculture) (CSA)**

- **Toprak Destekli Tarım**

Biz toplum destekli ve toprak destekli tarım yapıyoruz. Toplum destekli tarım bir grup tüketicinin, bir grup üreticiyle bir araya gelip ihtiyaçlarını çözümlemeye dayanıyor. Burada etik bir şey yok tamamen realist olmak gerekiyor. Örgütsel bir yapı yok. haftalık olmak şartıyla çalışıyoruz Sertifikasız ama ekolojik sebze, meyve vb. üretiyoruz. Yumurta et süt salça vb. üretmeye çalışıyoruz, sonrada haftalık olarak dağıtım yapıyoruz. Koli ile dağıtıyoruz. İzmir'de 30 hane besliyoruz. Polikültür üretim yapıyoruz. Çünkü çeşitlilik gerekiyor.

Ürünler işleniyor. Atıkları kompost yapıyoruz. Organik tarımda döngüler kapatılmıyor. İstanbul'a ürün göndermiyoruz.

Mustafa Fatih Bakır: İnsanlığın en büyük sorunu nedir? İnsanlığın en büyük sorunu topraktır Bunun dışında tüketim, karbon salımı su ve paylaşımıdır, Borsaların başı olan buğday, mısır, pirinç, soya toprak kaybı hızı ile ilişkili. Dünyada bugün önemli ürünlerde hektardan 50 ton toprak kayboluyor. İhtiyacımızı karşılarken toprağı arttırmıyorsak yaptığımız iş boştur.

Yaptığımıza aydınlanmış bencilik diyebiliriz. Bütün ekosistemleri düşünürseniz, kendinizi de düşünmüş olursunuz. İhtiyaç karşılanırken en temel sermaye olan toprak çoğaltılmalıdır.

Fatih Özden: İşletmenizin ölçüğü nedir?

Mustafa Fatih Bakır: Marmariç'te 10 dekarda sebze üretimi yapıyoruz. Köylülerle sözleşmeli tarım anlaşmamız var. Köy tavukçuluğu yapanlardan yumurta sağlayarak tüketicilere gönderiyoruz.

Abdullah Aysu: Permakültür bildiğimiz şekilde bağımlılık ilişkilerini reddeden bir sistem. İki kere organiktir diyebiliriz. Tavukçuluk konusunda yaptığınızı söylediğiniz anlaşmalı tarım bu ilkelere uyuyor mu?

Cevap: Yukarı köyde bir üretici var. Yumurta üretiyor, 200–300 tavuğu var. İlişkimiz eşitler arasında bir ilişki. Kimseye karşı bağımlı bir durumu yok.

Abdullah Aysu: ÇİFTÇİSEN sözleşmeli üretime karşı. Bu kavramlarda sorun oluşuyor. Su kaynakları doğal varlıklardır, bunları sadece insanların kullanım hakkı vardır, sözleşmeli üretim kelimesi beni rahatsız etti.

Cevap: kavramlarla bizim sorunumuz yok. Güven insan ilişkisi ile oluşturulmalı, tanım ve ismin önemi yok, ilişkiniz güvene bağlıysa sertifikaya lüzum yok, denge için aldığımızdan fazlasını vermeliyiz. Amaç yazılı sözleşme değil "SÖZ" leşmedir.

Abdullah Aysu: Sözleşmeli üretim ticaridir, sizi bu durumdan tenzil ediyorum, organik tarımda ise tek yanlı sözleşme vardır, küresel terimidir. Sizin için farklı bir durum var. Doğan Grubu 3000 dönüm ile sözleşmeli organik tarım yapıyor, bu tehlikeli.

Soru: Bu projede kaç kişi var? Bu kitapçıkta yabancı örnekler var sizin dışınızda bunu uygulayan var mı?

Cevap: Datça'da KINIKOĞLU ailesi vardır.

Soru: Beni kentlilerin köyde kendi felsefemiz ile bir şeyler yapması rahatsız ediyor.

Cevap: Tam olarak öyle değil, zamanla her şey yerine oturacak.

Soru: Bu noktada zorlama oluyor

Tayfun Özkaya: Metin Yeğin'in söylediği bir şey vardır. Bir yerde sorun olmadığı iddia ediliyorsa, orada faşizm vardır. Aslında sorun vardır, ancak üstü örtülüyordur. Şüphesiz bu gibi yeniliklerde sorunlar olacaktır.

Mustafa Fatih Bakır: Endüstriyel tarımda bir kalorilik gıda için 10 kalorilik enerji kullanılıyor. Endüstriyel tarımdan daha kötü bir deneme olamaz bu bizi sona götürüyor.

Soru: sözleşmeli çiftçi tarımı bir olmalı

Cevap: tek bir tarım olamaz

Soru: uzun vadede TDT'de yaşam ne olacak

Cevap: Yaşamın 40 sene sonraki halini düşünemeyiz. Yeni düşünceler ve çözümler olabilir.

Can Akdeniz: Organik tarım çatısı altında birçok organik tarım çeşidi birleşse daha iyi değil mi? Ayrıca permakültürün dünyaya etkisi nedir?

Cevap: Permakültürde olay onların bu ihtiyacı istemesi. Dünya belki de artık kurtulabilecek durumu aştı. Boş durmaktansa mücadele etmek daha iyi

Can Akdeniz: Mikro ölçekte değil, makro ölçekte tarıma bakıyoruz.

Soru: Bu felsefe sürdürülebilir tarımın türemesi mi? Kavramlar kirlendikçe bu sorun mu ortaya çıkıyor acaba. Sadece kendimizi değil dünyaya da etki etmeliyiz

Cevap: Permakültür sadece tasarımdır, insanların kaderlerini eline almaları ve kurtulma umududur.

Fatih Özden: TDK için dıştan destek var mı? Sizinkisi bilge şehirlî tarımı olmuyor mu? Bu projede maddi destek üretici tarafından mı sağlanıyor?

Soru: Bilge köylü tarımı ile organik tarım arasındaki fark sadece sertifikasyon mudur?

Cevap: üretim ile pazarlama arasındaki halkaların kopması ve güvensizlik sorunu çok önemli.

Soru: kursiyerleriniz köylü mü kentli mi?

Cevap: Çoğunluğu kentli ama köylü kursiyerler de bulunmakta,

Soru: Permakültür pazar sorununa çözüm mü?

Cevap: Permakültürün böyle bir amacı yok. Amaç pazarı yok etmek. Asıl permakültür görünmez yapıları değiştirmekte faydalı olabilir. Biz bu mevcut durumdan vazgeçme ile başarabiliriz. Siz ne kadar talep ederseniz biz onu üretiriz. Şu anda birçok kişi ucuz gıda peşinde koşuyor. Ancak ucuz araba veya ucuz cep telefonu aldım diye

öğüneni pek göremiyorsunuz. Gıdaya gelince iş değişiyor. Böylelikle kötü gıdalar satılabiliyor.

ÖĞLEDEN SONRAKİ OTURUM: TARTIŞMALAR

Kolaylaştırıcı: Tayfun Özkaya: Önerim; birinci aşamada durum tespiti yapılsın, çözümler ikinci aşamada olsun. Öneriler sadece devlete yol gösterme şeklinde değil de, politikacıların dışında örneğin ziraat fakültesi veya tarım İl Tarım müdürlüğü ne yapsın? Dernekler, gruplar ne yapsın şeklinde olmalı.

Hüseyin Serdar Tanal (sertifikalı organik tarım üreticisi): Antalya'da organik tarım yapıyorum. İlk yıllarda verim kaybı oluyor. Beş-on kat pahalı ilaç kullanıyoruz. İşçilik maliyetleri çok fazla. Pazarlama sorunu var. Başlangıçta pazar yoktu. Bilgiyi biz topladık. Deneme yanılma yöntemi ile öğrendik. Pazar oluşunca, aracılar bizden çok kazanmaya başladı. Çok borçluyum. İhracat İzmir'de, tüketim İstanbul'da. İhraç için ürünüm miktar olarak yeterli değil. Ben bu işi sosyal olarak yapıyorum. Zarar bile etsem devam edeceğim.

Adnan Çobanoğlu (Üzüm Üreticileri Sendikası Başkanı): Sertifikasyon sistemi öncelikli sorun. Yaş üzümde organik pazar yok.

Mustafa Ekin (Ziraat Mühendisi): Organik tarım şu anda şirketlere para kazandırıyor. Çiftçiye değil.

Hüseyin Çakıcı: Sertifikasyon etkinliği ne?

Ela Atış: Organik tarım ürünleri statü sorunu oldu. Belirli bir kesim için mi üretim yapılmakta? Amaç herkesin gıdaya eşit ulaşımı değil mi? Acaba Anadolu insanı da buna ulaşmamalı mı?

Şule Turhan: Sertifika çok maliyetli, güvenilirlik sorunu var. Eğitim tüketici için şart değil mi? Ulaşılabilirlik sorunu nasıl aşılır?

Ufuk Peker (İzmir Tarım İl Müdürlüğü): Eğitim konusunda çalışma olması için üreticinin bundan para kazanması sağlanmalı. Girdi sağlanması önemli, yeterince organik girdi temini yok. Herkes kendi açısından konuşuyor. Karşılıklı hoşgörü sorunları var. Kontrol sertifikasyon sorunları var. Bu ticari kuruluşlar kâr elde etmek istiyorlar. Bu konuda çözüm önerileri var ama mekanizmalar da farklı. İhracatla ilgili sorunlarda var.

Tayfun Özkaya; evde hazırlanan tarım ilaçları reçeteleri yaygınlaştırılabilir. Bu konuda engel yok. Geniş alanlarda da uygulanabiliyor.

Mete Mert (Endüstri Mühendisi) Organik pazarda ürün satıcısıyım. Kentli insanlar doğaya saygılı. Statü için organik pazara gelmiyorlar. Kentliler bana çocukları için geliyorlar. Tüketiciler fiyatları yüksek buluyor, fiyatlar aşağı çekilmeli. Bazıları bu organik ürünleri çok pahalı satmak istiyor. Bazı çiftçiler çok pahalı satmak istiyor.

Mustafa Fatih Bakır (Marmariç): Toprak erozyonu ve toprak fakirleşmesine dikkat edilmeli ve su kullanımı çok önemli.

Can Akdeniz: Biyopreparatlar için bakanlık destek vermişti, teşvik sistemiyle bunların fiyatları düşürülmeli. Füsün hanımın bahsettiği bu tür preparatların kullanımı artmalı.

Adnan Çobanoğlu: Sorun güvenilirlik ise bunu sağlayacak şey üreticinin güvenilir olması, tüketicinin bilinçli olması ve kurumların işbirliği. Bu yapı sertifikasyon şirketlerine karşı alternatif olabilir. Güvenilirliği ancak bu sağlar. Fransa'da bu gerçekleşmiştir. Brezilya Topraksızlar Hareketinde de (MST) bu olmuştur. MST'nin marka ürünleri var. İspanya'da kooperatiflerin markaları var. üretici+tüketici+meslek örgütleri=güvenilirlik

Bunun dışında illegal sertifikasyon sistemi oluşur. Pazarlamada üretici tüketici halkalarının kopması bunu pahalılaştırmıştır. Pazarlamada doğrudan satış olmuyorsa fiyat artıyor. Ancak tek tek üreticiye ulaşmak zor. Üretim ve tüketim kooperatifleri ortak çalışma yapmalı.

Abdullah Aysu: Küresel kapitalizmin egemen olduğu ülkelerde, neoliberal ülkelerde tarımı şirketleştiriyor. Çiftçilik mesleği kalkıyor. Alternatif olan organik tarım da bu yolda ilerliyor. Hızla şirketleşiyor. Sertifikalı tohuma destek var ama yerel tohuma destek yok. 81 ilde

tarım il müdürlüğü var, ama çiftçilere bilgi desteği yok. Dünyada ihracata yönelik bir politika pompalanıyor. Bu da monokültür bir tarımı tetikliyor. Çok kimyasal girdi kullanılıyor. Küresel ısınma oluyor. İhracat artık dünyadaki tüm fiyatları belirleme yoluna girdi. Fiyatları borsa belirliyor. Üç yıl sonraki ürün çokuluslu şirketlerce satın alınmış bulunmaktadır. Bu dünyada endüstriyel ve organik tarım sorunları ortak gidiyor, burada bir buluşma var. Devlet bilgi desteği ve sağlıklı gıda için çalışmak zorunda. Yerel çalışmaları öğrencileri eğitmeli. Geçmişte ziraatçılar at sırtında aşkla ziraat yaparlardı. Şimdi toprak kimyasal gübreye alıştı ne kadar gübre verirsen o kadar ürün veriyor. Toprak ta rüşvete alıştı. Ben beş yıldır kimyasal gübre kullanmıyorum. Bunları düzeltecek bir devlet politikası gelmeli. 2010 Kasımında Paris'te bir toplantıda IMF, DTÖ, OECD, Boğaziçi Üniversitesinden de bir bilim insanı biyolojik çeşitliliği nasıl sağlarız, bu konuda talepleri nasıl düzenlemeliyiz üzerine tartışılar.

Tayfun Özkaya: 2–3 sene önce organik tarımda arama toplantısına katılmışım. Yerel tohumu destekleyerek, organik tarımda yerel tohumun kullanılmasının şart olduğunu ve tohum kanununun yerel tohumu şiddetle baskıladığını ve satışına yasak getirdiğini söyledim. Katılımcılardan bir bürokrat “tohum kanunu ben çıkardım bu iyi bir kanun” dedi. Beni bu toplantıda açıktan destekleyen çıkmadı. Çay arasında kutlayanlar oldu. Ayrıca organik tarımda üretici pazarlarını önerdim, fakat gerek tarım bakanlığından gelenler, gerekse organik tarım ürünleri pazarlayıcı şirket yetkilileri üretici pazarlarına karşı çıktılar, sakıncaları olduğunu söylediler. Gerçekten ekolojik bir tarım istenmiyor. İstenilen “endüstriyel organik tarım “dediğimiz şirket girdilerine dayalı, monokültür tarım yapan ve biyoçeşitliliğe dayanmayan, hibrit şirket tohumlarını bile kullanan, pazarlamada şirketlerin hâkim olduğu bir tarım sistemi. Bu da işte “endüstriyel organik tarım” dediğimiz bir sistem. Toplantıda endüstriyel tarıma karşı olunmalı dediğimde gelen cevap “o ayrı organik tarım ayrıdır. İkisi birbirine karıştırılmamalıdır” deniyor. “Biz endüstriyel tarıma da karşı değiliz” diyorlar. Bu kişiler ve çevreler organik tarıma sadece bir iş gözüyle bakıyorlar. Onlar için sadece kâr önemlidir.

Alkan Karanlık (Tütün Eksperi) Çevre ve çiftçi dostu tarım sisteminin yaygınlaştırılması önündeki en büyük engellerden biri şu anki organik tarımın yürütülüş tarzıdır.

Fusun Tezcan: Organik tarım yönetmeliği ayrıntılarıyla incelendiğinde yetersiz olduğu görülür. Son derece yetersizdir. Bu birkaç kez revizyondan geçti. Bize özgü bir yöntem yok. Her ülke mevzuatı

farklıdır. Bizim her ülkenin organik tarım yönetmeliğinden alıntı yapmış olduğumuz bir yönetmeliğimiz var. Bu dikkate alınmalı. Kontrol kuruluşlarıyla ilgili sıkıntılar var. Teknik bilgi yetersiz, kuruluşlarda ziraat mühendisi var ama yetersizler. Organik tarım teknik tarım talimatları. Bu olmadan her ürün deseninde organik tarımdan nasıl bahsedilir.

Canan Abay: Sertifikalandırma sürecine neden ihtiyaç var. Üretici ve tüketici yabancılaştığı zaman bu ortaya çıkıyor. Belki bu sertifikasyon bir güven aracı. Gerçekten bu sertifikalı ürünler organik mi? Acaba sertifikasyon firmaları arasında kalite farkı var mı? Önemli olan tüketiciyle üreticiyi yakınlaştırmalı, tüketici üreticiyi izleyebilmeli. Güven duygusunu pekiştiren ortamı sağlamak gerekiyor. 17 adet sertifikasyon firması var. Hangisinin sertifikası daha kaliteli, hangisi gerçek sertifikasyon yapıyor? Bir çok logo bulunmakta. A şirketi logosuna sahip üretici mi iyi, B şirket logosuna sahip firma mı daha iyi? Ben tüketici olarak düşünüyorum ve bu konuda kendimi iyi hissetmiyorum.

Abdullah Aysu: A, B, C şirketi beni ilgilendirmiyor. Çok uluslu şirketlere devlet karışmıyor. Bunların kapısından kamu personeli giremez. Sertifikasyon kuruluşları bakanlık denetimi altında değil mi?

Mesut Güngör (Ekoder): Bu işin sonu yok, devletin yapması gereken işi sertifikasyon şirketlerine verdiniz mi bu işin sonu gelmez. Devlet sertifikasyonda özelleştirme yaptı, yapmamalıydı. Bu işi başkasına devretmiş, ama asıl bu işi tüketici ve üretici örgütleri yapmalı. Belediyeler bile organik pazarda bu işi havale etti. İşleyen bir kurum oluşturulmalı; hem sertifikasyon hem pazarlama alanında.

Berin Ertürk: Devlet bu işi ihale etmedi. İhracatla başlayan organik tarım olayında kontrol sertifikasyon şirketi oluştu. Talepten kaynaklı bir sistem oldu. Organik tarım kontrolü devletin kontrolünde değil.

Tayfun Özkaya: Sertifikasyonun devlet tarafından şirketlere verilmesi gerekçesi olarak, bu işe siyaseti karıştırmamanın yararlı olmayacağı ileri sürülmektedir. Ancak acaba böylece problem çözülüyor mu?

Abdullah Aysu: GATTs anlaşmaları şirketlerin yapabileceği şeyleri devletler yapamaz demektedir. Temel sorun burada bunun siyasetle alakası yoktur.

Vezzan Karabulut: Devlet aslında her şeyi yönetiyor. GDO için çıkması gereken kanun bizim istediğimizin tersi oluyor. Yapılması gereken şey alternatif bir yöntem oluşturulması, biz de kendimizi koruma altına almalıyız. Manifestomuzu yapmalıyız. Öğrendiğimiz endüstriyel tarım konusunda her şeyi atıp kendimizi yeniden

yapılandırmalıyız. Fakültemiz her şeyi aynı şekilde sunuyor. Yeni dünyadaki tarım öğrenilmeli, geleneksel öğretimden uzaklaşılmalı. Biz kendimizi Ziraat Mühendisleri olarak yeniden yapılandırıyoruz. Fakat fakülteler yapılandırmıyor. Ezber bozmamız gerekiyor.

Özlem Uysal: Dış ve iç pazar ayrımı yapıldı. Uzaklık nedeni ile sertifikasyon işe yarıyor ve gerekiyor. Standart zorunluluk. İç piyasa için alternatif üretim olabilir. Ama dış pazar için bu çok zor. Hatta belli bir sertifikasyonu istiyorlar. AB'de çok sayıda üretici örgütü çalışıyor ve bu standartlara bağlı kalıyor. Orada kooperatiflerin de standardı var. Bizde sadece organik tarım standardı var.

Zerrin Bektaş: Her üründe pazarlama sorunu var. Şu anki organik tarım sözleşmeli tarımdır. Bunlar firmalara avantaj sağlıyor. Biz firmalarla üreticileri nasıl bir araya getiririz. Üreticiler pazar bulamadığından firmalarla anlaşılıyor. Her üretici sertifika alamaz, çünkü küçük üretici çoğunlukta. Üreticiyi koruyacak uzun süreli önlemler alınmalı. Sözleşmeli tarım kaçınılmaz.

Tayfun Özkaya: Organik tarım ihracat talebi ile başladı. Aracı firmalar sadece maksimum kar peşinde. Buna kaçınılmaz dememeliyiz. Bunlara alternatifler bulup önerebilmeliyiz. Şu anda organik tarım çiftçiye birçok üründe konvansiyonel üründen fazla bir gelir getirmiyor. Verilen fiyat endüstriyel tarım ürünleri düzeyinde. Organik tarımda kullanılan tarım ilaçları çok pahalı. Ekolojik kaygılar dikkate alınmıyor. Türkiye'deki tüketiciler de organik tarım ürünlerini makul bir fiyata talep edemiyor. Kısacası bu sistem bir hegemonya. Var olan durum kaçınılmazdır denilirse 20–30 yıl sonra da böyle olacağız. Bürokratlar bu kadar insan nasıl doyar, endüstriyel tarım olmalı diyor. Onların ufkunda sadece azınlık bir grubun organik tarım ürünlerini talep etmesi ve Avrupa Birliğine organik ürünlerin ihraç edilmesi var. Bu bizi tatmin eden bir vizyon değil. Onlara göre bu sadece bir iş.

Gamze Saner: Sertifikasyon firmaları analiz ücretleri çok yüksek. Arge faaliyetleri bölümde vardır. Problem eğer yurtdışına ihracatsa yurtdışındaki analiz laboratuvarları kullanılıyor, bu da üretici maliyetlerini arttırır. Fiyatlar arasında çok büyük farklılıklar var. Tek bir fiyat uygun olmalı değil mi? Aldıkları uzman sayısı oldukça fazla, fiyatlar hep euro bazında.

Vezzan Karabulut: Aslında fakülte ile biraz daha yakından izlense ve yapılan çalışmalar takip edilse daha iyi anlaşılacağımızı düşünüyorum.

Suat Yalçın (Boğaziçi Üniversitesi Tüketim Kooperatifi) Çiftçiler sertifikasyon yana dertliler. Üretici tüketici karşılıklı anlaşmalı. Bence

fiili durum en iyi durumdur. Katılımcılık gerekiyor. Çiftçisen’de katılımcı sertifikasyon uygulaması bulunuyor. Tüketicilere iyi ucuz ürün sunulamıyor kavramı var. İnsanlar 5–10 yıl vadeli araba alırken neden gıda ürünlerine biraz daha çok para ayırmak istemiyorlar?

Can Akdeniz: İhraç ürünlerinde yurtdışı analizi şart, bizde de aktif madde kalitesi yapılacak laboratuvarlar iyi olursa daha iyi olur.

Hüseyin Serdar: Burası organik tarım çalıştayı ise burada birçok üretici olmalı ve tarım bakanlığından birileri olmalı,

Tayfun Özkaya: Bakanlıktan kişiler burada bulunuyor. Üretici de var.

Hüseyin Serdar: Organik tarımdan kısılan paranın katlarını biz ilaç şirketlerine veriyoruz organik tarıma gereken bilim destek öneri verilmeliydi. Türk tarımı için yıllık 12 milyar dolar katkı gerekiyor. Bugün çiftçiden gasp edilen 16 milyar dolardır. Biz tam olarak bağımsız olmadığımız için biz organikçiler çok daha fazla para kaybediyoruz. Eğer birazcık sosyal olsaydık herkes organik tarımdan yararlanabilirdi. Çözüm aşamasında,2 yıl önce büyük bir arazi ve teknolojik ekipmanla çok çalıştım ama borca battım. Sonra Ankara’da doğal bilinçli beslenme grubuna rastladım. Bunların çoğu akademisyen. Ürünü nerden aldığını içeriğini biliyorlar direk üreticiden alıyorlar, bir ürüne ödenen paranın % 7’si üreticiye ulaşıyor. Devletten çok kendi başımızın çaresine bakmalıyız. Ankara gurubu netten sipariş sistemi bir öneri olmakta haftalık alışveriş yapılmaktadır. Semt pazarı sorumluları oluştu bu noktalara ürünler direk gidiyor buda yeni bir sistemdir. Yeni proje için herkes biraz kısım yapsa harcamalardan biz buraya bozulacak ürünler için bir dükkan tutsak emekli bir kişi buraya baksa tüketiciler örgütlensin onlar ürün kalitesine karar versin ben onlar adına üretim yapayım.

Abdullah Aysu: Son çözüm konusu olarak umudumuz var. Kimseye mahkûm değiliz. Organik tarım yasasına da mahkûm değiliz. Köyleri bilmeliyiz. Venezüella’dan gelen bir konuşmacı yarım gün kerpiç ev nasıl yapılır diye anlattı ama bunu herkes biliyor. Türkiye’de kerpiç ev çok fazla. Biz kendimizi tanımalıyız. Tarım bir kültürdür, bu kültür değişmemeli. Köylerde bisküvi ve kola ikram edilsin istemiyoruz, ayran olsun, börek olsun. Yemek artığımızla 10 tavuk besleyebiliriz. Bilge Köylü Tarımını savunalım. Köylerde %75 yaş maya ile ekmek yapılır. GDO konusunda açıklama yaptığımda köylülerden biri ona "katır tohum desene " diye beni uyardığında aslında her şeyi onların en az benim kadar bildiğini anladım.

Köylü kurnaz, üçkağıtçı, muhbir, dürüst, mücadeleci ve radikaldir. Çiftçinin bu özelliklerinden yararlanmak lazım. Grup olarak katılımcı

sertifikasyon yaparsanız köylü ihlal edeni ihbar eder. Aslında yasalara ihtiyaç yok ben malımı üretip satarım üretici malı kime satacağını bilir. Katılımcı sertifikasyon şöyledir: Alıcı (örneğin Boğaziçi Kooperatifi) şöyle bir ürün istiyorum der. Yarı üretici (alıcı) hangi köyden, hangi kişiden geldiğini bilir. Sakatlık çıkarsa muhatabı bellidir. Yerel tohum, yerel üretim, yerel pazarı esas alan, katılımcı sertifikasyon olmalı. Yedi kişi müteselsil kefil olur.

Berrin Ertürk (Kibele Ekolojik Yaşam Koop.): Boğaziçi ve Kibele de şunu yapmak istiyoruz. Çıktığı kaynaktan itibaren ürünleri tüketiciye tanıtıyoruz. Yerel tohum, yerel pazar katılımcı sertifikasıyla en az 7 kişinin birbirine kefil olduğu sürece sistemde bozulma olmaz. Yasal haklarımız var. Geldiğimiz nokta kötü bir nokta, şirketlerin güdümünden kurtulmalıyız.

Adil Sağ (Emekli Ziraat Mühendisi): Çiftçi neyi kaybettiğini biliyor. Her şeyin farkında köyde genç nüfus yok, ben üretiyim tamam ama ürünü nerde satacağım endişesi var. Eskiden fazla ürettiğim peyniri Elazığ borsasında satardım ama şimdi bu imkânsız.

1-Yerel yönetim devreye sokulmalı 2-Saf su kullanılması gerekirken kirlenmiş sular var. Buna çözüm aranmalı.

Danışmanlık yaptığım zamanda her bir köyde en organik ne yetişir diye baktım. Örneğin tahtalı Barajında organik tarım uygulanıyor güya ama barajın dibinde metil bromür kullanılır. Seralarda kaçak ilaç kullanılır. Belediyede bunu kavrayacak bürokraside sorunlar var.

Amaç üretimi kooperatifleştirmek. Mesela İzmir'de mevsimlik ürün yetiştirilmeli. Çözüm önerisi olarak yerel yönetimler artı üniversite artı üretici sıkıştırılmalı ve birleştirmeli.

Edip Süha Kavasioğlu: Tarım İl Müdürlüğü: Bakanlığa bu sorunlar aynen aktarılacak. Bu toplantıyı yapan üniversite devletin bir parçası biz de esnaflarla fuarlarda vb. yerlerde bu çalışmalarını yapıyoruz. Devlet sihirli değnek gibi her şeyi yapamaz. Toplu sorunlar çözülmeli, organik tarımı konvansiyonel tarımla rekabet edilecek boyuta getirmek devletin görevidir. Yapılan sağlık harcamaları ve diğer harcamalar ortada. Nasıl AB halkının sağlığını düşünüüyorsa, bizde de organik tüketim artmalı. Pazarlarda ürün arttıkça fiyatlar düşer. Sadece devlet değil tüm kurumlar beraber olmalı. Organik tarıma dekara 25 TL destek veriliyor. Bu artmalı.

Tayfun Özkaya: Devlet desteği istenecek ama bu destekler, IMF ve DTÖ doğrultusunda dekara verilen bu destekler aracılarının bu ürünü daha ucuza almasına neden oluyor, dekara verilen destek sistemi doğru değil. Girdileri yapılan destek doğru değil. Organik tarım için

girdiye gerek yok. Organik tarımda bitkisel ürünlerin atıkları hayvansal üretimin, hayvansal üretimin atıkları da bitkisel üretimin girdisi olmalıdır. Gübreler dereye dökülürken bazı firmalar bunları alıp dezenfekte edip bize organik gübre diye satıyorlar. “Ekolojik yarılma” söz konusudur. Artık bitkisel üretim, hayvansal üretim ve kentler birbirlerinin atıklarını kullanamıyor. Bu evrensel bir problemdir ve giderek artıyor. İlaçlar da işletmede doğal malzemeden yararlanarak hazırlanabilir. Pahalı şirket organik ilaçlarına ihtiyaç olmayabilir. Fusun Tezcan kitabında 33 ev yapımı ilaç öneriyor.

Abdullah Aysu: Devlet çiftçiye bir kuruş destek vermiyor. Tarım sigortası için % 50’yi veriyoruz dediler, sulama tesisatının da % 50’sini karşılayacaklarını söylediler ama bunların şirketlere yaptırılması şartı koşuyor. Çeltikte sigorta primi 1,3 TL. idi. Prime 1,3 TL. daha eklediler. Yani devlet desteği sigorta şirketlerinin kasasına gitmiştir. Vergi kaçırmayan tek sektör tarımdır. Biz çekilelim BAĞ-KUR kapanır. Sürekli çiftçiden kesiliyor. Şeker pancarında biz çiftçiler kasım ayında pancarı veririz. Altı ay sonra para ödenir. Ancak çiftçi kredi borçları işler. Osmanlı’nın öşür sistemi uygulanıyor.

Mustafa Fatih Bakır (Marmariç): Vietnam permakültürü izliyor. Permakültür 30 yıllık geçmiş olan ve ulusal politika olabilecek bir sistemdir. Bize havza olarak bir bölgeyi verin bütün sorunları çözeriz. Toprak kaybı ve fakirleşmesi önlenabilir, ama “bütünsel muhasebe” yapılmalı. Dışsallaştırılan maliyetler bedelinin toplanarak toptan hepimize ödenmesi lazım. Bir kalorilik besin 10 kalorilik yakıt harcaması ile tabağımıza geliyorsa bu petrol sübvansiyeye ediliyor demektir. Küresel gıda sistemi tamamen akaryakıtla bağlı bu da gıda fiyatlarını aşırı artırıyor, tarımsal sistemin girdi ve çıktı muhasebesi yapılmalı. Su kültüründe su ve çiftlik balıkçılığı, su içinde yaşayan bitki ve hayvan yerde yetişenler ile rekabet ettirilmesi tarım kültürünün parçasıdır.

Ayşe Aygün: Hepimiz değişmeliyiz tek çıkardığım sonuç bu. Dikiliye yerleşince anladım, ne kadar kötü bir tüketiciymişim. Artık ihtiyacım kadar almaya başladım, yok olmayan esnaftan alışveriş yapılmalı. Daha önce süpermarketten alışveriş yapıyordum. Organik pazarda bile araçlar var. Araçlar olduğu için üretici satışa sunduğu ürünlere güvensizlik oluşuyor. Araçlar sorulan sorulara cevap veremiyor. Alıcı “organik Pazar da yalan” demeye başlıyor. Biz yerel üretimi sahiden desteklemeliyiz, üreticilere geri dönmeliyiz. İlk ekoloji fuarında bir Erzurum üreticisinden bulgur almıştım. Artık şimdi bu fuarda üretici yok. Sadece araçlar var. Ankara ve İstanbul çevresinde üretici yok.

Ege'den İstanbul'a nakil oluyor ve devreye aracı kurum giriyor. İhtiyacımız kadar almalıyız.

Fusun Tezcan: Adı organik tarım olmamalı, doğal tarım, yerel tarım olabilir. İhracat bazında değil iç pazara yönlendirilmeli, izlenebilirlik gerekli. Organik tarımdaki girdileri azaltmak bizim elimizde. Bu şekilde verim aksine artıyor.

Tayfun Özkaya: Tarıma isim verirken şuna dikkat etmeliyiz. Çinliler diyor ki: "Kedinin siyah ya da beyaz olması değil fare tutması önemli" Çeşitli terimler, kavramlar kirleniyor. Örneğin sürdürülebilirlik bunlardan biri. Organik de benzer bir yolda. Katılımcılık kavramı da kirlenilenler arasında. Hâlbuki katılımcı ıslah, katılımcı araştırma çok önemli. Bu desteklenmeli. Bu hayal değil. Filipinler'de Masipag adlı kuruluşta ıslahçılar çiftçilerle beraber çalışıp yeni çeşitler geliştiriyorlar. (www.masipag.org) Daha besleyici, kimyasal gübre ve kimyasal tarım ilaçlarına ihtiyaç duymadan yetiştirebilen çeşitler ıslah ediyorlar ve bunlardan endüstriyel tarıma ve şirket çeşitlerine göre daha iyi verim alıyorlar. Büyük şirketlerin ıslah işini eline almasından önce bu işi çiftçiler yapıyordu. Ama siz bu işten ne anlarsınız deyip çiftçiyi küçümsediler. Katılımcı ıslah ülkemizde tanınmıyor. Ziraat Fakülteleri ya bundan tümünden habersiz ya da katılımcı ıslahı sadece köylü koşullarda yapılan adaptasyon araştırmaları sanıyorlar. Tarım Ekonomisi Bölümleri ısrarla bu düşünceye sarılmalı ve katılımcı ıslahı tarla, bahçe ve zootekni bölümlerine tanıtmalı.

Alkan Karanlık: Girdiler çok pahalı bir sürü şikâyet var ama bunların birleştiği yerler üniversiteler, çevresel örgütler ve kooperatifler. Katılımcı sertifika kar amacı güden kişisel kârla bu işler halledilmeyecek. Tarım sistemleri nasıl yaygınlaştı. Burada asıl sorun aşırı kentleşme. Çözüm kentin kırsala çekilmesidir.

SON SÖZLER VE KAPANIŞ;

Fusun Tezcan: Basını bilgilendirmeliyiz.

Tarım Bakanlığı Personeli: Hataların organikle çözülebileceğini öğrendim. Aslında organik tarım doğru algılanmıyor ve uygulanmıyor. Bu felsefe doğru algılanmalı.

Ufuk Peker (Tarım İl Müdürlüğü): Çözüm önerileri çok, bakanlıktan ve devletten bir şeyleri organize olarak istemek lazım.

Adnan Çobanoğlu: Endüstriyel organik tarıma karşıyız. Üreticiler danışman firmaların eline bırakılmamalı. Avrupa Birliği çiftçi örgütleri çalışmasıyla, şirketlerin çiftçilerle tek tek anlaşma yapmasını yasakladı. Devlet küçük üretici yanında olmalı.

EK 1:DOĞA VE İNSAN DOSTU BİR TARIM SİSTEMİNE DOĞRU

Tayfun Özkaya

20. yüzyıl ortalarından itibaren hayvansal üretim, bitkisel üretimden kopmaya başladı. Hayvansal üretim meralardan koparılarak kesif yem tüketimine dönük bir hal aldı ve hayvanlar kapalı ve sıkıştırılmış binalarda beslenmeye başladı. Bu fabrika tarımı (factory farming) şeklinde adlandırıldı. Ancak bunun sonucunda gübre ve idrar havuzlarda toplandı. Kimi yerlerde ise nehirlere boşaltıldı. Gübreyi bitkisel üretime ulaştırmak ekonomik olmamaya başladı. Diğer yandan hayvancılık işletmeleri bitkisel üretimden koparılınca nöbetleşmeye giren yem bitkileri ve baklagiller yetiştirmek gereksizleşti. Bunun bitkisel üretim üzerindeki etkileri yıkıcı oldu. Tek ürün (monokültür) sistemi yoğunlaştı. Bu varılan son durumda tarım sistemi artık hayvancılığı da kapsayarak endüstriyel tarım (industrial agriculture) olarak adlandırılmaya başladı.

Endüstriyel tarımın yarattığı sonuçlar olumsuz olmuştur. Kimyasal gübre üretmek, taşımak ve uygulamak için büyük bir enerji kullanılmaktadır. Kimyasal gübre ve ilaçlar büyük bir çevre kirliliği yaratmıştır. Sular kirlenmiştir. Kentlerde kanalizasyonlar büyük bir çevre kirliliği yaratmaktadır. Daha önceleri insan dışıkları bile bitkisel üretimde kullanılıyordu. Hayvan yemi veya gübre olarak kullanılan

mutfak atıkları vb. organik maddeler ise bu defa patlayıcı bir kirlilik kaynağı olmuştur. Bütün bu gelişime ekolojik yarılma diyoruz. Toprak organik maddece fakirleşmiş, kimyasal gübreler topraktaki faydalı mikro organizmaları öldürmüştür. Bu ise zararlı organizmaların hâkim olmasını kolaylaştırmıştır. Kimyasal gübrelerle otlar daha hızlı gelişmiş, bu defa bunları öldürmek için herbisitlere (ot öldürücülere) ihtiyaç artmıştır. Tohum şirketlerinin de etkisi ile biyoçeşitlilik azalmıştır. Bunların birleşik etkisi ile bitki hastalık ve zararlıları çoğalmış, bu defa insektisitler (tarım ilaçları) kullanımı artmıştır. Süreç kendi kendini besleyen bir kısır döngü halini almıştır. Biyoçeşitliliğin de kaybı ve azalması ile bitkisel ürünlerin besleyici özellikleri azalmıştır. Hayvanların kapalı ve sıkıştırılmış ortamlarda yetiştirilmeleri antibiyotik kullanımının artması ile sonuçlanmış, bu da insan sağlığı üzerine olumsuz etkilerde bulunmuştur. Hayvancılıkta da biyoçeşitliliğin azalması insanlar için zararlı mikropların oluşması ve hızlı yayılması için uygun bir ortam yaratmıştır.

1930'lu yıllarda ABD'de melez mısırlarla, 1960'larda yeşil devrim ile, 1970'lerden sonra ulusötesi tohum firmalarının çeşitleri ile ve 1980'lerden sonra ise GDO'lu çeşitlerin üretimi ile başlayan süreç hızlanarak dünyada biyoçeşitliliği yok etmektedir.

Çin'de 1949'da 10.000 buğday çeşidi varken, 1970'lerde sadece 1.000 adedi kalmıştır. (Norberg-Hodge, Goering, 2001) ABD'de lahana çeşitlerinin %95'i, mısır çeşitlerinin %91'i, bezelye çeşitlerinin %94'ü, domates çeşitlerinin %81'i kaybolmuştur. FAO'nun 150 ülke raporuna dayanarak yayınladığı çalışmaya göre son yüzyılda dünya biyolojik çeşitliliğinin yaklaşık %75'i kaybolmuştur. (FAO, 1996) Tayland'da 1990'da dört çeltik çeşidi ekiliş alanının yarısını kaplamıştı. Bir yıl sonra direnç kazanan bir kahverengi çekirge, biyoçeşitliliğini kaybetmiş Tayland pirinç alanlarını tahrip etmiş ve 400 milyon dolar değerindeki 2,5 milyon ton üretim kaybına neden olmuştur. (Douthwaite, 2002, s.186)

Hastalık ve zararlılar az sayıda çeşit ve türün bulunduğu bir tarım sisteminde çok hızlı bir şekilde salgın yapabilecek özellikler kazanmaktadır. Bundan bazen kaçınılamamakta ve ürün yok olmaktadır. Kaçınmak için ise yüksek düzeyde tarım ilacı kullanılmaktadır. Bu ise hastalık ve zararlılarda bağışıklık sorunu yaratmakta ve bu hastalık yapıcı etmenlerin popülasyonunu çoğaltmakta, etkileme güçlerini arttırmaktadır. Bu bir kısır döngüye ve daha yoğun ilaç kullanımına yol açmaktadır.

Endüstriyel tohumlardan elde edilen sebze ve meyvelerin besleyici özellikleri konusunda bilgileri derleyebileceğimiz çeşitli araştırmalar dünyanın değişik ülkelerinde yapılmıştır. İngiltere’de yapılan bir araştırmada 1930’da ve 1980’de Tarım Bakanlığının gerçekleştirdiği sebze ve meyvelerin mineral madde değerlerini içeren araştırmaların sonuçları karşılaştırılmıştır. Buna göre 50 yıllık bu sürede sebzelerde kalsiyum, magnezyum, bakır ve sodyumda, meyvelerde ise magnezyum, demir, bakır ve potasyumda önemli düzeylerde gerilemeler oluşmuştur. Sonuçlar bu düşüşlerin endüstriyel tarımın gelişmesinden veya çeşitlerin değişmesinden meydana gelebileceği şeklinde yorumlanmıştır. (Mayer, 1997)

ABD’de benzer tarzda yapılan bir araştırma ile 1950–1999 yılları arasındaki 50 yıllık süre içinde çoğu sebze olan 43 sebze ve meyvede 13 besin maddesinde besin değerlerindeki değişimler incelenmiştir. (Davis ve ark., 2004) Protein, kalsiyum, fosfor, demir, riboflavin ve askorbik asit düzeylerinde 1999’da 1950’ye göre düşmeler görülmüştür. Örneğin ıspanakta askorbik asitte (C vitamini) düşme oranı %52’dir. Soğanda ise bu düşme %28’dir. Demir oranındaki düşüşler soğanda %56, ıspanakta ise %10 olmuştur. Araştırmacılar bitkilerin besin içeriklerindeki değişimleri aradan geçen bu süre içinde çeşitlerdeki farklılık ile açıklamışlardır. İslah çalışmalarında verim artışı sağlanırken besin maddelerinde düşüş gerçekleşmektedir. Aynı şekilde büyüme hızı ile zararlı ve hastalıklara dayanıklılık, verimle zararlı otlara dayanıklılık arasında ters yönde ilişki vardır. Bu nedenle endüstriyel çeşitlerle yapılan tarım nerede ise kaçınılmaz olarak tarım kimyasalları ile gerçekleştirilebilmekte, endüstriyel tarımı güçlendirmektedir. Araştırmacılar brokoli, patates vb. birçok üründe değişik çeşitleri kullanarak aynı koşullar altında yapılan denemelerde antioksidanlarda görülen farklılıkların çeşitlerden kaynaklandığını belirtmektedirler. Bu nedenle bugün organik tarım yapan üreticilerin endüstriyel çeşitleri kullanarak besleyici değeri yüksek ürünler elde edemeyeceklerini, eski çeşitlerin veya besin içeriği açısından geliştirilecek yeni çeşitlerin kullanılması gerekeceğini de eklemektedirler.

Bu araştırma ve incelemelerden geldiğimiz nokta endüstriyel tohumların tarım kimyasalları ile yapılan endüstriyel tarım sisteminin yayılmasını kışkırttığı, kimyasal ilaç ve kimyasal gübrenin kullanımını arttırdığı, bunun hem gıdalarda hem de su, toprak ve havada kirlenme sorununu getirdiği, diğer yandan sebze ve meyvelerin besin değerlerinin de gerilediğidir.

Endüstriyel tarım; toprak, su, tarım ürünlerinde yarattığı kirlenme ile hem dünyada hem de ülkemizde yaşam üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. FAO'ya göre tarım dünyadaki sera gazlarının %20–30 arasını üretmektedir. Bu oran metan emisyonunda %44, karbondioksit emisyonunda ise %20'dir. (FAO, 2000) Grain adlı kuruluşun bir çalışmasında hesaplama toplam endüstriyel gıda sistemi açısından daha geniş olarak ele alınmıştır. (Grain, 2011) Tarımsal üretim sera gazlarının %11-15'inden sorumludur. Sera gazlarının üretiminde arazi kullanımındaki değişiklikler ve ormansızlaştırmanın %15–18, gıda ürünleri işleme, taşıma, paketlenme ve perakendenin %15–20, atıkların ise %2–4 payları vardır. Toplam olarak endüstriyel gıda sisteminin sera gazları üretimindeki payı %44–57 arasındadır. Bu şekliyle endüstriyel tarım sürdürülemez durumdadır.

Tohumlar üzerine kurulan hegemonya ve tekelleşme yükseldikçe tohum fiyatları da hızla artmaktadır. Fransa'da buğday ve mısırın yakın tarihini karşılaştırmak bu açıdan öğretici olmaktadır. Bilindiği gibi buğday kendine döllen, mısır ise yabancı döllen bir bitkidir. Bu nedenle buğdayla kamu kurumları uğraşmaya devam etmişler, mısırdaki ise özel sektör melez çeşitleri üretmiştir. 1960'lar ve 1990'lar arasında her iki ürünün de verimi iki katına çıkmış, buğdayın durumu biraz daha iyi olmuştur. Buna karşılık 1990'ların sonunda çiftçinin tohum için ödediği fiyat hasatta buğdayı için eline geçen üç katı olurken bu durum mısırdaki 30 kata ulaşmıştır. (Grain, 2000)

Sebze tohumlarında fiyat çok daha yüksek düzeydedir. Örneğin ülkemizde domateste tohumun gramı altın fiyatları düzeyindedir.

Gerek tarım ürünlerinin işlenmesi gerekse tarımsal üretimde büyük bir yoğunlaşma şirketler için kaçınılmaz olmuştur. Kimyasal gübre, tarım ilaçları, şirket tohumları hep monokültür ve biyoçeşitlilikte gerileme ile pazar alanı bulabilirdi. Tarımsal üretimde işçinin kontrolünün zor olması, monokültürü, biyoçeşitlilikteki kaybı ve mekanizasyonda aşırı gelişmeyi zorunlu kılmakta idi. Sebze ve meyve üretiminde işgücünü tasfiye etmek zor olduğu için de bu alanda anlaşılabilir tarım çare oldu. Bu gelişmelerin yoğunlaşması için tarım politikalarında da değişiklik şarttı.

Dünyada tarım politikalarındaki gelişmeyi kısaca özetleyelim. Seksenli yıllara kadar başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler piyasa fiyatını görece olarak yüksek tutarak, arzı etkileyerek (ürün fazlasını depolayarak fiyatın düşmesini engellemek gibi yollarla) tarımsal üretimi pompalamış ve tarım ilaçları, kimyasal gübreler ve

makinaları yoğun kullanan endüstriyel tarım sistemini desteklemiştir. Böylelikle bu ülkelerde büyük bir tarım ürünleri fazlası elde edilmiştir. Seksenli yılların sonrasında gelişmiş ülkelerin tarım politikaları değiştirilmiştir. Yeni politikalar çiftçi eline geçen fiyatların düşmesini sağlayacak tarzda uygulanmış, doğrudan desteklerle çiftçinin üretimi sürdürmesi sağlanmıştır. Tarım ürünleri işleyen, girdilerini satan dev şirketler düşük fiyatlarla ürünü satın almış, ihracatı kolaylaştıracak yeni devlet destekleri ile bu ürünleri geliştirmekte olan ülkelere satmaya devam etmişlerdir. Ham madde şeklinde satılan tarım ürünlerinde gelişmiş ülkeler dumping uygulamışlardır. Yani gelişmiş ülke çiftçilerinin maliyetleri altında ürünleri ihraç edebilmişlerdir. Bunun geliştirmekte olan ülkelere aynı ürünü üreten çiftçileri tarımdan uzaklaştıracağı açıktır. DTÖ Tarım Anlaşması sonrasında gelişmiş ülkeler vaat ettikleri indirimleri tam olarak gerçekleştirilmemişlerdir. Bununla birlikte aynı dönemde gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkelerin tarım politikalarını etkilemeyi başarmışlardır. IMF, Dünya Bankası gibi kurumları da kullanarak yeniden yapılanma programları devreye sokulmuştur. Bu programlarla geliştirmekte olan ülkelerin tarım ürünlerinde destekleme yapan veya girdileri ve kredileri uygun fiyatlarla veya destekli sunan kamu kuruluşları özelleştirilmiş, ürün ve girdi desteklemelerine son verilerek doğrudan destekleme sistemine geçilmiş, tarım ürünlerindeki gümrükler azaltılmaya veya sıfırlanmaya başlanmıştır. Bütün bunlar serbest piyasayı gerçekleştirmek adı altında yapılmıştır. Kamu tekelleri yok ediliyor denilmiş fakat piyasa çoğu yabancı bir iki özel tekele bırakılmıştır. Bu sayede koruyucu kalkanları yok edilmiş bu ülkelere dumpingli ürünlerin girişi daha kolay olmuştur. Bunun sonucu zarar eden ve geçinemeyen çiftçiler kentlere göç etmişlerdir. Geliştirmekte olan ülkelere bazı ürün grupları bırakılmıştır. Örneğin ABD dumpingli mısır ihracatıyla Meksika'da mısır üretimi geriletilirken, bu ülkeye sebze ve meyve alanı bırakılmıştır. Türkiye'de aynı iş bölümü anlayışı içinde pamuk, pirinç, hayvansal ürünler üretimi benzer etkilerle geriletilirken yaş sebze ve meyve, fındık ve koyunculuk gibi sınırlı konularda ise üretimi sürdürebilecektir. Böylelikle tarımsal sistemlerin karşılıklı bir yıkımı söz konusudur. ABD Meksika'da mısır tarımını yıkmıştır. Meksika ise Kanada'da sebze meyve tarımını yıkmaktadır. Kaybedenler bütün dünyada çiftçiler ve tüketicilerdir. Kazananlar ise her yerde yerli veya yabancı dev şirketlerdir. Aynı süreçte geliştirmekte olan ülke topraklarında doğrudan toprak alımları ile şirketler bir taraftan geniş işletmeler kurarken, diğer yandan da

anlaşmalı tarım yolu ile çiftçiler adeta kendi topraklarında proleterleştirilmeye başlanmıştır.

1980'lerden sonra özellikle ABD'de çiftçi eline geçen fiyatlarda büyük bir çöküş yaşanmış ve özellikle bu dönemde büyük gıda şirketleri oligopol piyasa yapısını kurmuşlardı. Örneğin 2005 yılında en büyük dört firmanın ABD piyasasındaki payları sığır eti paketlemede % 83,5, domuz eti paketlemede % 64, piliç eti üretiminde % 56, un üretiminde % 63, perakende gıdada % 46, ethanol üretiminde (otomobil yakıtı için alkol) % 41, hayvan yeminde % 34 idi: (Food and Water Watch, 2007)

Dünyanın en büyük on tarım ilacı şirketi pazarın %89'una sahiptir. Daha da ilginç olanı belli başlı şirketlerin bu alanların birçoğunda aynı anda faaliyet göstermekte olmalarıdır. Örneğin tohum ve tarım ilacı pazarındaki ilk onda bulunan şirketlerden dördü aynı firmalardır. (Özkaya, 2007) Bu şirketlerden bazıları biyoteknoloji, gıda işleme, tarım ürünleri taşıma ve ticareti alanlarında da bulunmaktadır.

Bu tarım politikaları nedeniyle gelişmekte ve geri kalmış ülkelerde tarım üreticileri rekabet edemiyorlar ve ülkeleri bu ürünleri ithal etmek zorunda kalıyorlar. İthalatı kolaylaştırmak için ise Dünya Ticaret Örgütü kararları veya IMF ve Dünya Bankası ile yapılan anlaşmalar ile gümrük vergileri düşürülmekte ve bu alanlarda çalışan devlet kuruluşları özelleştirilmektedir.

DTÖ Uluslararası Tarım Anlaşması büyük tarım şirketlerinin çıkarlarını yansıtmaktadır. Hatta bu anlaşmanın ilk taslağı daha sonra Amerikan Hükümetinin ticaret temsilcisi olacak olan Cargill yöneticisi olan Dan Amstutz'un elinden çıkmıştır. (Murphy, 2009)

Kısacası endüstriyel tarım sistemi ve onunla uyum içinde çalışan tarım politikaları doğa ve insana düşman bir yolda ilerlemektedir. Bu gidişin sonu yoktur. Gerek endüstriyel tarımın dayandığı petrolün tükeniyor olması, gerek toprak ve su başta doğal varlıkların tükenmesi, gerekse de bir yandan obezite ile boğuşan bir kesim diğer yandan ise aç, kötü beslenmiş ve topraksız, işsiz kesimin oluşturduğu sosyal ve ekonomik sorunlar çıkışın olmadığını göstermektedir.

Bütün bunlara karşı Birleşmiş Milletlerin hazırladığı 600 sayfalık bir raporda bile "ekolojik, düşük girdili, düşük masraflı tarım yöntemleri açıklıkla mücadele için en iyi yöntemdir" demektedir. Araştırmacılar alternatif ürün sistemleri konusunda her geçen gün büyük başarılar elde etmektedirler. Dahası bizzat çiftçiler dünyada bu uygulamaları yaygınlaştırmakta ve yeni yollar bulmaktadırlar. (Altieri,

1992 ve Gliessman, 1997) Çiftçilerin önderlik ettiği ve bilim insanları ile çiftçilerin birlikte katılımcı ıslah yaptıkları MASİPAG adlı bir kuruluş (masipag.org) çok başarılı çeşitleri geliştirmiştir. Bu çeşitler tarım kimyasalları kullanmadan alternatif şirket çeşitlerinden ve endüstriyel tarım sisteminden çok daha başarılı olmuştur.

Endüstriyel tarıma karşı alternatif olarak görülen organik tarım da büyük girdi ve pazarlama şirketlerinin denetiminde ilerlemekte ve hem ekolojik yön hem de sosyal yön darbe almaktadır. Çoğu organik ürüne şirketlerin ödediği fiyat konvansiyonel ürünler fiyatına düşmüştür. Organik tarımda çiftçilerin yerel olarak yapabileceği ilaçlar yerine daha da pahalı organik şirket ilaçları yaygınlaşmaktadır. Buna karşılık süpermarketlerde organik ürünler konvansiyonel ürünlerin dört misli fiyata satılabilmektedir. Organik tarımda yerel tohumların kullanılmasına yönelik çabalar çok cılızdır. Bu gidiş iyi değildir.

Bütün bu olumsuz gelişmelere karşı ülkemizde de akademisyenler, profesyoneller, çiftçiler ve halk bir araya gelip çalışırlarsa olumsuz gidişi yavaşlatıp tersine çevirmek, doğa ve insandan yana bir gerçek yaratmak olasılığı vardır. Bilimsel bilgi ile çiftçilerimizin yüzyıllardır uyguladığı yerel bilgiyi bir araya getirerek çiftçiye sunmak için ortak bir çabaya ihtiyaç vardır. Sosyal ve ekonomik açıdan ise süpermarketler ve şirketlerin hegemonyasına karşı kooperatifler ve topluluk destekli tarım gibi alternatif kanalların araştırılması, tanıtılması ve yaygınlaştırılması acil ihtiyaçtır. Doğa ve insan dostu bir tarım için gerekli olan tarım politikasının ortaya konulması ve bir karşı hegemonya oluşturulması için de ciddi ortak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kaynaklar

- Altieri, M.A., (1992), "Agroecological Foundations of Alternative Agriculture in California", *Agriculture, Ecosystems and Environment* 39 (1992) ,25-53.
- Davis, Donald R., Melvin D. Epp, ve Hugh D. Riordan, (2004), "Changes in USDA Food Composition Data for 43 Garden Crops, 1950 to 1999" *Journal of the American College of Nutrition*, Vol. 23, No. 6, 669–682, <http://www.jacn.org/cgi/content/abstract/23/6/669>
- Douthwaite, B. (2002), *Enabling Innovation- A Practical Guide to Understanding and Fostering Technological Change*, Zed Books, London.
- FAO, (1996). *State of the World Genetic Resources*, Rome.

- FAO, (2000), Agriculture: Towards 2015/30, Technical Interim Report, April, 2000'den aktaran: Buckland, J. Ploughing up the Farm (2004) Zed Books, Manitoba.
- Food and Water Watch, (2007), The Farm Bill, 2007, Washington, <http://www.fwwatch.org/food/pubs/reports/farm-bill/?searchterm=farm%20Bill%20Corporate>
- Gliessman, S.R., 1997, Agroecology: Ecological Processes in Agriculture. (Michigan: Ann Arbor Press)
- Grain, (2000), "Hybrid Rice in Asia: an Unfolding Threat" <http://grain.org/briefings/?id=136>
- Grain (2011) Food and Climate Change: The Forgotten Link, <Http://www.grain.org/article/entries/4357-food-and-climate-change-the-forgotten-link.pdf>
- Institute for Agriculture and Trade Policy, (2005), United States Dumping on World Markets <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?RefID=48538>
- Mayer, Anne-Marie, (1997), "Historical changes in the mineral content of fruit and vegetables", British Food Journal, 99/6 [1997] 207–211, MCB University Press, UK <http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?FileName=Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0700990602.pdf>
- Murphy, S. (2009) "Free Trade in Agriculture, A Bad Idea Whose Time is Done" Monthly Review, July- August 2009, <http://www.iatp.org/iatp/factsheets.cfm?accountID=500&refid=106576> (15.10.2009)
- UNDP, FAO, UNEP, UNESCO, World Bank, WHO, GEF, 2009, International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development, Washington, <http://www.agassessment.org/>
- Norberg-Hodge, Helena; P. Goering ve J. Page (2001) From the Ground Up- Rethinking Industrial Agriculture, Zed Books, London.
- Özkaya, T. (2007) "Tohumda Tekelleşme ve Etkileri" Tarım Ekonomisi Dergisi, cilt: 13, Sayı: 1,2, İzmir (www.tayfunozkaya.com)

EK 2: DEDELERİMİZİN YAPTIĞI TARIMA GERİ DÖNEBİLİR MİYİZ?

Tayfun Özkaya

Diyalektiğin babası Herakleitos'a göre her şey hareket etmektedir ve hiçbir şey kalıcı değildir. Buna göre aynı dereye iki kez girmek mümkün değildir, çünkü dereye bir daha girdiğimizde hem dere hem de biz değişmiş olacağız. (www.eksisozluk.com) Peşinen söyleyeyim ki başlıktaki soruya verdiğim cevap "dedelerimizin yaptığı tarıma aynen geri dönemeyiz" şeklindedir.

Endüstriyel tarım yani kimyasal ilaç ve gübreler, şirket tohumları, sanayi yemleri, ağır makineler, yoğun su ve petrol kullanımı ile yapılan tarım sisteminden şikâyetlerimiz giderek yoğunlaşıyor. Endüstriyel tarıma karşı çeşitli tarım sistemleri önerilmekte. Bu şüphesiz iyi bir eğilim. Ancak bazılarımız burada kolaycılığa kaçıyor sanırım. Çözüm olarak dedelerimizin yaptığı tarıma dönüşü öneriyorlar. Bu endüstriyel tarım savunucularınca biraz da haklı olarak bilim karşıtlığı, hatta gericilik olarak damgalanıyor. Bu kolaycılığın çıkmaz yol olduğunu düşünüyorum. Hangi dedemize döneceğiz?

Tarım tarihi incelenirse on bin yıldır tarımın hep aynı kalmadığını biliyoruz. Orta çağda bile tarımda büyük değişiklikler oldu.

Örneğin 8. yüzyılda birinci yıl ürün, takip eden yılda nadas şeklindeki iki dönüşümlü sistem, üç dönüşümlü sisteme yerini bırakmıştır. Buna göre bir arazi üç eşit parçaya bölünür. İlk yıl birinci tarlaya buğday gibi bir kış ürünü, ikinci tarlaya da yulaf gibi bir ilkyaz ürünü ekilir. Üçüncü tarla ise nadasa bırakılır. Ertesi yıl nadas edilen araziye bir kışlık ürün, birinci tarlaya ise bir ilkyaz ürünü ekilir, daha önce ilkyaz ürünü ekilmiş olan ikinci tarla ise nadasa bırakılır. Üçüncü yıl birinci tarla nadasa bırakılır, ikinci tarlaya bir kış ürünü, üçüncü tarlaya da bir ilkyaz ürünü ekilir. Dördüncü yılda ise üç yıllık döngü yeniden başlatılır. Bu sistem öncekine göre büyük bir ilerleme olmuştur. Yapılan hesaplara göre 11. ve 13. yüzyıllar arasında ortalama verim yaklaşık olarak bire 2,5’den 4’e çıkmıştır. (Jean Gimpel, Ortaçağda Endüstri Devrimi, Tübitak yayınları, 2004, s.39–42) Şimdi hangi çağa geri döneceğiz? Bunu kim söyleyecek? İşi tarım öncesine geri dönelim demeye kadar da vardırabilir miyiz? İlginçtir ki Richard Dawkins “Ataların Hikayesi” adlı muhteşem eserinde (Hil Yayınları, 2008, s.38–39) şöyle yazıyor: “...Colin Tudge, avcılık ve toplayıcılıktan tarıma geçişin bugün geriye dönüp baktığımızda sandığımız gibi bir iyileşme olmadığı konusunda Jared Diamond’la (the third chimpanzee) hemfikirdir. Onlara göre tarım devrimi mutluluğumuzu arttırmadı. Tarım yerini aldığı avcı-toplayıcı yaşam tarzından daha fazla nüfusu besledi, ama sağlığı ya da mutluluğu açıkça iyileştirmede. Aslında evrime ilişkin sağlam nedenlerden ötürü, daha büyük nüfus genellikle daha fazla korkunç hastalık barındırır. (bir parazit, bulaşacağı insanları kolaylıkla bulabiliyorsa, o anda kendisine ev sahipliği yapan kişinin yaşamını uzatmakla daha az ilgilenir)... Jared Diamond, ilk tarımcıların ekolojik çöküş ve toplumların ölümüne yol açan aşırı sömürsünü vurgular.” Şimdi tekrar soralım? Tarım öncesine mi döneceğiz? Dawkins’in bunu önermediğini ekleyelim.

Dedelerimizin uyguladığı tarım sisteminin sorunsuz olduğunu söyleyemeyiz. Doğal tarım gibi bir terim kullanılıyor bazılarımızca. Bu terimin ne ifade ettiği çok bulanık. Bir kere tarım bir insan etkinliğidir. On bin yıldan daha önce tarım diye bir şey yoktu ki doğal olsun. Avcılık ve toplayıcılık geçerli idi. Tarıma geçiş de uzun ve sancılı olmuştur. Yan etkileri de epeyce olmuştur.

Biraz daha yakın zamana ve Türkiye’ye gelelim. Mahmut Makal’ın tanınmış “Bizim Köy” adlı eserinde 1950 öncesi bir Orta Anadolu köyünde dedelerimizin ve ninelerimizin açlıktan ölmeye yakın acı halleri anlatılmaktadır. Kitaptan birkaç satır okuyalım. “Samanlar suyunu çekti. Tezek tükendi. Çok evlerde un çuvallarının da dibi

çırpıldı. ...Alfabe de 'baba bana bal al' cümlesini okurken sordum: 56 öğrenci içinde yalnız bir tanesi balı görmüş. Gerisi bilmiyor." Bu yıllarda, bu köylerde ne tarım ilacı ne kimyasal gübre söz konusu değildi. Bu tarıma mı döneceğiz?

Ancak söylenmek istenen dedelerimizin yaptığı tarımın iyi yönlerinin ve agroekolojik tekniklerin bazılarının bugün de uygulanabileceği ise bunda anlaşıyoruz. Tarım girdileri üreten şirketler şüphesiz kârlarını en çoğa çıkartmak için dedelerimizin uyguladığı birçok tekniği geri olarak damgalayarak unutulmasını sağlamışlardır. Bu yararlı eski tarım teknik ve bilgilerine "yerel bilgi" (İngilizcesi indigenous knowledge) diyoruz. Google'da bu terimi yazdığınızda karşınıza bir milyonu aşkın kayıt gelmektedir. Yerel bilgi içine tarımın yanında, sağlık ve diğer başka konular da girmektedir. Yaşlı çiftçiler öldükçe bu bilginin dünya yüzünden silindiği açıktır. Bunları kaydedip, üzerinde bilimsel olarak çalışıp tekrar kullanılmalarını sağlamak için birçok dünya ülkesinde ciddi araştırmalar yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında 1992 yılında Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmada geleneksel bilginin korunması ve kullanılması ile ilgili maddeler bulunmaktadır.

Ülkemizde yerel bilgiyi derlemeye yönelik akademi dışı çabalar varsa da araştırma ve eğitim kuruluşlarınca yürütülen bir araştırmaya ben rastlamadım. Duyan varsa bildirsin lütfen. Yerel bilgilerin bazıları anlamsız ve geçersiz de olabilir. Hatta bazılarında bugün düpedüz şarlatanlık ta karışmış olabilir. Bilimsel araştırma yöntemleri ile bu durum ortaya konulabilir. Endüstriyel tarımdan çıkarı olan şirketlerin çoğunun yerel bilginin araştırılmasından pek hoşlanmayacağını peşinen söyleyebiliriz.

Diğer yandan dünya topraklarına kimyasal maddelerle ve endüstriyel tarım teknikleri ile o kadar çok saldırı yapıldı ki dünya artık dedelerimizin zamanındaki dünya değil. Tarım topraklarımız ve meralarımız ciddi bir restorasyona (yenilemeye) ihtiyaç duyuyor. Bu ise sadece dedelerimizin teknikleri ile başarılmaz.

Yapılması gereken yerel bilgiler ile bilimin gücünü bir araya getirerek yeni teknikler geliştirmektir. Yoksa dedelerimizin dönemine istesek de dönemeyiz.

Herakletitos'un dediği gibi "aynı dere de iki kere yıkanılmaz" Tarih hep ileri doğru akar. Sistemin güçlülerinin bilimi yedeklerine alması bizi yanıltmamalı. Katılımcı araştırma ve katılımcı ıslah (partipatory research/ participatoy breeding) bilim insanların çiftçilerle el ele neler başarabildiğinin güzel örneklerini veriyor.

Örneğin Filipinler merkezli MASIPAG kuruluşunun web sayfasında tam metnini bulabileceğiniz bir eserde (Food Security and Farmer Empowerment) başarılarını ortaya koymuş. Çiftçi ve bilim insanlarının beraber geliştirdiği çeltik çeşitlerini ekolojik yöntemlerle yetiştiren çiftçilerin dekara net gelirleri endüstriyel tarım yapanlardan 1,5 misli yüksek bulunmuştur. (www.masipag.org)

Bilime sırtımızı dönmeyiz. Her ne kadar şirketler bilim üzerinde güçlerine dayanarak bir hegemonya kurmuşlarsa da bunu kırma ve karşı hegemonyayı kurma yolları vardır.